

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PATRONÁT POSLEDNÍCH ROŽMBERKŮ (NA PŘÍKLADU PRACHATIC)

Vedoucí práce: doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.

Autor práce: Petra Kůrková

Studijní obor: Historie – Anglický jazyk a literatura

Ročník: čtvrtý

2018

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 27. listopadu 2018

Petra Kůrková

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem, kteří mi pomohli v sestavení této práce. Největší díky patří vedoucímu práce doc. PhDr. Josefu Hrdličkovi, Ph.D., za podnětné rady, připomínky a konzultace. Dále děkuji PhDr. Rostislavu Smíškovi, Ph.D., za pomoc s překlady latinských textů. Děkuji také pracovníkům Státního okresního archivu v Prachaticích a Státního oblastního archivu Třeboň, oddělení Český Krumlov za vstřícnost, ochotu a příjemnou komunikaci. V neposlední řadě bych ráda poděkovala mým blízkým a přátelům za jejich podporu během celého mého studia.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na výkon patronátního práva v Prachaticích v období vlády posledních Rožmberků. Hlavním cílem práce bude přiblížit patronát posledních Rožmberků v letech 1551-1601, který v české historiografii nebyl doposud podrobněji zkoumán. Časové vymezení se v práci pokusím překročit a zaměřit se také na výkon patronátu v době, kdy byly Prachatice majetkem české komory. Vedlejším cílem práce bude popsání církevní správy a farní sítě v důležitých městech na dominiu posledních Rožmberků a následné porovnání se situací v Prachaticích. K objasnění dané problematiky poslouží nevydané prameny uložené ve Státním okresním archivu Prachatice (Archiv města Prachatice) a Státním oblastním archivu Třeboň, oddělení Český Krumlov (Velkostatek Prachatice-Volary). V závěru práce je přiložena edice *Přiznání příjmů z roku 1558*.

Annotation

My bachelor thesis is focused on Prachatice when this town was under the auspices of Rosenberg family. The main aim of this thesis is to describe the auspices of the last Rosenberg family in the years 1551 – 1601, which has not been studied in detail in the historiography so far. I try to exceed this period of time and focus on the auspices in the period in which the town of Prachatice was possessed by the Czech chamber. Another aim of the thesis is the description of ecclesiastic administration in the important towns located in the Rosenberg dominion. Primary sources I have used for my work are stored in the State regional archive in Prachatice (Archive of the Prachatice town) and in the State regional archive in Třeboň, workplace Český Krumlov (Manor Farm Estate Prachatice-Volary). An issue of the *Income declaration of the year 1558* is attached in the appendix.

Obsah

1. Úvod	7
2. Patronát	20
3. Církevní správa na rožmberském dominiu	21
3.1. Farní síť a duchovní správa	21
3.2. Náboženské poměry na rožmberském dominiu	22
3.2.1. Český Krumlov	22
3.2.2. Netolice	30
3.2.3. Soběslav	32
3.2.4. Třeboň	34
4. Prachatice za vlády posledních Rožmberků	36
5. Prachatice pod patronátem Viléma z Rožmberka	40
5.1. Náboženské poměry	40
5.2. Náboženské spory	42
5.3. Literátské bratrstvo	45
5.4. Příjmy prachatických duchovních	46
5.5. Život na prachatické faře na příkladu dvou duchovních	52
5.5.1. Havel Hozlinger	52
5.5.2. Matěj Kozka z Rynárce	53
6. Prachatice pod patronátem Petra Voka z Rožmberka	56
6.1. Náboženské poměry	56
6.2. Výdaje prachatických duchovních v letech 1598-1599	58
7. Prachatice pod patronátem české komory	61
8. Závěr	64
Použité prameny a literatura	66
Prameny nevydané	66
Prameny vydané	66
Archivní pomůcky	66
Literatura	67
Internetové zdroje	72
Seznam příloh	73

1. Úvod

Ve své práci se zaměřím na dějiny církevní správy v předbělohorském období, konkrétně na patronát posledních Rožmberků. V české historiografii se vyskytuje poměrně dlouhá tradice bádání o raně novověkých církevních dějinách. První vlna tohoto výzkumu započala v 19. století, kdy se historikové poprvé pokoušeli porozumět náboženským dějinám a také zkoumat konkrétnější problematiku spojenou s rozlišnými konfesemi. Po dobu druhé poloviny 19. a počátku následujícího století bylo pro historiky charakteristické bádát především v rozmezí od doby husitské až po bitvu na Bílé hoře. Výběr těchto témat souvisel s výročí Husova upálení a Bílé hory.¹ Mezi nejvýznamnější historiky věnující se tomuto tématu patřil Zikmund Winter, z části také proto, že se mu věnoval v „nadkonfesní“ rovině. Jeho čtyři knihy vydané ve dvou svazcích, se věnovaly církevnímu životu zejména v 15. a 16. století.² V prvním svazku autor shrnul celkovou náboženskou situaci v Čechách a na Moravě právě od husitství po předbělohorské období. V druhé části se poté zaměřil na problematiku spojenou s církevní správou, ve které se nevyhýbal tématům, jako byly tresty duchovních nebo v té době tak komplikovaná výchova kněží. V druhém svazku se nejprve věnoval farníkům a jejich soukromému životu. Nevynechal ani zajímavá a méně obvyklá témata jako kněžské důchody, svatby či oděv. V závěru se autor podrobně rozepsal o bohoslužbách a jejich rozdílech v rámci odlišných konfesí. Každá situace je doložena konkrétními příklady z různých částí Čech.³

Přestože bádání o církevních dějinách patří mezi tradiční témata, nelze říci, že byly veškeré konfese bádány rovnoměrně. Ve druhé polovině 19. století se historici zaměřili více na nekatolické prostředí, přestože by se dal předpokládat opak, tedy bádání v oblasti katolické církve. Hlavní důvod spočíval v tom, že pro nekatolické konfese existovala rozsáhlá pramenná základna, kterou katolická církev postrádala. Mezi protestantskými konfesemi vynikla Jednota bratrská, mimo jiné pro svá zachovaná *Akta Jednoty bratrské*, díky nimž se stala velmi vyhledávaným tématem. O bratřích bádál například Antonín Gindely, který se

---

¹ Jiří Mikulec, *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013, s. 371; Ernest Denis, *Konec samostatnosti české I, Jiří z Poděbrad, Jagielovci*, Praha 1909; týž, *Konec samostatnosti české II, První Habsburkové, defenestrace pražská*, Praha 1909.

² Zikmund Winter, *Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století I-II*, Praha 1895-1896.

³ Tamtéž.

zabýval nejen teologickými názory Jednoty, ale i dílem Jana Amose Komenského.⁴ Zájem o Jednotu bratrskou neupadal ani v meziválečném období či po 2. světové válce. V období marxistické historiografie se dokonce jednalo pravděpodobně o jediný legitimní směr bádání o náboženských dějinách v počátku raného novověku. Z významných historiků je potřeba uvést Amadea Molnára, který se ve své nejvýznamnější publikaci zabýval reformací.⁵ V ní také představil nejvýznamnější protagonisty české i evropské reformace jako byli Martin Luther, Huldrych Zwingli, Jan Calvin, Martin Bucer či Jan Hus.

Mezi další významné historiky působící na přelomu 19. a 20. století lze zařadit Ferdinanda Hrejsu. Ten svůj výzkum zaměřil také na studium evangelických církví s důrazem na Jednotu bratrskou a utrakvismus.⁶ V samostatném spisu autor zkoumal postavení německých evangelíků v Praze od vydání Rudolfova majestátu až po rok 1632.⁷ V úvodní kapitole nejprve popsal jejich situaci po roce 1609, zejména zvýšenou potřebu sloužit bohoslužby v německém jazyce, v důsledku čehož vznikl vlastní sbor. Z něj byla vytvořena pevná církevní organizace, jejíž součástí bylo i gymnázium a kostel. Autor se zabýval vznikem těchto staveb, péčí o finanční prostředky i fungováním sboru za krále Fridricha Falckého a po Bílé hoře.

V první polovině 20. století se utrakvismem zabýval Kamil Krofta, který se ve svých pracích věnoval hlavně boji o dolní konsistoř v 16. století. Nevyhýbal se ani tématům týkajících se Jednoty bratrské.⁸ Ve své publikaci se nejprve zabýval počátky jejího dějepisectví.⁹ Zvláštní pozornost věnoval představitelům této víry jako například Vavřinci Krasonickému, který je známý jako autor *Apologie* z roku 1503, Janu Černému, Janu Blahoslavovi či Janu Amosi Komenskému. Na Kroftovu obsáhlou studii o boji o konsistoř pod obojí navázal v roce 1931 Josef Matoušek.¹⁰

---

⁴ J. Mikulec, *Církev*, s. 371-372; Antonín Gindely, *Geschichte der böhmischen Brüder I-II*, Praha 1857-1858.

⁵ Amadeo Molnár, *Na rozhraní věků. Cesty reformace*, České Budějovice 2007.

⁶ Ferdinand Hrejsa, *Česká konfesse, její vznik, podstata a dějiny*, Praha 1912; týž, *Česká reformace*, Praha 1914; týž, *Sborové Jednoty bratrské*, Praha 1939.

⁷ Týž, *U Salvatora. Z dějin evangelické církve v Praze (1609-1632)*, Praha 1930.

⁸ Kamil Krofta, *Boj o konsistoř pod obojí v letech 1562-1579 a jeho historický základ*, Český časopis historický (dále jen ČČH) 17, 1911, s. 28-57, 178-190, 283-303, 383-420.

⁹ Týž, *O bratrském dějepisectví*, Praha 1946.

¹⁰ Josef Matoušek, *Kurie a boj o konsistoř pod obojí za administrátora Rezka*, ČČH 37, 1931, s. 16-41, 252-292.

Na bádání o luterské církvi se orientovali zejména německy píšící autoři převážně v období před vypuknutím první světové války a v meziválečném období.¹¹ Autoři se soustředili na oblasti v západních či severozápadních Čechách a na Moravě, kde měla luterská církev tradiční působiště.¹²

Katoličtí historikové z přelomu 19. a 20. století si jako těžiště svého výzkumu volili velmi často pobělohorskou dobu.¹³ Patřili mezi ně například historik Antonín Rezek, Tomáš V. Bílek či Anton Gindely.¹⁴ Z tohoto období je také možno zaznamenat zvýšený zájem v bádání o jezuitském řádu.¹⁵

V období kolem první světové války zájem o katolickou tematiku neupadal, historici se tak zabývali těmito tématy více než doposud. Příkladem může být plán Goerresovy společnosti, která směřovala k edici pramenů tridentského koncilu.¹⁶

Po konci druhé světové války bylo možno zaznamenat hluboký úpadek zájmu v bádání náboženských dějin, způsobený zejména vlivem marxismu. Historici se věnovali jiným tématům, především v oblasti hospodářské. Od šedesátých let 20. století docházelo k

---

¹¹ Jiří Sahula, *Z husitství do protestantismu I, Historicko-náboženská úvaha, srovnání husitství s luterstvím; Počátky luterství v Čechách až do pádu vlády Hlavsovy roku 1524*, Praha 1903.

¹² František Hrubý, *Luterství a kalvinismus na Moravě před Bílou horou*, ČČH 40, 1934, s. 265-309; ČČH 41, 1935, s. 1-40, 237-268; F. Hrejsa, *Luterství, kalvinismus a podobojí na Moravě před Bílou horou*, ČČH 44, 1938, s. 296-326, 474-485; Táňa Šimková, *Luterství v horních městech českého Krušnohoří – stručný nástin problematiky*, in: Barbara Balážová (ed.), *Ars Montana: umělecký a kulturní transfer v otevřeném prostoru česko-saského Krušnohoří na prahu raného novověku*, Praha 2016, s. 241-250.

¹³ J. Mikulec, *Církev*, s. 11.

¹⁴ Antonín Rezek, *Dějiny prstonárodního hnutí náboženského v Čechách od vydání tolerančního patentu až po naše časy I*, Praha 1887; Tomáš Václav Bílek, *Reformace katolická neboli obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské*, Praha 1892; A. Gindely, *Geschichte der Gegenreformation in Böhmen*, Leipzig 1894.

¹⁵ T. V. Bílek, *Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova a působení jeho vůbec a v zemích království Českého vzláště*, Praha 1896; František J. Rypáček, *Msgr. Vladimír Šťastný: Tovaryšstvo Ježíšovo: několik kapitol z dějin církevních=Tovaryšstvo Ježíšovo (Přít.)*, Brno 1910.

¹⁶ Hynek Kollmann (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia Tomus I, 1622-1623*, Praha 1923; týž (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia: Prodromus*, Praha 1939; týž (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus II, 1623-1624*, Praha 1954.

pozvolnému návratu k bádání, historici zkoumali převážně husitské období.¹⁷ Patřila sem například historička Anna Skýbová, která ve své publikaci společně s Františkem Kavkou přiblížila probírané téma předbělohorského období.¹⁸ Náhled na tuto problematiku se ovšem autorka rozhodla pojmout především jako kapitolu ze státní církevní politiky Ferdinanda I. a Maxmiliána II. jakožto českých panovníků, jejichž liberální katolicismus nebyl do té doby zhodnocen.¹⁹ K důležitým církevním historikům bádajícím v tomto období je potřeba zařadit i Zdeňku Hledíkovou. Svůj výzkum zaměřila na dějiny církevní správy ve středověku.²⁰ K jejím novějším pracím patří zejména kniha, která shrnula výsledky jejího celoživotního bádání.²¹ Tato publikace se věnovala tématům církve a společnosti, včetně otázky struktury duchovenstva ve středověkých Čechách či projevů religiozity v Praze v předhusitské době. Autorka se nevyhýbala ani církevním otázkám s přesahem do běžného života, jako byly například slavnosti církevního roku v kostele i na ulici. Druhá polovina publikace se zaměřila na církevní správu, a to zejména na otázky administrace pražské diecéze v první polovině 15. století či na synody v pražské diecézi. Závěr knihy dále poukázal na vztah českých zemí a papežství s důrazem na pronikání kuriálního centralismu do zemí Koruny české.

Od osmdesátých let 20. století se pole bádání o církevních dějinách postupně rozšiřovalo. Mezi historiky věnující se v této době církevním dějinám patřil moravský historik Rudolf Zuber. Ten v roce 1987 vydal první díl publikace věnující se dějinám olomoucké diecéze v 18. století, ve které neopomněl zpracovat ani témata související s náboženským životem.²² Dále nelze vynechat Jiřího Raka, který se zpočátku zaměřil na správu utrakvismu.²³

Po roce 1989 se pozvolna rozšiřuje pole historiků s moderními přístupy věnujícími se církevní historii. Tehdy se také objevila témata, která se po dlouhou dobu téměř nezkoumala. Jednalo se například o laickou zbožnost a její proměny, řeholní společenství nebo

---

¹⁷ J. Mikulec, *Církev*, s. 375.

¹⁸ František Kavka – Anna Skýbová, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech*, Praha 1969.

¹⁹ Tamtéž, s. 10.

²⁰ Zdeňka Hledíková, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské*, Praha 1971.

²¹ Táž, *Svět české středověké církve*, Praha 2010.

²² Rudolf Zuber, *Osudy moravské církve v 18. století 1695-1777 I*, Praha 1987.

²³ Jiří Rak, *Vývoj utrakvistické správní organizace v době předbělohorské*, Sborník archivních prací 31, 1981, s. 179-200.

problematiku náboženského myšlení. Později se výzkum zaměřil na poutě, lidovou zbožnost, smrt či církevní správu.²⁴ Pro toto období je typický také výzkum exilu nekatolíků i pobělohorské rekatolizace.²⁵ Co se týče církevních dějin doby předbělohorské, zkoumali historici převážně témata spojená s konfesionalizací či protireformací.²⁶

Při výčtu významných historiků píšících o katolických dějinách je potřeba uvést Jiřího Mikulce, který se zabýval církevní problematikou období 17. a 18. století, zejména barokní zbožností a rekatolizací.²⁷ V kolektivní monografii historici sledovali vztah katolické církve ke společnosti na území Čech a Moravy.²⁸ Do tohoto širokého tématu začlenili i církev ve spojení se sociální tematikou, vzděláním či kulturním působením církví. Nevyhýbali se ani problematice spojené s konfesní situací na Moravě, která byla ovlivněna působením katolických biskupů v Olomouci.²⁹

Soudobé historické bádání v oblasti náboženských dějin se zaměřuje také na výzkum církevních řádů. Církevními řády jako takovými se zabýval sborník *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci*, který v souvislosti s tím zkoumal také dějiny výtvarného umění a

---

²⁴ Jiří Mihola (ed.), *Na cestě do nebeského Jeruzaléma. Poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*, Brno 2010; Jan Royt, *K charakteru poutních komplexů v Čechách*, in: Pavla Stuchlá (ed.), *300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu*, Vodňany 2005, s. 83-92; Martin Holý – J. Mikulec (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007; Pavel B. Kůrka, *Kostelníci, úředníci, měšťané. Samospráva farnosti v utrakvismu*, Praha 2010.

²⁵ Edita Štěříková, *Z nouze o spasení. Česká emigrace v 18. století do Pruského Slezska*, Praha 1992; Josef Hanzal, *Rekatolizace v Čechách – její historický smysl a význam*, Sborník historický 37, 1990, s. 37-91.

²⁶ Z novějších prací Ondřej Jakubec, *Kulturní prostředí a mecenát olomouckých biskupů potridentské doby*, Olomouc 2003; Josef Hrdlička, *Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590 - 1630)*, České Budějovice 2013; Anton Schindling, *Utváření konfesí, konfesionalizme a multikonfesionalita jako základní problém evropských dějin v 16. a 17. století. Nová německá literatura k problematice*, ČČH 106, 2008, s. 80-108.

²⁷ J. Mikulec, *Církev*; týž, *31. 7. 1627 Rekatolizace šlechty v Čechách: či je to země, toho je i náboženství*, Praha 2005; týž, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000; týž, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Praha 2013.

²⁸ Týž, *Církev*.

²⁹ Tamtéž.

literární vědu.³⁰ Historikové se dále zabývali výzkumem jednotlivých církevních řádů. Klíčovou publikací k poznání dějin jezuitského řádu je bezesporu *Tovaryšstvo Ježíšovo* Ivany Čornejové.³¹ Dílo se věnovalo řádu jezuitů od jeho vzniku přes uvedení do Čech až po zrušení v roce 1773. Řádem jezuitů se také zabývala Kateřina Bobková-Valentová. Ta se zaměřila převážně na každodenní chod jezuitských gymnázií.³² Řád dominikánů studovali Tomáš Černušák, Augustin Prokop a Damián Němec. Ve své kolektivní práci popsali dějiny řádu od vrcholného středověku až po současnost.³³ Martin Elbel svůj výzkum zaměřil na dějiny františkánského řádu.³⁴ Řád kapucínů v soudobé historiografii studoval Marek Brčák.³⁵ Hedvika Kuchařová svůj výzkum zaměřila na oblast dějin školství premonstrátského řádu.³⁶

Po sametové revoluci se také do popředí zájmu historiků dostávaly protestantské konfese, kde výjimku netvořila ani Jednota bratrská. Pro novodobý výzkum Jednoty bratské jistě pomohl i nedávný nález archivu Matouše Konečného, biskupa Jednoty bratské. Zmíněný objev pomůže také více pochopit situaci předbělohorských Čech.³⁷ Zájem o bádání dokládá také sborník uspořádaný Martinem Wernischem.³⁸ Publikace se zaměřila na základní konfesní spory, vliv Jednoty v zahraničí či na specifické znaky této konfese, jako bylo jejich vzdělání,

---

³⁰ Ivana Čornejová (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci: sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4. -5. 6. 2003*, Praha 2003.

³¹ Táž, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995.

³² Kateřina Bobková-Valentová, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006.

³³ Tomáš Černušák – Augustin Prokop – Damián Němec, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001.

³⁴ Martin Elbel, *Město a klášter: františkánský konvent v raně novověké Olomouci*, Praha 2017; týž, *Bohemia Franciscana: františkánský řád a jeho působení v českých zemích 17. a 18. století*, Olomouc 2001.

³⁵ Marek Brčák, *Kroniky českých a moravských kapucínských řeholních domů ze 17. a 18. století*, Folia Historica Bohemica 29, 2014, s. 383-407.

³⁶ Hedvika Kuchařová, *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze: alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, Praha 2011.

³⁷ Přístupné online na <http://matouskonecny.jbcr.cz/>, první dvě části vydány knižně: Jiří Just (ed.), „*Hned jsem k Vám dnes naschválí poslíka svého vypravil*“. *Kněžská korespondence Jednoty bratské z českých diecézí z let 1610-1618*, Praha 2011; Markéta Růčková (ed.), *Poslušenství synovské vzkazují Vám, můj nejmilejší pane otče. Studium a korespondence kněžského dorostu Jednoty bratské v letech 1610-1618*, Praha 2014.

³⁸ Martin Wernisch (ed.), *Unitas Fratrum 1457-2007. Jednota bratská jako kulturní a duchovní fenomén*, Jihlava 2009.

kazatelské umění a pohřby bratrské šlechty. Na vzniku sborníku se například podílel Albert Kubišta, Vladimír Urbánek, Viera Žbirková, Jiří Just a další.

Rovněž utrakvismus, kterému v období úpadku po druhé světové válce nebyla věnována přílišná pozornost, se stal předmětem opětovného bádání soudobé historiografie, stejně jako Jednota bratrská. Mezi historiky zkoumající tuto konfesi patřil Pavel B. Kůrka, který sledoval zastoupení laiků v rozhodujících církevních mechanismech v utrakvistickém prostředí.³⁹ Ve své tiskem vydané dizertační práci shrnul nejprve terminologii týkající se zejména farností a stručnou historii vývoje církevní správy. V jádru práce autor zkoumal především správu a hospodaření kostelů, postavení úředníků starajících se o kostel či zádušní účty. Neopomněl rozebrat ani problémy spojené s volbou faráře nebo strukturu církevní obce v Jednotě bratrské. Na utrakvismus po roce 1989 se dále specializoval Zdeněk V. David.⁴⁰ Ve své klíčové práci se věnoval české utrakvistické církvi zejména v 15. a 16. století.⁴¹ Publikace se mimo jiné zabývala střetem utrakvistů s luterány, sporem o Českou konfesi či postavením utrakvistů kolem roku 1620. Dějinám správy s důrazem na problematiku utrakvismu se věnovala Blanka Zilynská.⁴² Z historiků nelze vynechat ani Petra Macka. Ten svůj výzkum směřoval kromě barokní architektury také na problematiku reformace. Ve své publikaci se zabýval zejména dvěma významnými švýcarskými reformisty Huldrychem Zwinglim a Karlem Barthem.⁴³ V díle také není opomenuta novokřtěnecká reformační teologie či vliv novokřtěnců na českou reformaci.

V soudobém bádání v rámci evangelických církví nezůstalo pozadu ani luterství. Ze současných autorů se luterány zabývá například Jiří Just, který společně se Zdeňkem R. Nešporem a Ondřejem Matějkou sepsal sborník zasvěcený luteránům v kontextu českých zemí.⁴⁴ Publikace rozebírá nejen luterské předbřlohorské poměry, ale i osudy této konfese

---

³⁹ P. B. Kůrka, *Kostelníci*.

⁴⁰ Zdeněk V. David, *Utraquism as a Commoners' Church, The Bohemian Reformation and Religious Practice* 8, 2011, s. 160-189.

⁴¹ Týž, *Nalezení střední cesty: liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*, Praha 2012.

⁴² Blanka Zilynská, *Husitské synody v Čechách 1418-1440: (příspěvek k úloze univerzitních mistrů v husitské církvi a revoluci)*, Praha 1985; Týž, *Utrakvistická církevní správa a možnosti jejího studia*, *Acta Universitatis Carolinae: Philosophica et historica* 2, 1999, s. 39-53.

⁴³ Petr Macek, *Huldrych Zwingli, Karl Barth a odkaz původního reformačního radikalismu: mezigenerační ekumenicko-teologický rozhovor*, Praha 2011.

⁴⁴ J. Just – Zdeněk R. Nešpor – Ondřej Matějka (edd.), *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*, Praha 2009.

v období protireformace až do roku 1918. V tématech se věnovali i náboženské situaci českého Slezska a Ašska či smíšeným sňatkům. V závěrečné kapitole se autoři pokusili překročit rok 1918 a popsat předběžný nástin problematiky dědictví luterské reformace až k období po roce 1989. Od roku 2006 začal vycházet sborník Lutherovy společnosti *Lutheranus*, který se zaměřuje na teologii a na luterskou reformaci.

Jedna z možností, jak lze na církevní dějiny z pohledu historika nahlížet, je také výkon patronátního práva. Takto historikové probádali převážně 17. a 18. století.⁴⁵ Proto bych se ráda ve své práci zaměřila na patronát posledních Rožmberků, který v české historiografii nebyl doposud podrobněji zkoumán. Zaměřím se mimo jiné na popsání církevní správy a farní sítě na dominiu posledních Rožmberků společně s aplikací patronátního práva na příkladu Prachatic. V tomto městě se především pokusím shrnout náboženskou situaci, která zde v této době panovala. Neopomenu ani nábožensky motivované konflikty související s farním hospodařením.

Publikací, které pomohou pochopit problematiku patronátu, není mnoho. Prvotním zdrojem informací může být syntetické pojednání o dějinách správy v českých zemích od Jana Janáka a Zdeňky Hledíkové, ve které je však patronát zmíněn pouze okrajově.⁴⁶ Blíže se této problematice, kromě již zmíněného díla Zikmunda Wintra,⁴⁷ věnovala Pavla Stuchlá, která zpracovala správu beneficí, kostelů a farností prachatického vikariátu od druhé poloviny 17. století.⁴⁸ Ve své práci autorka vymezila sledovaný vikariát, věnovala se farnostem, pracovní činnosti farářů, postupu obnovy farní sítě ve sledovaném území, zádušnímu jmění či vybavením kostelů. V závěru se zaměřila na některé aspekty formace laiků a jejich přípravy na přijetí svátostí. V práci představila problematiku spojenou

---

⁴⁵ Marie Ryantová, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694 – 1730)*, Opera historica 5, 1996, s. 617-637; P. Stuchlá, *Nástupní podmínky pro fary eggenberského patronátu na přelomu 17. a 18. století*, Archivum Trebonense 12, 2011, s. 269-282; Pavel Pumpr, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách: Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.

⁴⁶ Jan Janák – Zdeňka Hledíková, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989; Z. Hledíková – J. Janák – Jan Dobeš, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007.

⁴⁷ Z. Winter, *Život*.

⁴⁸ P. Stuchlá, *Prachatický vikariát 1676-1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

s vykonáváním patronátního práva. Jde převážně o určitá práva a povinnosti týkající se každého patrona, mezi které patřilo zejména presentování na uvolněná beneficia.⁴⁹

Dále nelze opomenout dílo Pavla Pumpra, který se ve své tiskem vydané dizertační práci zaměřil na církevní správu třeboňského panství.⁵⁰ Hlavním jádrem publikace byl výzkum hmotného zázemí farní organizace. Autor zkoumal především každodenní život farářů a chod jejich farností. Ačkoliv publikace pojednává o 17. a 18. století, je zde poměrně podrobně rozepsána církevní situace v předbělohorském období, která z hlediska farní organizace nebyla optimální. Autor neopomněl rozebrat ani důležité oblasti patronátní agendy, jako byl způsob dosazování kněží na fary či správa jejich majetku. V závěrečné kapitole svoji pozornost obrátil na kostelní záduší, a to nejprve na správu kostelního majetku, ve které také vysvětlil důvod a následky ustanovování laických správců kostela, kostelníků. Autor do své publikace nezapomněl zahrnout ani aspekty týkající se finanční a ekonomické stránky, jako byla byrokratizace, úvěrové podnikání, skládání účtů či celkové zádušní hospodaření.

K tématu církevního patronátu vyšlo také několik dílčích studií. Jedná se například o článek Blanky Zilynské věnovaný záduší.⁵¹ Autorka svoji studii zaměřila na kostelní záduší, avšak vzhledem k rozsáhlé problematice tématu se v článku rozhodla pouze zmapovat a zformulovat problémové okruhy výzkumu. Článek se dále věnuje genezi termínu kostelní záduší, který se v průběhu století měnil. V závěru nebylo opomenuto ani shrnutí pramenné základny, která je bohatá zejména v archivech šlechtických patronů a v městských archivech.

Patronátu se dále věnovala také Marie Ryantová, která se touto problematikou zabývala na příkladu vlády Eggenberků a Schwarzenberků.⁵² V úvodu přiblížila nejen pojem patronát a jeho počátky, ale i rozsah práv a povinností s ním spojený. Dále se studie zabývala spory, které oba jihočeské rody vedly s pražským arcibiskupem či vikáři ohledně zachování většího rozsahu pravomocí. Studie také pojednává o prosazování vrchnostenské autority, například při výběru duchovních pro své dominium či v rozhodování o správě církevního majetku.

---

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ P. Pumpr, *Beneficia*.

⁵¹ B. Zilynská, *Záduší*, in: Ivan Hlaváček (ed.) *Facta probant homines: sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové*, Praha 1998, s. 535-548.

⁵² M. Ryantová, *Církevní patronát*, s. 617-637.

Bakalářská práce se bude zabývat převážně obdobím posledních Rožmberků, přesněji dobou od roku 1551, kdy Vilém z Rožmberka zahájil své vladařství, do roku 1601, kdy Petr Vok prodal Prachatice císaři Rudolfovi II. Šlechtický rod Rožmberků je badatelsky oblíbeným tématem. Ze starších prací se jimi monograficky zabíral například František Kavka, který se ve své publikaci rozhodl zmapovat dějiny nejen tohoto rodu, ale i pánů z Hradce v období od husitské revoluce až po Bílou horu.⁵³ Prachatice jsou v tomto díle spíše součástí různých výčtů, které většinou souvisely s hospodářskými problémy, jako byla například otázka pivovarnictví. Dále je město připomínáno v souvislosti se Zlatou stezkou a přestavbou města na renesanční centrum panství. Náboženská otázka je v této publikaci zmíněna spíše okrajově. Konkrétně je zde uveden pouze seznam církevních majetků a počet jejich osedlých v době, kdy se Vilém z Rožmberka ujal vladařství, či příklon Petra Voka k Jednotě bratrské.

Posledními Rožmberky se zabýval zejména Jaroslav Pánek, který se ve svých pracích zaměřil převážně na jejich působení v politice, ať už šlo o zahraniční cesty či zemskou politiku. Témata jako náboženství nebo hospodaření pro něj byla spíše okrajová. V těchto částech téměř nikdy nenajdeme problematiku spojenou s vykonáváním patronátního práva.⁵⁴ Prachaticím se zde autor rovněž věnoval minimálně, zmíněna byla přestavba města na renesanční sídlo, kulturní život či Zlatá stezka.⁵⁵

V devadesátých letech minulého století vyšla jedna z prvních syntéz věnující se každodennosti Rožmberků a pánů z Hradce.⁵⁶ Historici v ní studovali témata spojená s architekturou, uměním na zámeckých sídlech, svatbami či stravováním posledních Rožmberků. Nevynechali ani méně příznivá témata, jako jejich nemoci nebo pohřby. Publikace se lehce věnuje i náboženským poměrům předbělohorské doby, svoji pozornost upřela také na řeholní řády. V rámci náboženské problematiky jsou zde zmíněny rovněž Prachatice v souvislosti s vizitací kněžstva v roce 1595.

V rozsáhlé monografii, která pojednává o zahraničních aktivitách Rožmberků a také o sociálním kontextu na jejich dominiu, autoři částečně navázali na předchozí publikaci.⁵⁷ Z hlediska církevních dějin je zde zpracována farní síť, duchovní správa i postavení

---

⁵³ F. Kavka, *Zlatý věk růží. Kus české historie 16. století*, České Budějovice 1966.

⁵⁴ Výběrově Jaroslav Pánek, *Poslední Rožmberk: životní příběh Petra Voka*, Praha 1996; týž, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 1998.

⁵⁵ Týž, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989.

⁵⁶ Václav Bůžek – J. Hrdlička a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.

⁵⁷ V. Bůžek a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.

církevních řádů na jejich území. Celkové fungování patronátního práva je tedy založené více na bázi praktické, a to na konkrétních příkladech měst, mezi které také patří Prachatice s již zmíněnou konvokací kněžstva.

Syntéza *Rožmberkové*, vydaná Národním památkovým ústavem, představuje nejprve jejich společenské prostředí, a to například jejich správu a samosprávu, rybníkářství na Třeboňsku či mincovní činnost a finance.⁵⁸ Mnou zpracovávanému tématu se tato syntéza věnuje spíše okrajově, a to otisknutím dobového opisu smlouvy na dostavbu kostela svatého Víta v Českém Krumlově a smlouvy o vystavění věže kostela v Mladošovicích. Součástí publikace je také nejrozsáhlejší bibliografie odborných prací týkající se tohoto šlechtického rodu.⁵⁹

Problematiku patronátu se pokusím více přiblížit na příkladu Prachatic, o kterých byla napsána řada obecných publikací.⁶⁰ Ze starších prací je potřeba zmínit zejména dílo od Františka Josefa Slámy, který se vůbec jako jeden z prvních věnoval historii města.⁶¹ Ve své publikaci se zaměřil na klíčové události dějin Prachatic od jejich počátku až do požáru města v roce 1832. Autor v knize neopomenul ani témata spojená s církevní správou či problematikou soužití odlišných konfesí ve městě. Raně novověkými dějinami Prachatic se dále zabývalo mnoho autorů, kteří se ovšem zaměřili na jiná témata, např. na majetkovou, sociální a věkovou strukturu, vývoj městské správy či na Zlatou stezku.⁶² Náboženskou

---

⁵⁸ J. Pánek (ed.), *Rožmberkové: rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ František Veselý, *Prachatice a okolí: všeobecný popis, dějiny a turistický rádce*, Prachatice 1924; Ladislav Pilát, *Prachatice: město české historie*, Prachatice 1948; Jiří Hilmera, *Prachatice – městská rezervace památkové správy*, Praha 1950; Daniela Vokolková, *Prachatice*, Praha 1992; Pavel Fencl, *Prachatice*, Prachatice 2005.

⁶¹ František Josef Sláma, *Obraz minulosti starožitného města Prachatic*, Praha 1838.

⁶² Martina Novozámková, *Prachatické panství roku 1585: sociální skladba a věková struktura obyvatel*, Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea (dále jen Zlatá stezka) 6, 1999, s. 323-346; Václav Starý, *Ze života v Prachaticích v 16. století*, Zlatá stezka 5, 1998, s. 293-296; týž, *Přehled vývoje městské správy v Prachaticích v 16. století*, Vlastivědní sborník Muzea Šumavy 8, č. 4, 2001, s. 50-59; Eliška Řepová, *Představitelé městské správy v Prachaticích v 17. století*, Zlatá stezka 23/1, 2016, s. 11-147; V. Starý, *Dva prachaticí pojezdí v 17. století*, Zlatá stezka 12-13, 2005-2006, s. 315-318.

situaci v Prachaticích se zabýval převážně Václav Starý.⁶³ Ve svém článku zkoumal náboženské poměry v druhé polovině 16. století, a to hlavně na základě života prachatického kněze Havla Hozlingera. Zaměřil se mimo jiné na problematiku spojenou s nedostatkem německy mluvících kněží, jež by mohli sloužit mše v německém jazyce sousedům, kteří nerozuměli českým kázáním. Článek také obsahuje přílohy, ve kterých jsou uvedeny některé zachovací listy, smlouvy a korespondence.⁶⁴ V dalším článku se autor zaměřil na konvokaci kněžstva v Prachaticích z roku 1595, která byla svolána u příležitosti vysvěcení rozšířeného hřbitova ve Starých Prachaticích pražským arcibiskupem Zbyňkem Berkou z Dubé.⁶⁵

Pramennou základnu mému výzkumu poskytl Státní okresní archiv Prachatice a Státní oblastní archiv Třeboň, oddělení Český Krumlov. V prvním z nich jsem studovala prameny uložené ve fondu Archivu města Prachatice, ze kterého jsem využila zejména oddíl nazvaný Duchovní správa v Prachaticích, a dále Kostelní rejstříky příjmu a vydání z let 1598 a 1599.⁶⁶ Dále práce využívá priznání příjmů, která jsou uložena ve fondu církevní správy – římskokatolické vikariátní, děkanské a farní úřady.⁶⁷ Ve Státním oblastním archivu Třeboň, oddělení Český Krumlov, mě zajímal především fond Velkostatek Prachatice-Volary, ve kterém jsem prostudovala položky týkající se stanoveného tématu.⁶⁸

První kapitola předkládané bakalářské práce přináší stručný náhled do významu a problematiky spojené s pojmem patronát a patronátního práva. Druhá kapitola, která má

---

⁶³ Václav Starý, archivář města Prachatice, se všeobecně věnoval regionu Prachaticko v období zejména od raného novověku po 19. století. Mezi jeho další témata jeho studií patří dějiny městské správy, dějiny prachatických památek či Zlaté stezky. Nelze opomenout periodikum *Zlatá stezka*, který je vydáván prachatickým muzeem od roku 1994. Mezi jeho pravidelné přispěvovatele patří právě Václav Starý. Toto periodikum obsahuje drobné příspěvky, ale také odborné studie z oblasti regionu Zlaté stezky z oborů historie, archivnictví, archeologie nebo památkové péče.

⁶⁴ V. Starý, *Kněz Havel Hozlinger. Příspěvek k náboženským poměrům v Prachaticích v druhé polovině 16. století*, *Zlatá stezka* 7, 2000, s. 267-276.

⁶⁵ Týž, *Konvokace kněžstva v Prachaticích v r. 1595*, *Jihočeský sborník historický* 40, 1971, s. 48-49.

⁶⁶ SOKA Prachatice, AM Prachatice, inv. č. 407, sign. II-396; tamtéž, inv. č. 408, sign. II-397; tamtéž, inv. č. 632, sign. II-F-1, kart. 9.

⁶⁷ SOKA Prachatice, Církevní správa: římskokatolické vikariátní, děkanské a farní úřady, inv. č. 145, sign. II. 1, kart.1, fol. 45.

⁶⁸ SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, Velkostatek Prachatice-Volary, inv. č. 392, sign. III K α 13, evid. č. fasc. 25; tamtéž, inv. č. 396, sign. III K α 17, evid. č. fasc. 29; tamtéž, inv. č. 520, sign. V AE 7, evid. č. fasc. 180.

kompilativní charakter, poukazuje na chod církevní správy na rožmberském dominiu. Tato část bakalářské práce se snaží představit Prachatice v kontextu ostatních významných rožmberských měst, a to Českého Krumlova, Netolic, Soběslavi a Třeboně. Cílem této části je porovnat náboženskou situaci v Prachaticích s těmito městy, a také zhodnotit, zda byla nábožensky orientovaná problematika v těchto městech přibližně stejná, nebo zda hrála roli přítomnost vladaře v sídelních městech.

Třetí a nejobsáhlejší část práce se věnuje samotným Prachaticím. Kromě kapitoly o historii města za vlády Rožmberků je rozdělena na dva větší celky: Prachatice pod patronátem Viléma z Rožmberka a Prachatice pod patronátem Petra Voka z Rožmberka. V těchto kapitolách se pokusím představit náboženskou situaci či nábožensky motivované konflikty, v nichž ale mohly hrát roli i jiné důvody. Stranou nenechávám ani problematiku spojenou s farním hospodařením. V bakalářské práci se zaměřuji na oba aspekty hospodaření, čili na příjem a výdej. Také se věnuji jiným hlediskům, která mohla ovlivňovat náboženské poměry ve městě. Jedná se zejména o literátské bratrstvo, které se v Prachaticích nacházelo. Život na prachatické faře dále přibližuji v kapitolách popisujících život dvou duchovních, kteří ve městě působili. V závěru této části přinesu i stručný exkurz do náboženské situace v době, kdy Prachatice byly pod patronátem české komory.

V závěru práce se následně pokusím zhodnotit náboženskou situaci v Prachaticích i na ostatních místech dominia během druhé poloviny 16. a počátkem následujícího století. Cílem závěru je porovnat náboženské poměry na rožmberském dominiu během působení odlišných vrchností.

2. Patronát

Patronátní právo je možné stručně charakterizovat jako soubor práv, která patří určité osobě vůči církvi. Jedná se o privilegia, která přísluší tomu, kdo daný kostel založil, nebo tomu, od koho daný prospěch přešel. K patronátu patřila čestná a hmotná práva. Čestné právo může být charakterizováno jako přednost před ostatními laiky při veřejných procesích, právo na čestnější místo, veřejné modlitby, pohřební smutek či hrob v kostele. K hmotnému právu patřil nárok zchudlého patrona na alimentaci ze zádušních prostředků. Mezi tento typ práva rovněž náleželo upozorňování rektora kostela na neekonomické nakládání se zádušním jměním. Každý patron měl kromě práv také povinnost kostel opravovat a ochraňovat. Znamenalo to pro patrona dohled na stav sakrálních budov, hospodaření se zádušním jměním či sledování naplňování fundace. Mezi další povinnosti patřilo oznamovat přestupky beneficiáta nebo presentovat, když se beneficium uvolnilo. S tím byla spojena jedna z nejdůležitějších povinností patrona, a to navrhování kandidáta na uvolněné beneficium. Obecně lze říci, že práva patrona stála na pomezí mezi pravidly, kterými se řídila nejen církve, ale také světská společnost. Tyto pravomoci musely být dodržovány, což někdy vedlo ke střetům s představiteli světské moci. Přes veškeré neshody měla ale světská moc s patronem stejný cíl, a to spásu duší.⁶⁹

---

⁶⁹ P. Stuchlá, *Prachatický vikariát*, s. 103-112.

3. Církevní správa na rožmberském dominiu

3.1. Farní síť a duchovní správa

Podoba rožmberského panství, zejména jeho teritoriální rozsah či správní a hospodářské poměry, byla výsledkem dlouhodobého vývoje, který započal ve druhé polovině 12. století. Přestože dobu vlády posledních Rožmberků lze pojímat z hlediska kulturního, hospodářského a populačního rozvoje jako období rozkvětu, poměry, které panovaly v místní církevní správě, tak optimální nebyly. Týkalo se to především špatných teologických znalostí duchovních, častého nedodržování celibátu a nedostatečného počtu kněží. Z původních tří set jihočeských beneficí z předhusitské doby byla v tomto období obsazena a spravována zhruba polovina.⁷⁰ Důvodů, proč se nekatolické konfese šířily, bylo hned několik. Kolikrát byl patron rád, našel-li na faru alespoň poběhlého duchovního. Ten se ovšem mohl stát velmi lehce evangelíkem a následně mohl obracet k této víře i své farníky. Kněží sami obvykle přestupovali od katolictví také z osobních důvodů, například si nepřáli být poddáni konsistoři nebo toužili po manželství. Velké množství kněží tak bylo nerozhodných, nedůsledných či dokonce „polovičatých“.⁷¹

Obecně lze říci, že oproti severu rožmberského dominia, ve kterém byla spíše převaha utrakvismu, dominovalo na jihu katolictví. Bylo to dáno mimo jiné cisterciáckými kláštery ve Zlaté Koruně či Vyšším Brodě. Náboženská situace se začala pozvolna měnit již v první polovině 16. století. Jih Království českého se totiž dostával do vlivu opravných náboženských myšlenek. Kraje s větším počtem německého obyvatelstva, které byly tak typické pro příhraniční oblasti, se přiklonily k luterství. Většinou se právě jednalo o do té doby věrné katolíky.⁷²

Vilém z Rožmberka se snažil tuto situaci zlepšit, jeho snahy však nebyly nijak radikální. Postoj posledních Rožmberků k církevním záležitostem byl totiž vesměs tolerantní. Snažili se především udržet kontrolu nad duchovenstvem a předejít konfesně motivovaným sporům. Díky svému vysokému politickému postavení byl Vilém z Rožmberka v úzkém kontaktu s nunciem i arcibiskupem, kterým umožňoval zasahovat do chodu rožmberské církevní správy. Ze své pozice patronátního pána pečoval o dosazování farářů, ale už od roku 1553 usiloval také o celkovou obnovu pokleslé mravní úrovně patronátního kléru. Přednostně

---

⁷⁰ V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 367.

⁷¹ Z. Winter, *Život*, s. 125-128.

⁷² V. Bůžek – J. Hrdlička a kol., *Dvory*, s. 209.

se pokoušel vyřešit problémy spojené s absencí kvalitních duchovních správců i s nedostatečným počtem kněží, jenž se projevoval výskytem neobsazených far, kterých se ujímali faráři ze sousedních farností.⁷³

3.2. Náboženské poměry na rožmberském dominiu

Nepříliš jednoznačné a komplikované náboženské poměry lze asi nejlépe doložit na příkladu konkrétních měst. Pro nastínění problematiky jsem se pokusila popsat náboženskou situaci čtyř významných poddanských měst na rožmberském dominiu. Na základě toho bych ráda odvodila, zda situace alespoň částečně korespondovala s poměry v Prachaticích, nebo zda v Českém Krumlově a Třeboni hrála roli přítomnost vladaře, který se snažil náboženskou situaci ovlivnit.

3.2.1. Český Krumlov

Během vlády Viléma z Rožmberka převažovala v Českém Krumlově katolická víra a protestantské proudy do sídelního města prozatím výrazně nepronikaly, na rozdíl od ostatních částí rožmberského dominia, kde se nekatolické konfese těšily značné oblibě. Výjimku snad tvořily první dvě Vilémovy manželky a jejich luterští kněží, ovšem jednalo se pouze o interní záležitost rodiny vladaře.⁷⁴

Vilém z Rožmberka se během své vlády stal výrazným podporovatelem jezuitů, ačkoliv počátek jeho vlády lze považovat za spíše tolerantní. Podpora jezuitů byla nejvíce spojena se vznikem jezuitské koleje v Českém Krumlově v roce 1588.⁷⁵ Již v roce 1585 Vilém z Rožmberka jednal o možnosti zřízení jezuitské koleje ve městě a o rok později byl ke stavbě položen její základní kámen. Jejím stavitelem byl italský architekt Baltasar Maggi.⁷⁶ Jezuité se ve městě věnovali vzdělání, kázání a udělování svátostí, dále také kladli důraz na pastorační a misijní práce v celém dominiu i na panství Adama II. z Hradce.⁷⁷ Jezuitský

---

⁷³ P. Pumpr, *Beneficia*, s. 71.

⁷⁴ J. Pánek, *Poslední Rožmberkové*, s 103-125; Anna Kubíková, *Evangelická škola v Českém Krumlově*, Výběr 31, 1994, č. 1, s. 40.

⁷⁵ V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 378-382.; A. Kubíková, *Evangelická škola*, s. 40.

⁷⁶ Jiří Zálaha, *Stručné dějiny Českokrumlovska*, Český Krumlov 1983, s. 40-41; bliže k Baltasaru Maggimu Jarmila Krčálová, *Renesanční stavby B. Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986.

⁷⁷ Je ale nutné si uvědomit, že většina informací týkajících se jezuitů z Českého Krumlova se nachází v jezuitské kronice. Tyto zprávy zřejmě není možné doložit v jiných pramenech, a proto je nutné počítat s určitou mírou subjektivity; Veronika Lombartová, *Počátky jezuitské koleje v Českém*

řádivý dům byl dokončen v květnu 1588. Slavnostního předání koleje jezuitům se zúčastnila řada významných osobností. Mezi nejvýznamnější lze jistě zařadit mimo rožmberského vladaře také pražského arcibiskupa Antonína Brusa z Mohelnice, prezidenta apelačního soudu Království českého Jiřího mladšího Popela z Lobkovic, nejvyššího sudího Adama ze Šternberka, opata vyšebrodského kláštera Jiřího Taxera, opata zlatokorunského kláštera Michela či rakouského provinciála Tovaryšstva Ježíšova Georga Baderse.⁷⁸

Ve fundaci Vilém z Rožmberka ustanovil k obživě koleje roční užitek 1300 kop míšeňských grošů z prachatických důchodů a z českokrumlovského obročí, dále 120 strychů žita, 60 strychů pšenice, 35 strychů ječmene, 30 strychů hrachu a 20 strychů ovsa.⁷⁹ Působení jezuitů se těšilo velké přízni vladaře, který jim v roce 1591 dokonce předal patronátní právo nad českokrumlovskou farou.⁸⁰ Tímto převodem, jenž nechal zapsat do desek zemských, se vzdal všech práv ovlivňujících chod fary. Ponechal si pouze pravomoc zasahovat do výběru nových duchovních.⁸¹ Jezuitům zřídil fundační právo, díky kterému se směli uvázat v městečku Husinci, Záblatí a osmi dalších vsích, to pro případ, že by jim některý rožmberský dědic chtěl v jejich činnosti bránit.⁸² Přes veškerou svou náklonnost a sliby Vilém z Rožmberka nenechal postavit jezuitům samostatný kostel. Místo toho dal vybudovat alespoň krytý přístup spojující kolej s farním kostelem svatého Víta. Na přání farníků a nového děkana byla tato chodba v roce 1597 zazděna. Obnovena byla později za vlády Petra Voka.⁸³

Zdařilý rozvoj jezuitů v Českém Krumlově se zpomalil během vlády posledního rožmberského vladaře. Petr Vok se jako vyznavač Jednoty bratrské pokoušel oslabit postavení jezuitů a naopak posílit pozici nekatolického kazatele.⁸⁴ Tato snaha se projevila již v roce 1592, kdy odmítl vyplácet jezuitům roční úrok z Prachatic. O rok později ustoupil a s úrokem souhlasil, ovšem spor tím definitivně nekončil. K dalšímu vyostření situace došlo v roce 1597. Vladař nechal informovat rektora koleje o svém odmítavém postoji vůči darům a fundacím

---

Krumlově, in: Martin Gaži (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010, s. 694; V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 378-382.

⁷⁸ V. Lombartová, *Počátky*, s. 696.

⁷⁹ Zikmund Winter v publikaci *Život církevní v Čechách* uvedl roční užitek z Prachatic 1200 kop míšeňských grošů; V. Lombartová, *Počátky*, s. 695; Z. Winter, *Život*, s. 195.

⁸⁰ V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 378-382.

⁸¹ V. Lombartová, *Počátky*, s. 698.

⁸² Z. Winter, *Život*, s. 195.

⁸³ V. Lombartová, *Počátky*, s. 697-698.

⁸⁴ V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 390-392.

svého bratra. Po dvoutýdenní lhůtě jezuité vladaři odpověděli, že se nechtějí vzdát patronátního práva, pokud by to neprojednal zemský soud. K částečnému uklidnění došlo po zásahu pražského arcibiskupa, který v témže roce navštívil město. Petr Vok se podvolil a slíbil koleji odevzdat prachatické důchody, ovšem bez desátku. Již následující rok došlo k opětovnému obnovení sporů. Petr Vok totiž nabídl jezuitům novou smlouvu, podle které by měl on hlavní slovo ve farních záležitostech. Na oplátku by jezuité pravidelně dostávali důchody a vladař by nezasahoval do jejich vnitřních záležitostí. Ani tuto nabídku rektor nepřijal, a tak rozepře dále pokračovaly.⁸⁵

Náboženské spory šly částečně stranou během přírodních katastrof. Velkou zkoušku pro jezuitu představoval mor, který propukl v roce 1584 a poté znovu v roce 1598. Jezuité se snažili pomáhat duchovním, kteří vlivem nákazy již nemohli vykonávat své povinnosti. Zejména docházeli domů za umírajícími a každodenně sloužili mši za odvrácení božího hněvu. V roce 1598 byl mor tak silný, že jezuité museli zavřít svoji školu. Přesto však nadále zůstávali aktivní, pomáhali nemocným, přijímali jejich zpovědi či podávali poslední pomazání. V roce 1590 panství postihlo zemětřesení, které se v brzké době odrazilo na zvýšené ceně potravin a obilí. Chudým, kteří byli poté nejvíce postiženi zvýšenými výdaji, rozdávali jídlo a pití. Je pravděpodobné, že všechny tyto události nepřímo vedly k větší zbožnosti měšťanů, neboť jezuité v této době zaznamenali vyšší počet přijímajících i zpovědí.⁸⁶

Jezuité dosáhli svých prvních rekatolizačních úspěchů již v roce 1588, kdy se v kostele svatého Víta vrátilo ke katolické víře šest jinověrců. Stály za tím mimo jiné veřejné modlitby, které měly u věřících velký ohlas. To byl také důvod, proč o jezuitskou pomoc žádali i ostatní duchovní na panství. V roce 1588 se na žádost opata cisterciáckého kláštera vydali jezuité na misii do Vyššího Brodu. Jejich poslání bylo úspěšné. Po řadě rozhovorů, veřejných zpěvů a modliteb se ke katolické víře obrátilo 720 evangelíků. Další misie dále směřovaly na třeboňské panství, křemežskou farnost, zlatokorunské panství či na panství Adama II. z Hradce.⁸⁷

Jezuité se také ujali organizace tzv. nepřetržitých pobožností. Ty se podle původního zvyku konaly tři po sobě jdoucí soboty, během nichž se věřící modlili a zpívali písně. Jezuité si ovšem průběh upravili tím, že nekatolické zpěvy nahradili písněmi k počtě Panny Marie,

---

⁸⁵ V. Lombartová, *Počátky*, s. 698-701.

⁸⁶ Tamtéž, s. 703.

⁸⁷ Tamtéž, s. 703-704.

žalmy či svatými litaniami. Slavnosti se v této době účastnilo i velké množství nekatolíků, které údajně velmi okouzila celková atmosféra pobožností. Mnoho z nich se následně rozhodlo navrátit se zpět ke katolické víře. Jezuité se dále účastnili příprav oslav křesťanských svátků. Během Velikonoc zajišťovali výzdobu kostela svatého Víta a cvičili modlitby a zpěvy na oslavu Páně.⁸⁸

Po nástupu Petra Voka se náboženská situace začala měnit. Změna souvisela s příchodem manželky Kateřiny z Ludanic a osobními knězi z řad Jednoty bratrské, a především s Petrovou náboženskou tolerancí.⁸⁹ Ze statistického přehledu vedeného Petrem Vokem z roku 1595 vyplynulo, že vladař velmi lpěl na toleranci opravných náboženských konfesí. Zmíněné šetření mělo ukázat, jestli všichni duchovní na dominiu podávají Večeři Páně na přání věřících také pod obojí. Průzkum ukázal, že tak činili všichni, až na faráře z Netolic, Lhenic a Němčic.⁹⁰

Část dvora vladaře tvořilo nekatolické obyvatelstvo. Mnozí z nich vyznávali stejně jako Petr Vok učení Jednoty bratrské. Sbor se nacházel pouze u vladařského dvora. Za nejznámějšího stoupence této konfese lze pravděpodobně označit rožmberského archiváře Václava Březana. Na dvoře se dále nacházeli bratrští kazatelé Jindřich Švarc Daniel ze Semanína, Ondřej Baudisius a často zde pobýval i Matěj Cyrus. K luterské reformaci se zpravidla hlásili rožmberští úředníci pocházející z německého prostředí.⁹¹

Nový rožmberský vladař sice neměl problém vycházet s věřícími jiné víry včetně katolíků, přesto velmi těžce snášel přítomnost jezuitů. Pravděpodobně jeho negativní postoj vůči nim vedl v roce 1595 k založení evangelické školy v Latráně na Novém Městě. O tři roky později byla zahájena činnost nově opraveného kostela svatého Jošta, ve kterém 15. listopadu 1598 začal kázat církevní evangelický mistr Andreas Baudisius.⁹² Ovšem již v následujícím roce byl Petr Vok nucen kvůli velmi malému zájmu věřících kostel i školu uzavřít. Z toho počínání je mimo jiné možno vyvodit, že poddaní v Českém Krumlově byli i nadále většinou katolíci a změna vrchnosti tedy nehrála ve víře obyvatel velkou roli.⁹³

---

⁸⁸ Tamtéž, s. 704-705.

⁸⁹ A. Kubíková, *Evangelická škola*, s. 40-41.

⁹⁰ A. Kubíková, *Protestanté v Českém Krumlově*, in: V. Bůžek (ed.), *Zlatý věk Českokrumlovska 1550-1620*, Český Krumlov 2002, s. 27.

⁹¹ Tamtéž, s. 26-27.

⁹² J. Pánek (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků*, Praha 1985, s. 542; A. Kubíková, *Evangelická škola*, s. 40-41.

⁹³ A. Kubíková, *Evangelická škola*, s. 40-41.

Je vcelku pochopitelné, že mezi oběma českokrumlovskými školami působila vzájemná nevráživost. Jejím projevem byl například konflikt z roku 1597, ve kterém nekatoličtí žáci přepadli a ztloukli jezuitské studenty právě se vracející z výletu. Místní evangelický kněz se rozhodl zneužít tento incident. Využil aktuální nepřítomnosti vladaře ve městě a stěžoval si u úředníků na drzé chování jezuitských žáků. Tvrdil, že to byli právě jezuitští žáci, kteří svými pošklebky a fyzickým napadením potyčku začali. Rektor jezuitské koleje s výrokem nekatolického kněze nesouhlasil a naopak tvrdil, že žáci evangelické školy byli drzejší a potyčku způsobili oni.⁹⁴

Dalším příkladem konfliktu byl incident v následujícím roce. Na Velký pátek opilý nekatolický kazatel nejdříve výhrůzkami a poté dokonce mečem napadl studenty z jezuitské koleje krácející ke kostelu Božího těla při minoritském klášteře. Stejný kazatel se v roce 1600 pravděpodobně pokusil znovu znepříjemnit katolíkům tento církevní svátek. Na Velký pátek vyzváněl na zvony v evangelickém kostele. Vzhledem k tomu, že se zpráva s největší pravděpodobností nachází pouze v rukopisu *Geschichte des Krummauer Jesuiten-Kollegiums*, může se pravděpodobně jednat o poněkud neobjektivní informace. Kolem roku 1600 k zášti mezi školami nejspíše také vedla přítomnost evangelíka Václava Březana jako vrchního dozoru nad žáky jezuitské koleje.⁹⁵

V českokrumlovské evangelické škole působil luterský kazatel, kterého Petr Vok povolal na přání měšťanů. Tento kazatel také sloužil mše v tamním nekatolickém kostele svatého Jošta. V něm se dále nacházel též kostelník, který zastával i funkci zvoníka. V roce 1597 se na tomto místě nacházel Ondřej a mezi lety 1598 až 1600 kostelník Jakub.⁹⁶ Nadační listina z roku 1596 přikazovala kazateli v nekatolickém kostele službu, za kterou získal odměnou dům v těsné blízkosti kostela. K obživě mu měl sloužit příjem původně určený pro oltář Panny Marie ve špitálním kostele. Tato oltářní nadace se skládala z příjmů z dvanácti poddaných.⁹⁷ Nicméně vlivem velké vzdálenosti obcí nebyly výnosy příliš vysoké, a tak vladař určil jiný příjem. Evangelický kněz tak dostával stálou roční odměnu v hodnotě 100 kop grošů českých z panského důchodu. Navíc ještě dostával 27 korců žita, 2 korce pšenice, hrachu a ječmene, 2 džbery kaprů, 1 kopy štik, 4 vědra drobných ryb, 12 větelů piva,

---

⁹⁴ A. Kubíková, *Protestanté*, s. 28.

⁹⁵ Tamtéž, s. 28-29.

⁹⁶ Tamtéž, s. 31.

⁹⁷ Poddaní pobývali v obcích Petrovice, Obděnice, a ve dvou Lhotkách nacházející se na Sedlčansku.

100 žejdlíků másla, 30 liber loje, 36 sáhů dřeva na otop. Další blíže neurčené příjmy získával od měšťanů z Českého Krumlova.⁹⁸

Působení luterského kazatele nenechala bez komentáře ani českokrumlovská jezuitská kronika. Podle ní kněz přišel do Českého Krumlova již v roce 1595. Po dvou nekatolicky zaměřených zkušebních kázání na zámku byl přijat na místo evangelického správce. Pro jeho potřeby nechal vladař zvětšit dům na Novém Městě, který se později stal podle jezuitské kroniky zdrojem všeho zla šířícího se dál do města, protože právě on naváděl své věřící k neřádnému životu a protikatolickému chování. To se projevilo nejen podporováním tajných luteránů, ale i neuznáváním přijímání podjednou, půstů a uctívání svatých.⁹⁹

Konfesionálně motivované rozepře se ovšem týkaly i českokrumlovských měšťanů. Podle jezuitského kronikáře se evangelický kněz nejprve pokoušel obrátit na svoji víru řemeslníky. Pokud se mu to podařilo, konvertované přemlouval, aby ke změně víry přinutili i své ženy. Konfesionální situace byla napjatá a zejména v hostincích docházelo k řadě konfliktů a hádek. V roce 1598 došlo k dalším měšťanským sporům, které byly zapříčiněny ziskem chrámu svatého Jošta pro českokrumlovské evangelíky. Pražský arcibiskup se proti tomu ohradil a zakázal jim jej používat. Nekatolíci se svým oprávněným hněvem útočili zejména na jezuitu v domnění, že za tím stojí právě oni. Českokrumlovský arciděkan Jan z Vinoře celou situaci uklidnil, když prohlásil, že se všechno stalo na jeho pokyn, nikoliv na popud jezuitů.¹⁰⁰

V roce 1599 poslal vladař evangelíkům list, ve kterém je upozorňoval, aby doplatili dlužnou částku za plat kazatele do důchodní pokladny českokrumlovského panství. Z toho vyplývá, že evangelíci na sebe vzali povinnost platit polovinu ročního stálého příjmu kazatele, který činil 100 kop grošů českých. Protože však tyto povinnosti řádně neplnili, rozhodl se rožmberský vladař nezajistit pro obec dalšího luterského správce.¹⁰¹ V roce 1600 pak Petr Vok splnil svou výhrůžku, přestal nekatolické duchovní platit, což se následně projevilo jejich odchodem.¹⁰² Po jejich exilu jezuité převzali správu nad kostelem svatého Jošta, ve kterém začaly pořádat bohoslužby kázané v němčině.¹⁰³ Svatostánek začal být nadále označován jako „německý kostel“. Tento kostel, který byl nejprve v roce 1598 zasvěcen Nejsvětější Trojici,

---

⁹⁸ A. Kubíková, *Protestanté*, s. 30.

⁹⁹ A. Kubíková, *Protestanté*, s. 31; V. Lombartová, *Počátky*, s. 702.

¹⁰⁰ V. Lombartová, *Počátky*, s. 702.

¹⁰¹ A. Kubíková, *Protestanté*, s. 30.

¹⁰² Tamtéž, s. 31.

¹⁰³ V. Lombartová, *Počátky*, s. 702.

byl roku 1621 pražským arcibiskupem Janem Loheliusem vysvěcen ve jménu svatého Jošta.¹⁰⁴

Ve stejném roce, kdy Petr Vok založil evangelickou školu, proběhla také kněžská konvokace. Ze záznamů je o ní známo, že zde byla v roce 1595 náboženská situace alespoň částečně lepší než v jiných místech dominia. Přestože se na kontrolu nedostavilo 12 farářů ze 41 pozvaných, ti, kteří přišli, byli řádně vysvěceni a náležitě plnili své povinnosti. Ovšem i z těchto farářů se našlo několik, kteří se nechovali zcela podle zásad katolické církve. Například farář z Kamenného Újezdu se přiznal, že vlastní heretické knihy. Dále se na Českokrumlovsku vyskytovalo několik duchovních, kteří měli problém s dodržováním celibátu.¹⁰⁵ O případech, kdy tato situace ve městě nastala, pochází zmínky již z roku 1570, kdy se v Českém Krumlově vyskytovalo šest ženatých katolických duchovních. Na tento stav tehdy reagoval pražský arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice, který je nabádal, aby celibát schválený tridentských koncilem začali okamžitě dodržovat. Dále jim vyčítal, že si Písmo svaté nevykládali správně. Výjimečnými dokonce nebyli ani opilí faráři, na které měla krumlovská fara „štěstí“ zejména na počátku 17. století. Pro názornost poslouží příklad z roku 1602, kdy Petr Vok z Rožmberka psal o duchovním Janovi z Vinoře, že mu nemůže svěřit správu kněžstva právě pro přílišné holdování alkoholu. O jedenáct let později pražský arcibiskup Jan Lohelius dokonce napomínal českokrumlovského arcijáhena, protože svým opilstvím způsoboval veliké skandály.¹⁰⁶

Nelze říct, že by toleranci vladaře podporovali i všichni duchovní v jeho okolí. Dne 17. září 1601 totiž bratrský kněz Matěj Cyrus podal stížnost Petru Vokovi. Příčinou bylo chování českokrumlovského děkana Jana z Vinoře, který ho bez zjevných příčin napadl u brány zámku. Důvody tak hrubého počínání se nacházely pravděpodobně v odlišné víře obou duchovních a zejména ve snaze Matěje Cyra přesvědčit českokrumlovského děkana o pravdivosti své víry.¹⁰⁷

Ve městě také působilo literátské bratrstvo. Z roku 1603 existují záznamy, že neplnilo řádně své povinnosti. Během nedělí a svátečních dnů totiž literáti pravidelně nezpívali ranní

---

¹⁰⁴ A. Kubíková, *Českokrumlovský špitál a kostel sv. Jošta*, Jihočeský sborník historický 66-67, 1997-1998, s. 105-106.

¹⁰⁵ V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 373; blíže k vizitaci z roku 1595 Václav Bartůšek, *Jihočeské osady podle visitace z roku 1595*, Jihočeský sborník historický 19, 1950, s. 45-49, 79-83.

¹⁰⁶ Z. Winter, *Život*, s. 635-659.

¹⁰⁷ A. Kubíková, *Protestanté*, s. 27-28.

modlitby („*matura*“). Císař proto napsal zdejšímu hejtmanovi, aby je k tomu přiměl a vyhnal protestantského predikanta. Lze tedy s největší pravděpodobností soudit, že za zmíněné provinění mohl právě tento protestant, či se na něm alespoň z valné části podílel.¹⁰⁸

V říjnu 1601 Petr Vok prodal českokrumlovské panství císaři Rudolfovi II., což byla zejména pro evangelíky nepříjemná záležitost. V roce 1609 katolický farář Václav Laryš hlásil, že on je jediným opravdovým duchovním správcem v Českém Krumlově schváleným císařskou komorou i pražským arcibiskupem. Dle něho proto nebylo možné, aby ve městě působil zároveň evangelický kazatel. Situace po změně vrchnosti ovšem nebyla tak dramatická, jak se mohlo na první pohled zdát. V prvních dvou desetiletích 17. století se evangelíci začali chovat značně sebevědomě. Za příčinou stálo nejen vydání Rudolfova Majestátu, ale i navázání bližších kontaktů s evangelickými Švamberky, kteří po smrti Petra Voka zdědili část rožmberského dominia. Již v roce 1609 se perkmistr Matyáš Rulle pokusil ve své stížnosti přemluvit městskou radu, aby vyznavači opravných náboženských myšlenek získali vlastní hřbitov a vlastního kazatele se školou i patřičnými budovami. Dne 17. listopadu 1609 městská rada tuto žádost odsouhlasila. Na svolení městské rady tedy mohli evangelíci pohřbívat na hřbitově u svatého Martina, čímž se na čas zabránilo konfesně motivovaným sporům. Tou dobou už byl dům pro evangelickou školu zakoupen. O rok později se ovšem opět vyskytly problémy s omezováním jejich náboženských práv, a tak bylo velmi pravděpodobné, že získaná privilegia z roku 1609 byla pouze utěšující slova. V roce 1611 Matyáš Rulle poslal pražským defensorům stížné dopisy informující o jejich náboženském útisku a také o nevoli městské rady povolit ve městě školu, kostel i působení kazatele. Podle jednoho listu městské rady z roku 1612 se ve městě k opravným náboženským myšlenkám hlásila zhruba jedna sedmina obyvatel.¹⁰⁹

V odpovědích na své stížnosti byli českokrumlovští nekatolíci označováni za věčné bouřliváky, kterým je potřeba nedávat žádnou příležitost, aby se mohli chovat dle svého. Horlivý Rulle se ale ani tentokrát nevzdal a v roce 1613 spolu s dalšími 32 muži nekatolického vyznání vtrhl při obnově českokrumlovské městské rady do jednací síně, kde byli přítomni i zástupci české královské komory. Dožadovali se dodržování dříve schválených privilegií a Majestátu. Ani zde ale nedosáhli svého cíle a Rulle byl pro své chování v Praze uvězněn.¹¹⁰

---

¹⁰⁸ Z. Winter, *Život*, s. 978.

¹⁰⁹ A. Kubíková, *Protestanté*, s. 34.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 31-34.

Za vlády rožmberských vladařů v Českém Krumlově převažovalo jazykově české obyvatelstvo. Od dvacátých let 16. století v souvislosti s rozšiřováním důlního podnikání však přicházeli do města lidé německého původu. Češi si nejčastěji chodili poslechnout slovo boží do kostela svatého Víta, němečtí obyvatelé naopak trávili mše v kostelíku svatého Jošta. Německy mluvící obyvatelé postupem času chtěli rozšířit svůj vliv i na kostel svatého Víta. To se jim ovšem nepodařilo za vlády Petra Voka ani v průběhu 17. století. Tím, že byla v kostele zavedena i německá kázání, došlo k jakémusi kompromisu, ale zcela německým se kostel svatého Víta nikdy nestal.¹¹¹

Všeobecný pokles moci církevních řádů lze sledovat i na českokrumlovském panství. V klášteře Zlatá Koruna se totiž v roce 1553 nacházel pouze jediný mnich. Ten byl Vilémem stanoven za prozatímního opata, avšak kvůli pozdějším sporům s ním byl donucen z kláštera uprchnout. Rožmberský vladař se ihned poté ujal klášterních klenotů a svrchovaně rozhodl o všech záležitostech týkající se kláštera. Rovněž následující opat působící v klášteře měl s Vilémem spory. Proto se vladař v roce 1559 rozhodl uzavřít dohodu mezi vrchností a právě tímto klášteřem, díky které počet mnichů začal růst. Nově zvolený opat Jiří Taxer pak v roce 1574 postoupil Vilémovi výměnou za ves Olšinu klášterní vesnici Lhotku.¹¹²

3.2.2. Netolice

Město Netolice patřilo pod správu rožmberského vladaře do roku 1601, kdy ho od Petra Voka z Rožmberka koupil císař Rudolf II. Od té doby nastaly pro město nepříznivé časy, které se projevíly vpádem Pasovských v roce 1611 a hlavně vypálením města generálem Dampierem v roce 1619.¹¹³

Jelikož se na Netolicku nacházela část německého obyvatelstva, ozývaly se kolem roku 1500 z okolních vesnic německé hlasy žádající, aby jim netolický farář opatřil i německého kazatele. Tato žádost může prokazovat, že v této době se přímo ve městě velké množství německých věřících nevyskytovalo, jinak by se tam německý kazatel jistě již nacházel. Je nicméně jisté, že se téměř veškeré obyvatelstvo hlásilo k víře podobojí. Vrchnost osedlým vyhověla v květnu 1530, kdy zde působil farář Jakub z Humpolce. Oním knězem, který měl kázat slovo boží v němčině, byl Linhart Ekhart z Českých Budějovic. Ten se také zavázal platit každý rok kaplanovi 8 kop míšeňských. Kněz Jakub mu na oplátku postoupil

---

¹¹¹ J. Zálaha, *Stručné dějiny*, s. 46.

¹¹² Lhotka se nacházela mezi Vyšným a Českým Krumlovem; tamtéž, s. 44-45.

¹¹³ Theodor Antl, *Dějiny města Netolic*, Netolice 1903, s. 22-35.

štolové poplatky ze 7 vsí.¹¹⁴ Z toho 4 vesnice mu navíc darovaly letníky neboli sýry, které museli sedláci odevzdávat faře kolem svatodušních svátků (tzv. Letnic),¹¹⁵ a také získal pozemek nazývaný „dolejší klín“.¹¹⁶

Chování duchovních nebylo optimální ani v tomto městě. Stejně jako na jiných místech rožmberského dominia či v českých zemích, i zde měli kazatelé problém dodržovat morální zásady. Mladý kněz Jan z Netolic v roce 1563 dokonce zašel tak daleko, že zmámený svou tělesnou touhou unesl místní kuchařku do Tišnova.¹¹⁷

V 16. století byl v Netolicích postaven nový kostel svatého Jana. Tento kostel stejně jako farní kostel Panny Marie byl katolický. Na druhou stranu kostel svatého Václava spravovala strana pod obojí a roku 1597 byl dokonce propůjčen do správy českým bratřím.¹¹⁸ Od roku 1588 jsou z části dochována také jména farářů. Od tohoto roku kázal ve městě Jiří Viškovín. Ten zde nejspíše působil až do roku 1594, kdy se zde objevuje Pavel Bavorský. Další jména duchovních se dochovala až z doby pobělohorské. Například v roce 1631 zde byl zmíněn Jan Alexandr Milius.¹¹⁹

Mezi netolické rodáky patřil i Jiří Netolický, který byl roku 1568 kanovníkem a kazatelem u svatého Víta v Praze. Tento duchovní byl dokonce 26. února 1570 pražským arcibiskupem Antonínem Brusem z Mohelnice ustanoven prelátem a arcipryštem Bechyňského kraje.¹²⁰

---

¹¹⁴ Jednalo se o Mahouš, Sedlovice, Zvířetice, Chvalovice, Horní a Dolní Chrášťany, Lužice. Letníky dostával ze Sedlovic, Horní a Dolních Chrášťan a Lužice.

¹¹⁵ Tyto naturální dávky se později v 17. a 18. století daly platit také v penězích; P. Stuchlá, *Prachatický vikariát*, s. 78.

¹¹⁶ P. Pumpr, *Beneficia*, s. 217; T. Antl, *Dějiny*, s. 81-93.

¹¹⁷ Z. Winter, *Život*, s. 650.

¹¹⁸ F. Hrejsa, *Sborové*, s. 42; Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV*, Praha 2000, s. 322.

¹¹⁹ T. Antl, *Dějiny*, s. 93-94.

¹²⁰ Tamtéž, s. 52.

3.2.3. Soběslav

Od středověku rožmberská a katolická Soběslav dlouho odolávala tlaku reformních náboženských myšlenek. Během první poloviny 16. století se ve městě začali vyskytovat vyznavači Jednoty bratrské a utrakvistů. Na jejich přítomnost reagoval již v roce 1539 Jošt z Rožmberka, který vydal konšelům instrukci, v níž měli povoleno přijímat do městské rady pouze katolíky. Situace se ale ani potom nezlepšila a nekatolíků pozvolna přibývalo. Zlomem pro město byl rok 1565, kdy Vilém postoupil Soběslav Petru Vokovi.¹²¹ Od té doby se postavení přívrženců Jednoty bratrské postupně zlepšovalo a vyvrcholilo za primátora Řehoře Smrčky ze Sabinova.¹²²

Pro soběslavské farníky byla osoba duchovního velmi důležitá. Proto si Soběslavští v roce 1571 stěžovali na místního faráře Matyáše, který si do svého nově koupeného domu odnesl několik věcí z fary a dokonce si od farníků půjčoval peníze. Jeho posluchači si při mších všimli, že kázal velmi mdle a nezaujatě, dokonce během období půstu řádně nesloužil a provedl sotva dvě kázání. Pouze polský kněz Alexandr pravidelně konal mše, jemu ovšem Soběslavští téměř nerozuměli. A tak v době morové epidemie roku 1571, kdy bylo potřeba slyšet slovo boží častěji, byli místní velmi špatně zaopatřeni. Je tedy pochopitelné, že se obrátili s prosbou na vladaře a doufali v lepšího duchovního.¹²³

Také v Soběslavi panovala konfesní diferenciaci. Mimo tradiční konfese se zde nacházeli také Mikulášenci, kteří jinak byli nejvíce rozšíření v jihovýchodních Čechách. V roce 1580 dva představitelé této víry byli předvoláni k Petru Vokovi. Podle následujícího konfesního rozložení je pravděpodobné, že proti nim však rožmberský vladař nijak výrazně nevystoupil, protože si v roce 1601 stěžoval místní farář, že Mikulášenců je ve městě velmi mnoho a stejně tak i vyznavačů Jednoty bratrské.¹²⁴

Problematice nedostatku kněží se nevyhnulo ani město Soběslav. Předbělohorská komplikovaná náboženská situace způsobila zrušení kaplanského místa, a tak špitální kněží odcházeli a neměl je kdo nahradit. Katolické mše se proto odehrávaly pouze v chrámu svatého Petra a Pavla, zatímco menší kostelík svatého Víta začal chátrat. Soběslavští stoupenci opravných náboženských myšlenek navštěvovali kostely okolních obcí.¹²⁵

---

¹²¹ Petr Lintner, *Pohledy soběslavské I*, Soběslav 2008, s. 77.

¹²² Jan Lintner, *Pětsetpadesát let města Soběslavě*, Soběslav 1941, s. 26-28.

¹²³ J. Pánek (ed.), *Václav Březan*, s. 417.

¹²⁴ Z. Winter, *Život*, s. 295-299.

¹²⁵ P. Lintner, *Pohledy soběslavské II*, Soběslav 2008, s. 14.

Od roku 1593 jsou dochována i jména farářů působících v Soběslavi. V říjnu téhož roku Petr Vok z Rožmberka propustil ze služby zdejšího kněze Václava Albína a místo něj dosadil Víta Jistického, jehož předchozí působiště bylo ve Vodňanech. Tento kněz začal ve městě kázat od poloviny října, ovšem jeho jednání bylo velmi intrikánské. O dva roky později na svatého Jiří odešel kněz Vít do Stráže nad Nežárkou, ze které do Soběslavi naopak přišel nový farář Job Nepomucký. Ten v roce 1598 zemřel a na jeho památku byla namalována nad kaplí postava svatého Joba. V lednu následujícího roku zemřel také kaplan Jiřík Načeradský, který na faře po smrti Joba zůstal. Náhlý nedostatek duchovních byl vyřešen 25. dubna téhož roku, kdy byl za faráře přijat Jan Rauner. Tento kněz kázal v Soběslavi do počátku roku 1600, kdy byl odvezen do tepelského kláštera. Do svatého Jiří místo něj nastoupil kněz Sixt Luňák. V dubnu 1600 se do města přistěhoval nový kněz Jan Posthumus ze Stráže, který se již při příjezdu zlobil, protože ho nepřišel přivítat purkmistr, žáci z městské školy a dokonce ani městská obec. Tento kněz se nechoval dobře ani nadále a vše vyvrcholilo v roce 1602 lživým psaním, kterým se pokusil očernit i primátora Řehoře Smrčku. Následně byl kněz prohlášen za lháře, musel Soběslav opustit, čímž se situace s nedostatkem duchovních opět zhoršila. Slovo boží místo něj začal provizorně kázat Bartoloměj Jelínek a později téhož roku se ve městě objevil na čas také kněz Jakub Rytíř.¹²⁶

Posledním katolickým farářem byl Jakub z Hrádku. Když z města odcházel, rozdál věřícím svícenou vodu a nabádal je, aby zůstali u katolické víry. Sám byl svým odchodem z města patrně rozhořčen, jelikož za oltářem spálil svaté oleje. Místo něj začal v Soběslavi kázat evangelický kněz Adam Špacír, avšak již po dvou letech odešel do Říčan.¹²⁷

V závěti z roku 1610 se Petr Vok rozhodl v Soběslavi zřídit Rožmberské gymnázium, která měla být jedna z nejmodernějších škol a měla tvořit protiváhu jezuitským kolejiím v Českém Krumlově a Jindřichově Hradci.¹²⁸ Cílem školy mělo být poznání čisté pravdy boží podle svatých písem a pravé křesťanské víry podle České konfese z roku 1575. Výstavba školy započala na jaře roku 1613. Avšak město vznik a existenci školy příliš neschvalovalo, pravděpodobně pro její nekatolickou orientaci. Tento odmítavý postoj se také projevil tehdy, když obec nechtěla prodat dříví na krovy školy.¹²⁹

---

¹²⁶ Ferdinand Menčík, *Řehoře Smrčky letopisy města Soběslavě*, Musejní sborník 4, 1901, s. 21-71.

¹²⁷ J. Lintner, *Pětsetpadesát let*, s. 28.

¹²⁸ P. Lintner, *Pohledy I*, s. 160; blíže ke vzdělávání Martin Holý, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010.

¹²⁹ J. Lintner, *Pětsetpadesát let*, s. 32.

3.2.4. Třeboň

Město Třeboň bylo v rožmberském vlastnictví až do roku 1611, kdy zde poslední vladař dominia zemřel. Přestože se dá mluvit o jednom z center rožmberského panství, ani zde náboženská situace nebyla optimální. Kázeň v třeboňském augustiniánském klášteře za vlády Viléma z Rožmberka upadala a chování řeholníků budilo obecné pohoršení.¹³⁰ To se projevilo například v roce 1566, kdy za ně musel vladař zaplatit daně a dluhy do výše 4000 kop grošů. Toho roku také pražský arcibiskup pohrozil třeboňskému převoru Janovi, aby po nocích nepil, neveselil se a řádně plnil duchovní povinnosti. Pokud by tak neučinil, rožmberský vladař byl připraven ho zavřít. Ovšem mnohem horší byl prohřešek, který se uskutečnil ve stejném roce. Dva mniši třeboňské kanonie během noci ve rvačce usmrtili rožmberského rybníkáře či rybáře a dalšího člověka těžce zranili.¹³¹ Proto se Vilém z Rožmberka rozhodl klášter se svolením církevní a světské vrchnosti zrušit.¹³² Pro zlepšení náboženské situace hodlal v roce 1566 povolát příslušníky jezuitů na místo zrušeného řádu augustiniánů a zřídit jim v městě kolej.¹³³ Toho roku napsal vladař jezuitskému generálovi Františkovi de Borgia do Říma, aby poslal do Třeboně jezuitu, protože místní kláštery zely prázdnotou. Vladař nabízel jezuitům vysoké důchody, aby je do města nalákal.¹³⁴ Těm se ovšem v Třeboni příliš nezamlouvalo, údajně pro místní drsné podnebí, které způsobilo jejich brzký odchod.¹³⁵

Nedostatečné vzdělání nekatolických kněží se projevilo i v sídelním městě Petra Voka. Jejich nevzdělanost byla v některých případech tak vysoká, že vladař byl nucen v roce 1603 nařídít, aby na třeboňskou farnost chodil kázat farář z jiného panství. U duchovních pak panoval všeobecný strach z vladaře, kterému museli ukázat, co umějí, čímž si pravděpodobně chtěl vladař zajistit vyšší úroveň bohoslužeb. Raději pak mnozí onemocněli, jen aby nemuseli předvést své znalosti. V roce 1608 je nakonec Petr Vok zbavil strachu a nejistoty, když do Třeboně povolal stálého bratrského kazatele.¹³⁶

Doba vlády posledních Rožmberků byla také významná svými renesančními přestavbami a novými stavbami. V Třeboni se pozornost zaměřila nejen na stavební úpravy zámku, ale i na stavbu nové radnice a také dvou kostelíků. Stavbou svatyně byl pověřen

---

¹³⁰ František Matouš, *Třeboň*, Praha 1972, s. 50.

¹³¹ Z. Winter, *Život*, s. 702-811.

¹³² F. Matouš, *Třeboň*, s. 50.

¹³³ T. Antl, *Město Třeboň. Stručné dějiny a průvodce*, Třeboň 1902, s. 13.

¹³⁴ Z. Winter, *Život*, s. 147.

¹³⁵ F. Matouš, *Třeboň*, s. 50.

¹³⁶ Z. Winter, *Život*, s. 439.

stavitel italského původu Jan Vlach. Jednalo se o přestavbu staršího hřbitovního kostelíka svatého Jiljí, který se nacházel na východním břehu rybníka Svět, a o novostavbu špitálního kostelíka svaté Alžběty, který vznikl na novém budějovickém předměstí. Ačkoliv se jednalo o renesanční období, tyto dvě stavby byly stavěny podle tradičních gotických schémat a renesanční prvky se zde nacházely téměř minimálně. Pozdní dobu vzniku kostelíka svatého Jiljí, jehož stavba spadá do let 1574 až 1576, dokládají zbytky sgrafitového kvádrování a hřebínkové klenby. I u nově vzniklého kostela svaté Alžběty lze sledovat slabé odchýlení z gotických prvků, jednalo se především například o šikmé vybočení západních stěn presbyteria. Oba tyto kostely, postavené v době vladaření Viléma z Rožmberka, vysvětil 26. července 1576 pražský arcibiskup Antonín Brus z Mohelnic.¹³⁷

Z výše uvedených informací vyplývá, že nepříznivé náboženské poměry byly vesměs na celém dominiu stejné. Všechna zkoumaná města prokázala nevhodné chování duchovních, jejich nedostatek či náboženské spory. Problémy byly také v sídelních městech posledních Rožmberků. Je možné říct, že se náboženské poměry v Českém Krumlově viditelně zhoršily po založení evangelické školy Petrem Vokem z Rožmberka, která působila jako protiváha již existujícího jezuitského gymnázia. Nejčastějším problémem ve městě byly vleklé náboženské spory, které neprobíhaly pouze mezi duchovními nebo měšťany, ale i mezi učiteli a žáky škol navzájem či mezi posledním rožmberským vladařem a jezuitou. Situace v Třeboni byla obdobná, nejhorší poměry zde byly v klášteře. Jednalo se zejména o velmi špatné chování a kázeň augustiniánů, v jejichž důsledku došlo ke zrušení jejich řádu ve městě.

---

¹³⁷ F. Matouš, *Třeboň*, s. 57-58.

4. Prachatice za vlády posledních Rožmberků

Prachatice se staly roku 1501 majetkem Rožmberků. Tím započalo stoleté období rozkvětu města, které se projevilo například v růstu majetkové základny městské obce. Ta v roce 1593 od Petra Voka z Rožmberka koupila panství Helfenburk, k němuž náležel Bavorov, Strunkovice nad Blanicí a 15 vesnic.¹³⁸ K tomuto panství dále patřilo podací právo ke třem kostelům, pustý zámek Helfenburk, panský dům v Bavorově, pivovar, tři mlýny a také kus lesa nacházející se u Nebahov. Cena za celé panství byla 40000 kop grošů míšeňských. Z této sumy si Prachatičtí odečetli částku, kterou jim Petr Vok dlužil, tedy 11200 kop grošů míšeňských.¹³⁹ Helfenburské panství město ztratilo v roce 1621.¹⁴⁰ Petr Vok v roce 1596 ještě daroval městu Dobišův mlýn s pilou.¹⁴¹

Období rozkvětu se ve městě také projevilo jeho renesanční přestavbou. Kromě měšťanských domů byly obnoveny či postaveny církevní stavby, veřejné budovy i městské opevnění. Za vlády Rožmberků byl znovu postaven městský kostel svatého Jakuba, který téměř zcela shořel během městského požáru v roce 1507. V první polovině 16. století se také budovala Dolejší brána, která byla na vnější straně ozdobená nadživotním obrazem rožmberského jezdce.¹⁴² Nad obrazem se nachází nápis, který zní „*Laudamus vetere, sed nostro utimur*“ (Staré chválíme, ale ve své době žijeme).¹⁴³ Na místě paláce, který měšťané obdrželi od Rožmberků, zřídili radnici, jejíž výzdoba poukazovala na bohatství města a snahu měšťanů vyjádřit výhradní postavení radnice mezi městskými domy.¹⁴⁴ Fasáda byla ozdobena latinskými a českými nápisy, které radním připomínaly jejich povinnost vůči měšťanům.¹⁴⁵ Postavení radnice umožnil Vilém z Rožmberka, který na stavbu daroval část lesa. Radnice byla dokončena roku 1571. Dále byl postaven tzv. knížecí dům, ve kterém se nacházely vrchnostenské úřady.¹⁴⁶ Budova je pokryta sgrafity, která pochází z let 1570 až 1580. Tyto

---

¹³⁸ Jednalo se o Blanicí, Budyni, Chrásto, Hájek, Javornice, Koječín, Kraníčko, Leskovec, Měky nec, Outěšov, Svinětice, Štětín, Tourov, Záluží, Žichovec; V. Starý, *Archiv města Prachatice 1373-1945. Inventář*, Prachatice 1967, s. 9.

¹³⁹ F. Veselý, *Prachatice*, s. 71.

¹⁴⁰ V. Starý, *Archiv*, s. 9.

¹⁴¹ F. Veselý, *Prachatice*, s. 72.

¹⁴² F. Veselý, *Prachatice*, s. 72; L. Pilát, *Prachatice*, s. 15.

¹⁴³ L. Pilát, *Prachatice*, s. 15.

¹⁴⁴ F. Veselý, *Prachatice*, s. 72.

¹⁴⁵ P. Fencl, *Prachatice*, s. 38.

¹⁴⁶ Tamtéž; F. Veselý, *Prachatice*, s. 72.

sgrafita jsou ve městě z 16. století jediná, na kterých se vyskytují německé nápisy.¹⁴⁷ V roce 1582 byla za pomoci Viléma z Rožmberka postavena kamenná kašna, která se nacházela ve středu náměstí a řadila se mezi nejkrásnější kašny v Čechách.¹⁴⁸

V roce 1551 se v Prachaticích a v okolních vesnicích nacházelo 237 osedlých.¹⁴⁹ Zjistit více informací o místních obyvatelích je možné díky zachovanému soupisu obyvatel z roku 1585.¹⁵⁰ V seznamu bylo zaevidováno celkem 1272 osob, z nichž 808 pobývalo ve městě a ostatní na jeho předměstí. Ne všichni místní se v době vzniku soupisu skutečně v Prachaticích vyskytovali. Jednalo se o osoby, které byly stále evidovány jako poddaní prachatické vrchnosti, ale nacházely se tou dobou už na jiném panství. Převažujícím zdrojem obživy prachatických měšťanů byla řemesla a obchod, což není z hlediska hospodářského postavení Prachatic nic neobvyklého.¹⁵¹ Ze soupisu obyvatel lze zjistit nejen počet obyvatel a jejich původ, ale i podrobnější informace o prachatických měšťanech. Nejčastější počet osob v jednom domě se pohyboval mezi třemi až šesti lidmi. Výjimečně byl jejich počet vyšší, jeden záznam uvedl dokonce 18 osob. Z přehledu je dále zřejmé, že prachaticí měšťané pocházeli celkem ze 136 různých míst. Jednalo se především o okolní vesnice. Bylo zde ovšem také silné zastoupení ze vzdálenějších míst Čech, například z dnešního okresu České Budějovice, Strakonice či Písek. Výjimku netvořila ani velmi vzdálená místa Království českého, například okolí Náchodu nebo Hradce Králové. Určitou vrstvu obyvatelstva tvořily

---

¹⁴⁷ L. Pilát, *Prachatice*, s. 21.

¹⁴⁸ F. Veselý, *Prachatice*, s. 72; L. Pilát, *Prachatice*, s. 21-31.

¹⁴⁹ J. Pánek (ed.), *Václav Březan*, s. 59.

¹⁵⁰ SOkA Prachatice, AM Prachatice, *tzv. rapiář městského písaře Jeronýma Strachotínského I.*, inv. č. 333, sign. II-322.

¹⁵¹ Josef Grulich – Hermann Zeitlhofer, *Migrace Jihočeského obyvatelstva v období před třicetiletou válkou a po jejím ukončení*, *Historická demografie* 22, 1998, s. 82-83. Autor článku odkazuje na dřívější studie, které se věnovaly prachatickému soupisu obyvatel: Z. Winter, *Popis Prachatic r. 1585*, *Zvon* 7, 1907, s. 64; Otto Placht, *Lidnatost a společenská skladba českého státu v 16. - 18. století*, Praha 1597, s. 30, 33, 37; Josef Petráň, *Pohyb poddanského obyvatelstva a jeho osobní právní vztahy v Čechách v době předbělohorské*, *Československý časopis historický* 5, 1957, s. 407, 443; týž, *Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války*, Praha 1964, s. 165, 201-203, 210-211, 215, 329; V. Starý, *Soupis obyvatel města Prachatice v roce 1585*, *Archivum Trebonense* 6, 1986, s. 70-109.

také zahraniční menšiny. Nejvíce jich bylo z německy mluvících zemí,¹⁵² což bylo způsobeno obchodními styky města s německým Podunajím. Obyvatelé z Bavorska se vyskytovali v počtu 18 osob a tvořili tak zhruba polovinu z celkového zahraničního prachatického obyvatelstva. Někteří měšťané pocházeli ze vzdálenějších míst Evropy, například z Itálie, Francie, Ruska, Švábska či Švýcarska.¹⁵³ Neobvykle vysoká vzdálenost původu obyvatel jen potvrzuje výjimečné postavení Prachatic jakožto důležitého jihočeského obchodního centra.¹⁵⁴

Soupis obyvatel z roku 1585 dále přiblížil problematiku spojenou s migrací v 16. století. Z evidence vyplynulo, že čtvrtina z mužské populace města se stěhovala na delší vzdálenosti, zatímco u žen to byla necelá desetina. Muži obvykle překračovali i vzdálenosti nad 50 kilometrů. Důvodem bylo zvýšení profesní aktivity prachatických obchodníků. Pro ženy bylo typické cestování na kratší vzdálenosti, ať už kvůli odchodu do služby nebo následování partnera. Ve srovnání s jinými lokalitami se ženy v Prachaticích podílely na migraci do vzdálených míst mnohem častěji než jinde.¹⁵⁵ Na základě soupisu lze také sledovat migraci spojenou s uzavíráním sňatků. Bylo možné vypořádat, že partner obvykle nepocházel z místa původu druhého partnera. V Prachaticích tento jev činil zhruba 75%, na předměstí pak dokonce 83,1%. Důvody mohly být různé. Svoji roli jistě hrály velikost města a počet potencionálních partnerů. Ovšem některé sociální či profesní skupiny uzavíraly sňatky zpravidla pouze mezi sebou a vzdálenost mezi snoubenci nehrála velkou roli. Jednalo se především o obchodníky, řemeslníky, mlynáře nebo sedláky. Proto také výběr partnera ze vzdálenějších míst nebyl v početnějších lokalitách výjimkou.¹⁵⁶

Vysoké zadlužení rožmberského rodu přinutilo Petra Voka, aby 24. října 1601 prodal Prachatice a současně s nimi také Volary, Český Krumlov, Lhenice a Netolice císaři Rudolfovi II.¹⁵⁷ Změnu vrchnosti se Prachatictí pokusili využít. Chtěli být zbaveni povinné dávky 300 kop k obživě českokrumlovských jezuitů. Nejvíce si ovšem přáli přičlenění ke

---

¹⁵² Jednalo se o místa Neidling, Landau an der Isar, Pasov, Parzhausen, Schärding, Waldkirohen, Weiden, Zwisel či Falc.

¹⁵³ V. Starý, *Soupis*, s. 70-109.

¹⁵⁴ J. Grulich – H. Zeithofer, *Migrace*, s. 86. Maximální zjištěná vzdálenost u měst a vesnic v okolí Třeboně byla 200 až 550 kilometrů. Průměrná vzdálenost ovšem byla do 20 kilometrů.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 90-92.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 98-104.

¹⁵⁷ František Veselý ve své publikaci uvedl, že částka, za kterou prodal Petr Vok část svého dominia, činila 240 kop míšeňských grošů; F. Veselý, *Prachatice*, s. 72.

královským městům, čímž by získali hlas třetího stavu v království. S touto žádostí byli vysláni ke královské komoře dva představitelé prachatické rady, kteří ještě navíc komoře nabídli dobrovolnou částku 4500 kop grošů. Panovník jejich žádost vyslyšel a dekretem z 24. ledna 1610 město povýšil do třetího zemského stavu.¹⁵⁸ Status královského města Prachatice ztratily v roce 1622, kdy upadly v poddanost vrchnosti sídlící v Českém Krumlově.¹⁵⁹

Již v průběhu 15. století se vyskytovaly zprávy o šíření nekatolických konfesí v Prachaticích. To také dokládá listina Oldřicha II. z Rožmberka, kterou vydal v květnu 1444, když se stal majitelem města. Slíbil v ní měšťanům zachovat veškeré jejich dosavadní výsady, i to, že mohou přijímat pod obojí způsobou.¹⁶⁰ Není ale zcela jasné, o jaká práva přesně šlo. Je ale pravděpodobné, že město si nárokovalo i některé úkony související se správou fary. Podle Františka Josefa Slámy si Prachatičtí od doby vlády Oldřicha II. z Rožmberka či možná již dříve mohli dosazovat na tamní faru vlastní duchovní.¹⁶¹ Pravděpodobné nicméně je, že město nezískalo patronátní právo. Až v uvolněných poměrech třicetileté války si totiž Prachatičtí vztáhli výše zmíněné privilegium zcela na sebe a uhájili si ho poté i v roce 1673. Při dalším uvolnění děkanství se to Prachatickým již nepodařilo.¹⁶²

---

¹⁵⁸ František Josef Sláma ve své publikaci uvedl, že město Prachatice bylo přijato mezi královská města a k právu třetího hlasu 28. 9.1609 v Praze při shromáždění třetího stavu; F. J. Sláma, *Obraz*, s. 84-85; F. Veselý, *Prachatice*, s. 74.

¹⁵⁹ F. J. Sláma, *Obraz*, s. 112-113.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 41-42; Jaromír Čelakovský – Gustav Friedrich (edd.), *Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1420-1526 III*, Praha 1948, s. 235-237.

¹⁶¹ F. J. Sláma, *Obraz*, s. 103.

¹⁶² P. Stuchlá, *Prachatický vikariát*, s. 104.

5. Prachatice pod patronátem Viléma z Rožmberka

5.1. Náboženské poměry

Vilém z Rožmberka byl vladařem rožmberského dominia od roku 1551 až do své smrti v roce 1592. Během jeho vlády v roce 1579 se prachatická fara stala děkanstvím.¹⁶³ V průběhu Vilémova panování se na ní vystřídal nejméně 12 duchovních. Prvním z nich byl kaplan Řehoř, o kterém pochází zprávy okolo roku 1554.¹⁶⁴ Dále zde působil Jan z Trmice, který ve městě vykonával duchovní službu v roce 1556. Tento kněz se však na prachatické faře nacházel již dříve, a to v letech 1530-1531. Jan z Trmice si roku 1559 stěžoval, že kněz Mikuláš z Vlachova Březí podával Prachatickým podobojí. Jan se o tři roky později stal opatem kláštera na Zelené Hoře. Do roku 1561 působil v Prachaticích kněz Vít, který ovšem ve stejném roce odešel do Mirovic, odkud do Prachatic přešel tamní duchovní Jan Selnar.¹⁶⁵ Od konce roku 1562 ve městě kázal německý kněz Havel Hozlinger.¹⁶⁶ V roce 1563 se ve městě nacházel kněz Blažej. Mezi lety 1564-1566 zde působil farář Matěj Kozka z Rynárce.¹⁶⁷ Kněz Vojtěch byl připomínán v následujícím roce 1567. Duchovní Šebestián Beránek je na prachatické faře doložený v roce 1570. Následující rok zde ovšem kázal nový kněz, jímž byl Jan Mateol Roudnický. Ten v tomto městě působil i v roce 1573. Z roku 1574 byl znám farář Linhart Hronka. První zpráva o novém knězi Václavovi pocházela z roku 1577. Václav předtím vykonával úřad faráře v Bavorově, posléze v Jistebnici, ze které přišel právě do Prachatic. Od roku 1584 byl knězem Jakub Pavlík Mirotický, který byl dříve paračovským farářem.¹⁶⁸

Náboženská krize rožmberského dominia, nastíněná v předchozí kapitole, se týkala také Prachaticka. Mezi nejzávažnější problémy patřily stále se rozšiřující vlivy nekatolických konfesí a nedostatek kněží. Již v roce 1559 se ve městě nacházely dvě třetiny měšťanů nevyznávajících katolickou konfesi. Začátkem rekatolizace v roce 1626 zde pobývalo pouze 88 katolíků.¹⁶⁹ Tato situace nebyla způsobená jen šířením opravných náboženských myšlenek,

---

¹⁶³ Marie Holá, *Děkanský úřad Prachatice 1630-1950. Archivní inventář*, Prachatice 2010, s. 3.

¹⁶⁴ Z. Winter, *Život*, s. 592.

¹⁶⁵ M. Holá, *Děkanský úřad*, s. 2.

¹⁶⁶ V. Starý, *Kněz*, s. 267-276.

¹⁶⁷ Více o Matěji Kozkovi z Rynárce níže v kapitole *Život na prachatické faře na příkladu dvou duchovních*.

¹⁶⁸ M. Holá, *Děkanský úřad*, s. 2-3.

¹⁶⁹ F. J. Sláma, *Obraz*, s. 89.

ale v některých případech hrála velkou roli také velmi špatná morálka duchovních. Ta se mohla projevit například nedodržíváním celibátu, nerespektováním církevních zvyklostí či častou návštěvou hostince nebo opilstvím. Kněz Blažej, který naopak alkoholu neholdoval, byl tedy pro Prachatické tak vzácným, že v roce 1563 prosili Viléma z Rožmberka, aby mohl dotyčný na prachatické faře zůstat co nejdéle.¹⁷⁰

Pravděpodobně z důvodu špatné morálky duchovních nastala po obnovení pražského arcibiskupství v roce 1561 kontrola kuchařek působících na farách. Pronásledování se týkalo katolických duchovních. Nejedyn kněz byl poté zavřen do vazby či poslán na čas do kláštera. V roce 1579 Prachaticí žádali pražského arcibiskupa Antonína Bruse z Mohelnice, aby tamní děkan Václav Dvorský mohl na faru znovu přijmout kuchařku, se kterou zde předtím pobýval 19 let. Pražský arcibiskup zpočátku nesouhlasil, a tak Prachaticí v celé záležitosti prosili o přímluvu Viléma z Rožmberka. Je velmi pravděpodobné, že pražský arcibiskup souhlasil právě až po vladařově přímluvě.¹⁷¹

Vladaři se snažili nedostatek kněží určitým způsobem nahradit. Nejčastěji docházelo k tomu, že jeden farář obhospodařoval několik far. Nebylo ale výjimkou, že byl kněz na nějaký čas vypůjčen z jiné farnosti. Takto si například roku 1556 na dva týdny vypůjčili Benešovští utrakvistického kaplana z Prachatic. Stalo se tak po souhlasu Viléma z Rožmberka.¹⁷²

Za nedostatek duchovních mohla také jejich výchova. Ta původně náležela biskupům, ale po husitské revoluci se o ni starala každá křesťanská strana zvlášť.¹⁷³ Nekatolickým kněžím, v případě že se nevzdělávali v německých zemích, musela postačit pražská univerzita, ve které se ale nenacházelo systematické teologické učení. Mimo univerzitu se v Čechách vyskytovaly latinské školy, kde byla ovšem zcela opomenuta teologie, kterou kněz potřeboval. Absolventi tak často byli pouze literárně vzdělaní jedinci. Mnohdy docházelo k tomu, že mladí učitelé ukončili studium a nechali se vysvětit na kněze. Jeden takový příklad se nacházel i v Prachaticích. Prachaticí v roce 1565 sháněli přímluvy k arcibiskupovi pro jejich učitele Kašpara z Hořovic, aby jej co nejdříve vysvětil. Tehdejší nedostatek kněží byl důvodem, proč se nehledělo na jejich důkladné vzdělání. Proto také oproti minulým létům

---

¹⁷⁰ Z. Winter, *Život*, s. 659.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 623.

¹⁷² Tamtéž, s. 465; F. J. Sláma, *Obraz*, s. 104.

¹⁷³ Z. Winter, *Život*, s. 434.

ubývalo zejména latinské liturgie, a to hlavně u kněží evangelického vyznání, kteří o ni ani nestáli.¹⁷⁴

5.2. Náboženské spory

Vzhledem ke komplikované situaci způsobené rozdílnými náboženskými skupinami vznikaly konfesní rozepry. Z doby vlády Viléma z Rožmberka se v Prachaticích odehrálo hned několik sporných situací.¹⁷⁵

Na při mezi jednotlivými duchovními ukazuje situace kolem kaplana Řehoře. Dotyčný měl spor s místním farářem, který vyvrcholil v roce 1554 kaplanovou žalobou u purkmistra. Důvodem tohoto počínu byly kaplanovy „příměňky“, které mu farář údajně nechtěl vyplácet. Kaplan nejen že dostával menší plat, ale za křty nebyl placený vůbec. Farář mu také nedával koledu, len, semenec a mák. Prachatický farář se hájil tím, že jako kaplan by ze všeho měl mít pouze polovinu.¹⁷⁶

Příklad sporu v rámci pohřbů je zaznamenán v listu z roku 1559, v kterém místní farář žaloval konšelům na kněze Mikuláše z Březí. Ten byl neznámo kým tajně povolán na prachatický hřbitov za účelem pochování evangelíka, čímž podle Prachatických došlo k znesvěcení hřbitova. Vzhledem k tomu, že si město přálo mít hřbitov řádně vysvěcený, poslali měšťané pasovskému biskupovi list s pečeti, která udávala, že žádný z nekatolíků nesmí být nikdy na tomto hřbitově pohřben.¹⁷⁷

Příklad komplikovaného soužití, tentokrát mezi duchovním a měšťany, je z roku 1573. Prachaticí si tehdy stěžovali u pražského arcibiskupa Antonína Brusa z Mohelnice na chování faráře Jan Mateola Roudnického, který svým posluchačům v kostele nadával. Zřejmě tak činil z důvodu, že neustál stížnosti na svou osobu, které se šířily městem. Když během jedné mše přečetl epištolu, nevydržel svůj hněv a začal se hájit. Podle něj byla lež, že by nechtěl udílet křty. Také nesouhlasil s tím, že by za manželský sňatek žádal 10 či 12 kop, stejně jako s tvrzením, že by byl buič. V závěru také odmítl tvrzení, že by si své místo vyprosil. Je velmi pravděpodobné, že v tomto monologu se mu nepodařilo přesvědčit Prachatické o jeho dobrotě. O tři roky později totiž opět z kazatelny nadával. Podle Zimunda Wintera se po

---

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 437-438.

¹⁷⁵ O náboženských konfliktech se podrobněji věnovala publikace Joachim Bahlcke – Kateřina Bobková-Valentová – Jiří Mikulec (edd.), *Religious Violence, Confessional Conflicts and Models for Violence Prevention in Central Europe (15th-18th Centuries)*, Praha-Stuttgart 2017.

¹⁷⁶ Z. Winter, *Život*, s. 592.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 120.

tomto incidentu Prachatičtí usnesli, že mu odepřou některé příjmy a zároveň mu vyberou vše, co měl ve stodole.¹⁷⁸

Některé nepokoje vznikaly také v důsledku přítomnosti německých duchovních. V roce 1573 Prachatičtí žalovali na kněze Václava Dvorského. Ten se totiž k německému kaplanovi Raisovi choval neuctivě a v mnohých případech ho utiskoval.¹⁷⁹

Nelehká situace se také občas naskytla mezi duchovními a městskými kolátory. Někdy se totiž stávalo, že se jejich zájmy dostaly do střetu. Kolátor zpravidla využil svoji vyšší moc a pokusil se mu určitým způsobem znepríjemnit život, například tím, že ho ochuzoval o důchod či způsoboval jiné naschvály. Rozzlobit městského kolátora se podařilo knězi Václavovi, který si v roce 1582 stěžoval, že mu kromě jiných příkoří nepřátelé „*lili před faru*“. Toto vylévání blíže nespecifikovaného obsahu před domem či farou s sebou údajně mělo přinášet čáry, přičemž lidé věřili, že po překročení vyschnou a zemřou na souchotiny. Dotyčný kněz těmto pověrám silně důvěřoval, a proto chtěl prachatickou faru opustit. I tato událost je možná důvodem, proč se o dva roky později nacházel na faře nový kněz Jakub Pavlík Mirotický.¹⁸⁰

Někdy ovšem mohly rozpory vznikat i bez přítomnosti duchovního. V roce 1567 oznámili prachatičtí konšelé shromážděné městské obci své plány jet do Prahy a zjednat kněze podávajícího podobojí a v případě souhlasu obce také kaplana pod jednou. Tentokrát byla obec moudřejší a jejich požadavek zamítla. Neměla totiž zapotřebí, aby v jedné farnosti vznikaly spory kvůli dvěma duchovním různé víry.¹⁸¹

Mnohé rozepře také vznikaly v důsledku příjmů duchovních.¹⁸² V některých případech totiž duchovní požadoval za své služby více, než byla předepsaná cena. V roce 1582 se místní radili s rožmberskou vrchností, co učinit s farářem Václavem Dvorským, který se neřídil domluvenou cenou za své služby a obyvatelstvo tak okrádal. Občas si za pohřeb bral dokonce dva, tři i pět kop grošů. Kněz se hájil tím, že ceník za kněžské služby nemůže přijmout, a měšťanům se vysmíval, že pokud se jim podaří získat kněze, který je ochoten za takovou cenu

---

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 894-895.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 608.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 518-519.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 125-128.

¹⁸² Duchovní příjmy se skládaly z benefícia čili obročí, dále z platu, který duchovní získal v hotovosti od kolátora, a desátků, kteří platili farníci; Tamtéž, s. 532.

sloužit, upřímně jim ho bude přát. I přes svou nespokojenost Prachatičtí s knězem vydrželi do roku 1584.¹⁸³

V některých případech mohly konflikty vzniknout v důsledku toho, že se duchovní snažil svůj výdělek vysmlouvat. V roce 1586 vedli prachatičtí konšelé spor s farářem Jakubem Pavlíkem Mirotickým. Když do města dva roky předtím přijel, město mu věnovalo na uvítanou vepře. Kněz Pavlík však poté vyžadoval vepře každý rok. Konšelé se hájili tím, že tento dar mu slíbili pouze k uvedení na faru (tzv. „*novosedlí*“) a nikoliv pro následující léta. Farář souhlasil, že tento rok se vepře vzdá, avšak v následujících letech na něm bude trvat dál.¹⁸⁴

Mezi povinnosti duchovních patřilo mimo správu farnosti také opatřování stravy pro školní správce. I kvůli této povinnosti vznikala spousta hádek. Způsobovali je zejména školní správci, kteří si stěžovali městské radě na jakékoliv maličkosti. Nejvíce takových konfliktů se ve městě vyskytovalo během působení děkana Václava. Jedna z potyček se udála v roce 1579, kdy školní správci minimálně dvakrát předvolali duchovního před městskou radu. Není přesně známo, z jaké příčiny jednali, ovšem farář žádal na obranu své cti sesazení dotyčných školních správců. Dále radě města vyhrožoval, že z prachatické fary odejde. Vzhledem k nedostatku kněží by jeho odchod věřící hluboce pocítili. Možná proto se nakonec rada města zachovala ve svém prvním listu k faráři velmi uctivě. V dopise, který mu radní poslali, dále vyjádřili potřebu mít ve městě duchovního nekatolické konfese. Reakce rady na druhou stížnost již tak příznivá nebyla. Radní děkanu Václavovi zejména vytýkali jeho neustálé konflikty. Stranou nenechali ani hospodyně, které údajně dával příliš povinností, ani pobožného mládence schváleného přímo od univerzitního rektora, ke kterému se nechoval dobře. Rada města zakončila dopis tím, že za žádného jiného duchovního správce nebylo tolik problémů.¹⁸⁵

Naopak v některých případech docházelo k tomu, že duchovní vycházeli velmi dobře s městskou radou i s rožmberskou vrchností. Z Prachatic to byl například kněz Vojtěch. Ten měl dobré vztahy s Petrem Vokem, přestože na prachatické faře pravděpodobně působil pouze jeden rok. Tomuto knězi i některým Prachatickým se zamlouval evangelický kazatel Oldřich Šroffer z Šalu, a tak ho kněz Vojtěch 24. srpna 1567 Petru Vokovi nechal poslat do Vimperka, aby ho zkusil i vladař. Díky Vokově přímlově byl kněz Oldřich jmenován

---

¹⁸³ Tamtéž, s. 576.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 558-559.

¹⁸⁵ F. J. Sláma, *Obraz*, s. 103.

kazatelem ve Vimperku a následně se i s ženou do tohoto města přestěhoval. Petr Vok sice měl na tomto místě jiného kazatele, ten byl ale katolíkem a proto byl s měšťany v rozporu, a tak město nakonec v dubnu následujícího roku opustil.¹⁸⁶

5.3. Literátské bratrstvo

Církevní život města ovlivňovalo také literátské bratrstvo. Literatura uvádí, že se bratrstvo také staralo o městskou partikulární školu. Ta byla v Prachaticích založena koncem 13. století a nacházela se v dnešním domě čp. 30.¹⁸⁷ Žáci se v ní učili boží bázni a navštěvovali přednášky o literárním umění. Mimoto se bratrstvo pokoušelo udržovat český a latinský zpěv v kostele. V průběhu 15. století bylo však zrušeno. Obnovil jej v roce 1569 Vilém z Rožmberka v rámci zlepšování náboženské situace na svém dominiu.¹⁸⁸ Statuta z roku 1569 nařizovala literátům scházet se před každým zvoněním na faře, z čehož vyplývá, že chod korporace byl podřízen místnímu faráři.¹⁸⁹ Farář měl také právo schvalovat rektora literátské školy anebo alespoň zasahovat do jeho výběru. Kvůli tomuto právu se během sedmdesátých let 16. století v Prachaticích vystřídalo velké množství rektorů, protože faráři Dvorskému se žádný nezamlouval. V roce 1578 psala městská rada Dvorskému, že není oprávněn odpírat školnímu rektorovi Viktorinu Vodičkovi stravu. Konšelé knězi dále vytýkali, že se pletl do jejich záležitostí a do kolatury školních správců. Ovšem pro „*dobrou vůli a svatý pokoj*“ obec raději vyjednala nového rektora Mikoláše Toppelpergera z Českých Budějovic.¹⁹⁰ Také farář Jakub Pavlík Mírotický využil svých pravomocí zasáhnout do chodu literátské školy a zlepšit tak životní podmínky žákovstva. V roce 1585 farář žaloval na měšťany z okolí literátské školy, kteří žáky zanedbávali na jídle. Žaloba byla úspěšná a obec následně sousedy nabádala k přívětivějšímu chování. O čtyři roky později bylo napomenutí dokonce přísnější.

---

¹⁸⁶ J. Pánek (ed.), *Václav Březan*, s. 404-405.

¹⁸⁷ Václav Starý s použitím archivních materiálů zjistil, že ve starších i novějších pracích je chybně uváděno čp. 29; V. Starý, *Literátská škola v Prachaticích, mýtus a skutečnost*, Zlatá stezka 11, 2004, s. 15-26.

¹⁸⁸ F. Veselý, *Prachatice*, s. 70; F. J. Sláma, *Obraz*, s. 24-25; František Mareš – Jan Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do polovice XIX. století. XXXVIII Politický okres Prachatický*, Praha 1913, s. 235.

¹⁸⁹ Z. Winter. *Život*, s. 959.

¹⁹⁰ Josef Mašek, *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*, Prachatice 1968, s. 19.

Měšťanům, u kterých studenti bydleli, bylo zakázáno dávat žákům peníze místo jídla. Zároveň ti, co pro ně měli vařit oběd, museli začít připravovat dokonce i večere.¹⁹¹

Literátské bratrstvo mělo během církevního roku také několik slavností. Část z nich probíhala k uctění patrona, kterému byl vysvěcen oltář. Literáti v Prachaticích si světců zvolili více, a to svatou Kateřinu, Barboru, Dorotu a Markétu. Hlavním patronem pro ně ale byla Nejsvětější Trojice a Panna Maria. Společnost literátů tak slavila za rok šest slavností na jejich počest. Na náklady spojené s oslavami jim přispíval i Vilém z Rožmberka deseti toлары ročně.¹⁹² Literátské bratrstvo i po obnovení zpívalo pobožné písně v kostele. Ke svým zpěvům prachatictí literáti dokonce v roce 1608 dostali od jednoho svého člena nový pozoun koupený v Norimberku, což bylo v té době velmi neobvyklé. Je tedy zřejmé, že tamní literáti dali přednost hudebnímu doprovodu o více nástrojích.¹⁹³ Roku 1610 jiný literát daroval společnosti český utrakvistický kancionál Tomáše Řešátka. Z této skutečnosti je možné vyvodit, že společnost literátů pravděpodobně byla ve sledovaném období spíše podobojí.¹⁹⁴

5.4. Příjmy prachatických duchovních

Z literatury a pramenů může být patrné, že před nástupem do služby se duchovní snažili zjednat si vyšší plat. Václav Dvorský, který na místo prachatického duchovního nastoupil roku 1583, byl dokonce tak troufalý, že nejprve radě nakázal za své služby zaplatit. Pokud by se tak nestalo, nešel by vůbec sloužit.¹⁹⁵ O dva roky později se zase jinému faráři podařilo vysmlouvat si příznivější důchod. Šlo o 150 kop grošů vydávaných čtvrtletně, 50 „prachatických“ měr obilí, dále dvě prostice soli, 4 sudy piva a 50 sáhů dřeva. Stejný důchod kněz pobíral i v roce 1598.¹⁹⁶ Pro srovnání, plat prachatického kaplana v roce 1585 činil 90 kop grošů míšeňských a k tomu měl právo odběru dřeva podle potřeby.¹⁹⁷ Kromě církevních příjmů mohl duchovní využívat také rozmanité věci náležející faře. Například v roce 1553 měl farář k dispozici kromě kuchyňského nádobí také cínovou lahev, stolec, „víru“ neboli mísu, do které se vložilo žhavé uhlí či teplá voda, díky čemuž zůstal pokrm

---

¹⁹¹ Tamtéž, s. 20.

¹⁹² Z. Winter, *Život*, s. 967.

¹⁹³ Tamtéž, s. 980-981; Karel Konrád, *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev II*, Praha 1893, s. 143.

¹⁹⁴ K. Konrád, *Dějiny*, s. 143.

¹⁹⁵ Z. Winter, *Život*, s. 577.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 554.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 591.

teplý a dvě lavice. Jedna se nacházela v hořejší světnici, druhá naopak v dolejší místnosti, kde byla umístěna také jedna židle s mřížkou. Málokdy mohl kněz volně disponovat knihami. Ty byly totiž velmi cenné a nacházely se pod zvláštním dohledem. Nicméně pokud je duchovní potřeboval, mohl si je vypůjčit. Na prachatické faře se v roce 1553 vyskytovalo devatenáct latinských knih. Jednalo se o *Bibli*, *Epistolae* čili epištoly, *menší knihu* a knihu *Sermones*, která pravděpodobně obsahovala psané záznamy kázání. Dalšími knihami byly *Aureum opus de veritate*, pravděpodobně teologický traktát od dominikána Giovanniho Ludovica Vivaldiho z počátku 16. století a *Ambrosii Mediolanensis episcopi Officiorum libri*, která nejspíše obsahovala přepisy teologických spisů svatého Ambrože.¹⁹⁸

Kromě stálého důchodu měli duchovní i příjmy ze štolových poplatků a desátků. Více informací o těchto duchovních příjmech na prachatické faře je možné získat z Přiznání příjmů z roku 1558,¹⁹⁹ který se ve Státním okresním archivu Prachatice nachází v opisu z 18. století.²⁰⁰ Pramen se skládá ze dvou částí. První z nich se věnuje duchovním příjmům za služby věřícím v průběhu pohřbu a lze ji popsat jako ceník úkonů. Věřící či pozůstalí si pravděpodobně mohli vybírat jednotlivé úkony, které by chtěli během pohřbu. Tento „katalog“ může mimo cen za dané služby poukázat také na rituál pohřbu v polovině 16. století. Na základě struktury „katalogu“ je viditelná snaha duchovních vyjít vstříc chudým věřícím. Prakticky každá položka obsahuje levnější i dražší variantu. Seznam začíná u služeb, které byly spojené s posledním pomazáním. Kněz, který přišel k nemocnému, dostal dva groše. Pokud šel i s posvátnými oleji, byly mu přidány další dva groše. Jestliže kněz pronesl nemocnému kondukt neboli modlitbu za umírajícího, činil jeho výdělek ještě o čtyři groše navíc.

Zvonění během pohřbů se mohlo vnímat jako jakýsi nadstandard. Suma za zvonění měla pokrýt nejen odměnu pulsantům, ale i opotřebení zvonů a provazů.²⁰¹ Chudším se prachatická fara snažila vyjít vstříc tak, že jim nabídla možnost zvonit na „prostředních“, tedy

---

¹⁹⁸ Kniha *Aureum opus de veritate* přístupná online na

<https://www.princeton.edu/~graphicarts/2013/03/vivaldi.html>, citován stav ze dne 8. 7.2018; Z. Winter, *Život*, s. 541.

¹⁹⁹ V práci je uveden tento rok, v inventáři Církevní správy – římskokatolické vikariátní, děkanské a farní úřady je zapsán pravděpodobně chybný letopočet 1559.

²⁰⁰ SOkA Prachatice, Církevní správa - římskokatolické vikariátní, děkanské a farní úřady, *Přiznání příjmů*, inv. č. 145, sign. II. 1, kart. 1, fol. 45; V české historiografii se záduším a pohřby zabýval P. B. Kůrka; *Kostelníci*, s. 145-158.

²⁰¹ P. B. Kůrka, *Kostelníci*, s. 148.

menších zvonech. Za tuto službu získal rektor dva groše. Zvonění ve velkých zvonech pak stálo dvakrát tolik. Stejná, podrobněji rozepsaná položka, se nacházela i v jiné části zkoumaného pramene, kde cena za pohřeb, při kterém se zvonilo prostředními zvony, dohromady činila šest grošů. Z toho byly pro rektora určeny tři groše a další tři pak pro faráře a kaplana. V případě, že si věřící nechali zvonit ve velkých a „*ostatních*“ zvonech, museli zaplatit osm grošů. V tom případě dostal rektor polovinu, pro faráře bylo určeno 18 denárů a kaplanovi zbytek, tedy 10 denárů. Vzhledem k tomu, že cena, kterou dostal rektor při zvonění ve velkých zvonech, se v obou případech shoduje, mohlo dojít v případě odlišné sumy za prostřední zvony k pochybení písaře.

Během pohřbů byl důležitý liturgický zpěv. Podle pramene se při těchto smutečních událostech na prachatické faře zpívaly vigilie. Opět byla možnost zvolit si levnější a dražší variantu. Levnější spočívala ve zpívání poloviny vigilie. Za zpěv školních dětí dostal rektor dva groše. Kaplan obdržel stejnou sumu jako rektor. V případě, že byl přítomný pouze farář, byl za celé provázení a procesí odměněn čtyřmi groši. Když se konala celá vigilie, platilo se rektorovi a kaplanovi tři groše, farář dostal šest grošů.

Cena zádušní mše (tzv. „*requiem*“) za zemřelého činila šest grošů. Pokud při nich ministroval kaplan, platilo se osm grošů. Z této částky kaplan a farář získali tři groše a rektor dva groše. Za kondukt se pak platilo podle hrobu kaplanovi a rektorovi tři groše. Farář získal dvojnásobek, protože „*větší práci má*“.

Instrukce také zahrnuje spotřebu vosku, který byl použit během pohřební mše a průvodu. Z pramene není zcela jasné, jaká cena za vosk přesně byla. Lze jen říci, že za pohřeb u kostela svatého Jakuba si fara účtovala či spotřebovala libru vosku. Jednalo-li se o mladou osobu, částka byla poloviční. Podle Pavla B. Kůrky bylo u ceny vosku možné poskytnout slevu, jinými slovy se mohla uplatnit solidarita v rámci cechu či farnosti.²⁰² Možná proto autor textu přesnou částku neuvedl. Ze zkoumaného pramene vyplynulo, že duchovní viděli jistý rozdíl mezi mladým a starým zemřelým. Je jen otázka, zda ceremoniál za mladou osobu byl nějakým způsobem kratší a ne tak honosný, nebo zda použité svíčky byly pouze menší, a proto spotřeba vosku nebyla tak vysoká.

Nad hrobem se pak po další tři dny zpívala „*salve a kolekta*“. Salve byla závěrečná část mše zaměřená k uctění Panny Marie, kolekta se pak myslelo označení pro mešní modlitbu, která předcházela čtení epištoly. Z uvedeného soupisu vyplývá, že se jednalo o nejdražší položku z celého obřadu. Pozůstalí za ni museli zaplatit jednu kopy grošů. Farář a

---

²⁰² Tamtéž, s. 149.

kaplan z ní získali po 20 groších, rektor s kantorem si rozdělili zbylých 20 grošů. V případě, že se konal smuteční průvod ke kostelu svatého Petra a Pavla, cena za pohřeb se zvýšila o šest grošů. Farář, kaplan a rektor v tom případě dostali po dvou groších. V momentě, kdy byl přítomen pouze farář, cena činila čtyři groše. Dále bylo možné na hřbitově zpívat „*requiem*“ nebo mohl být pronášen větší či menší kondukt. Cena za kropení mrtvého těla u kostela svatého Petra byla tři groše míšeňské. Tuto sumu si mezi sebou rovnoměrně rozdělili farář, kaplan a rektor. Za předpokladu, že kaplan přišel kropit tělo sám, dali pozůstalí prachatické faře čtyři groše, kdy farář a kaplan shodně dostali po dvou groších.

Pohřeb byl jedním z nejdůležitějších církevních obřadů během života věřících. Toho si byli vědomi i prachatičtí kněží. V případě, že si chudý měšťan nemohl dovolit ani nejlevnější variantu pohřbu, bylo na posouzení duchovních správců, zda a kolik budou chtít za obřad zaplatit. V takovém případě například mohlo hrát roli, zda věřící pravidelně odváděl desátek. Ten totiž sám o sobě splňoval odměnu za výkon duchovní správy, na základě kterého se duchovní mohli rozhodnout o snížení ceny.²⁰³ Jestliže věřící vydávali peníze v ofěře, nebyli povinni při mši za zemřelé platit faráři. Tzv. ofěrou se rozumí původní dobrovolné dary navazující na starokřesťanský zvyk přinášení chleba, vína a jiných potřeb věřícími na mši, které se postupem času proměňovaly v závazek přispívat při bohoslužbách jistou částku na obživu kněze. Pokud tomu tak nebylo, platilo se za „*prostřední*“ zádušní mši čtyři groše. Když mše probíhala v kostele svatého Petra a Pavla, platilo se o dva groše více. V případě, že se mše „*slavně zpívá*“, činila cena 10 grošů. Dále věřící platil od prosby za duši jeden groš.

V instrukci se nevyskytovala žádná položka za zhotovení rakve či za vykopání hrobu. Důvodem může být, že podle pramene tyto položky nespádaly do nabídky, kterou měli na starosti prachatičtí duchovní. Záleželo pravděpodobně čistě na věřících, u jakého truhláře si nechali rakev zhotovit a jakou sumu on od nich následně žádal. Zajímavější ovšem může být, že v „*ceníku*“ se nevyskytoval žádný poplatek za místo na hřbitově. Na pozici hrobu na hřbitově se pohlíželo jako na otázku prestiže, proto je zarážející, že v instrukci taková položka zcela chybí. Skutečnost, že příplatky za umístění hrobu byly v 16. století celkem běžnou záležitostí, doložil i Pavel B. Kůrka. Dle něho se cena za pohřební místa v Nymburce pohybovala v rozmezí půl druhého groše až jedné kopy. Suma za pohřby ve staroměstském kostele svatého Valentina pak byla mezi 10 až 50 českými groši.²⁰⁴ Hypotéz, proč tento druh položky v prachatické instrukci chybí, může být více. Podobné instrukce

---

²⁰³ P. Pumpr, *Beneficia*, s. 223.

²⁰⁴ P. B. Kůrka, *Kostelníci*, s. 150.

obsahující daný údaj mohly být sepsány již dříve. Mohlo se ale také jednat o neoficiální příjem duchovních, o kterém se v úřední podobě nemluvilo. Může být ovšem také pravděpodobné, že poloha hrobu nebyla pro prachatické měšťany primárně důležitá a k určení pohřební plochy na hřbitově docházelo podle jiného ekvivalentu.

Druhá část analyzovaného pramene se věnovala ostatním příjmům faráře. Jeho stálý plat, který dostával od městské rady, činil za rok 80 kop míšeňských grošů. Část sumy duchovní dostával každé čtvrtletí. Z této částky poskytoval stravu rektorovi, kantorovi, kaplanovi a případně i varhaníkovi. Kromě tohoto stálého příjmu měl farář ještě další užitky. Jednalo se například o úrok, který dávali sedláci z Chlístova, kteří náleželi městu, ale byli pod jinou farou. Suma úroků se pohybovala mezi 5 a 27 groši. Celkem za tyto úroky prachatický farář získal dvakrát ročně 99 grošů. Úroky se měly odevzdávat vždy na svatého Havla a svatého Jiřího. Jeden ze sedláků, Marek ze Lhotky, musel k penězům odevzdávaným na svatého Havla přidávat navíc dvě slepice.

Dalším farářovým pravidelným příjmem byly desátky. Ty se zpravidla dělily na desátky věcné, které byly odváděné z výnosů zemědělského hospodářství, a desátky osobní, jež byly vyplácené z výdělečných aktivit nebo důchodů jednotlivce. Věcný desátek se pak dále dělil na velký, skládající se z obilí, oleje a vína, a na malý, do kterého spadaly výnosy ze zahrad a drobného domácího zvířectva.²⁰⁵ Ve zkoumaném prameni převažoval desátek v podobě obilních a peněžních dávek. Věřící z Přední a Zadní Lhotky odváděli žito, pšenici, ječmen a oves ve snopech. K tomu museli dávat dvakrát ročně úrok, který byl v rozmezí 5 grošů 4 denárů až 8 grošů. Celkem sedláci odvedli prachatickému faráři 40 grošů a 2 denár ročně.

Farníci z dalších osmi vesnic odevzdávali obilí suté či ve snopech. Poddaní z Těšovic a Výrova měli dávat dva vozy žita a ovsu ve snopech podle jejich uznání a svědomí. Věřícím z Výrova pak musel navíc farář poslat fůru, na kterou měli obilí složit. Obyvatelé z Nebahov a Žernovic museli na den Neviňátek darovat půl prachatických měř žita a stejné množství ovsu. Farář dal poté spropitné od fůry formanovi ze Žernovic za to, že desátek dovezl na faru. V dalších čtyřech vesnicích nebyla výše obilních dávek uvedena. Je zde pouze zaznamenána suma peněz, která se splácela jednou ročně, a to buď na svatého Václava, Jakuba či Martina.

---

²⁰⁵ P. Pumpr, *Beneficia*, s. 209-210.

V dalších deseti malých vesnicích se desátek platil pouze v peněžní podobě, a sice jednou ročně v době půstu.²⁰⁶ Tyto desátky pokryly výdaje na farářovu louku, nivu, sady, stodolu a zahradu. V těchto vesnicích bydlelo mezi dvěma až jedenácti sedláky. Většinou každý z nich musel zaplatit šest denárů. Výjimečně byla částka nižší, tedy čtyři nebo pět denárů. Celkově z těchto malých osad získal prachatický farář ročně 43 grošů.

Ve zkoumaném období sedláci odváděli také živočišné produkty. Tento druh desátku se týkal farníků z Prachatic, prachatických předměstí a ze Starých Prachatic, kteří museli faráři dávat letníky.

Z uvedených údajů vyplývá, že sedláci z větších vesnic odevzdávali obilní desátek. Obyvatelé z malých vesnic či ze samot nebyli povinni tento druh desátku odvádět. Místo toho poskytovali faráři peněžní druh desátku. Ve zkoumaném prameni lze také pozorovat přechod od odevzdávání obilí ve snopech k sutému obilí. Odvod obilí ve snopech totiž umožňoval sedlákům snížit hodnotu poskytovaného obilí, což se projevilo v neobvykle nízkém zisku z jejich výmlatu. Oproti tomu přesně stanovená míra sutého obilí nedovolovala výrazné podvody.²⁰⁷

Z pramene je dále patrné, že purkmistr povolal kněze Mikuláše Mráze v roce 1538, aby sepsal výše analyzovanou instrukci. Důvody, proč byla sepsána, nejsou zcela jasné. Je možné, že sloužila pouze pro lepší orientaci a přehlednost ve štolových poplatcích. Ovšem je možné také počítat s možností, že důvody vzniku mohly mít daleko komplexnější příčiny. Instrukce mohla být vytvořena, aby dala evangelíkům určitá pravidla, například pro odevzdávání desátků. Závěrečná část pramene byla napsána až v roce 1558 a mohla sloužit jako určitý návod pro chování během bohoslužeb. V tomto roce na prachatické faře sloužil Mikuláš z Březí, o kterém je známo, že podával v Prachaticích pod obojí. Z této skutečnosti může plynout, že se zmíněný farář dodatkem pokusil získat pro nekatolíky určitá privilegia.²⁰⁸ Autor pramene totiž v této části nabádal faráře, aby evangelíky během kázání neutiskoval a od jejich víry je neodháněl. Zároveň také vyzval evangelíky, aby věřící katolické církve neuráželi. Společně a bez konfliktů měli česky zpívat „*kantilenu*“, jak byli dříve zvyklí. Je velmi pravděpodobné, že tento závěr nepřímo odkazoval na pravidelné drobné spory a potyčky během bohoslužeb, které probíhaly dříve před sepsáním pramene. Četnost hádek

---

²⁰⁶ Mezi tyto vesnice patřily například Kahov, Podolí, Jelemek, Volovice, Perlovice, Leptáč či Hummelberg dnešní Třemšín.

²⁰⁷ P. Pumpr, *Beneficia*, s. 210.

²⁰⁸ M. Holá, *Děkanský úřad*, s. 2.

pravděpodobně vygradovala do té míry, že se prachatická fara rozhodla připsat na závěr instrukce tento dovětek, který měl nabádat duchovní i budoucí generace k lepšímu chování vůči evangelíkům a vzájemnému respektu.

5.5. Život na prachatické faře na příkladu dvou duchovních

5.5.1. Havel Hozlinger

Díky postavě prachatického rodáka a kněze Havla Hozlingera, o kterém se zachovalo několik podrobnějších a zajímavých zpráv, lze částečně pochopit náboženské poměry v Prachaticích ve druhé polovině 16. století. Z jeho mládí je známo, že jeho rodiče Jílek Hozlinger a Kateřina byli oddáni ve Frantolech nově vysvěceným knězem Janem.²⁰⁹ První zajímavější informace, která souvisela s vykonáváním jeho církevní činnosti, pochází z 10. dubna 1561. V tento den byl vydán zachovací list, jehož příčinou byl Havlův odchod z Prachatic. Od té doby pobýval u Příbíkova Býčka na Nespěčově a na Čichticích. Prachatičtí již 30. prosince Býčkovi psali a žádali jej o Havlovo propuštění za účelem přípravy na kněžské povolání. Ten jejich žádosti vyhověl a počátkem roku 1562 se Havel navrátil do svého rodiště, kde se poté připravoval na cestu do Prahy za účelem svěcení.²¹⁰ K tomu mu 11. ledna 1562 věnovali Prachatičtí z jejich jmění 12 kop grošů míšeňských se slibem, že za tyto peníze potom bude v Prachaticích kázat.²¹¹ V květnu 1562 mu také Prachatičtí zaplatili cestu do Pasova, kde se měl pravděpodobně v katedrální škole vzdělávat. Jaké znalosti tam kněz Havel získal, nelze přesně zjistit. Na podzim stejného roku se objevily drobné konflikty mezi tímto knězem a Prachaticemi. Výsledkem sporů byl stížný list adresovaný Vilému z Rožmberka, který Prachatičtí poslali v listopadu 1562. Hlavním bodem rozporu byl fakt, že Havel i přes ochotu Prachatických zaplatit všechny náklady spojené s jeho vzděláním odmítl ve městě působit jako kaplan po dobu pěti let, neboť prý prachatickému děkanu slíbil pouze dvouletou službu. Viléma z Rožmberka žádali o radu hlavně proto, že německy mluvící měšťané už rok a půl neslyšeli boží slovo.²¹²

Jak již bylo zmíněno výše, v Prachaticích se nacházela početná menšina německy hovořících měšťanů. Proto se zde v roce 1558 začala řešit otázka německého kaplana. V tomto roce prachatický farář Jan z Trmice napsal Vilému z Rožmberka a žádal ho, aby mu byl při svatém Havlu poslán nový německý kaplan, protože ten předchozí spáchal závažný

---

²⁰⁹ Vesnice Frantoly se nachází zhruba 10 kilometrů na východ od Prachatic.

²¹⁰ V. Starý, *Kněz*, s. 267-268.

²¹¹ Z. Winter, *Život*, s. 451.

²¹² V. Starý, *Kněz*, s. 267-269.

mravní přestupek a před jeho následky utekl do Vodňan. O pár let později, 23. dubna 1561, uzavřel nový prachatický kněz Jan Selnar smlouvu s prachatickou obcí, ve které souhlasil, že bude německým věřícím kázat slovo boží v němčině. Za své služby měl dostávat 4 kopy grošů míšeňských. Německy hovořící kněz ve městě příliš dlouho nevydržel, jelikož je známo, že v listopadu 1562 bylo město rok a šest měsíců bez německého kaplana. Z účtů se lze dozvědět, že přibližně od prosince roku 1562 kázal v Prachaticích německý kaplan Havel Hozlinger. Není přitom již možné zjistit, jak dlouhou dobu v Prachaticích sloužil. S jistotou lze říci, že na svátek svatého Jiří v roce 1564 byl přijat nový německý kaplan Jan. Ten zde ovšem dlouho nezůstal, protože po jednání v Českém Krumlově byl odvolán do blíže nespecifikovaných „*německých zemí*“. V Prachaticích se tento německý kaplan objevil znovu 17. února 1565. Důvodem bylo nařčení z neřádného chování u německých sousedů. Prachatické žádal, aby mu vystavili písemné svědectví s městskou pečetí o jeho dobrém chování. Ti to ovšem odložili na pozdější dobu a raději se obrátili na vrchnost a žádali o radu, jak by se měli v tomto případě zachovat. Zda žádosti bylo nakonec vyhověno, nelze z pramenů zjistit.²¹³

Poslední zpráva o osudu prachatického kněze Havla Hozlingera pochází z 15. ledna 1582, kdy předstoupil před městskou radu a věnoval jim český graduál ke kostelu svatého Petra a Pavla ve Starých Prachaticích. Bližší informace, například kde v této době působil, nejsou uvedeny.²¹⁴

5.5.2. Matěj Kozka z Rynárce

Jako doklad neuspořádaných náboženských poměrů může posloužit postava kněze Matěje Kozky z Rynárce, který nejenže několikrát změnil náboženské vyznání, ale také se oženil s jednou z kounických řeholnic. Matěj Kozka byl v roce 1559 jmenován proboštem augustiniánské kanonie v Borovanech. Nicméně jeho hospodaření přivedlo kanonii do naprosté ekonomické závislosti na Vilémovi z Rožmberka, který se nakonec rozhodl ji zrušit a její majetek začlenit do svého panství. Vladař Matěje Kozku jmenoval kaplanem českokrumlovského špitálu a v roce 1564 mu předal správu dobře zaopatřené prachatické fary. Následující rok byl Kozka předvolán pražským arcibiskupem Antonínem Brusem z Mohelnice, aby se zodpovídal za své přečiny, a následně musel opustit své místo v Prachaticích.²¹⁵

---

²¹³ Tamtéž, s. 269-270.

²¹⁴ Tamtéž, s. 270.

²¹⁵ V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 370-371.

Do Prachatic se Matěj Kozka přistěhoval se dvěma vozy na přelomu října a listopadu v roce 1564. Od počátku s Prachatickými vycházel dobře. Ti se mu mimo jiné pokoušeli obstarat mladého kaplana, který by mu pomohl spravovat farnost.²¹⁶ O získání pomocného kaplana se 17. ledna 1565 pokoušel i sám Matěj Kozka pomocí dvou listů, které odeslal Petru Vokovi a Václavovi Albínovi z Helfenburku. V dopisech si stěžoval na komplikovanou nemoc, která ho postihla a nedovolovala mu ani vstát z postele, natož kázat věřícím. Z toho důvodu prosil adresáty, aby se přimluvili u českokrumlovského děkana za propůjčení kněze Lukáše či kněze Urbana. V dopise adresovaném Petru Vokovi dodal, že v případě přítomnosti Viléma z Rožmberka v Českém Krumlově mu měl Petr Vok prosbu také vyřídit. Pravděpodobně si byl jistý, že se vladař přikloní na jeho stranu.²¹⁷

V červnu roku 1565 se Prachatičtí snažili o co nejrychlejší vysvěcení mladého kaplana a prachatického kantora Kašpara z Hořovic. Přimlouvali se za něho dokonce u pražského arcibiskupa. Svoji žádost zdůvodňovali především stářím faráře Kozky. Jakou odezvu měl tento list v Praze, nelze s určitostí říci, pravděpodobně nebyla příliš kladná. Církevní vrchnost totiž stále nemohla zapomenout na Kozkovy původní prohřešky. Matěj Kozka ovšem jejich dřívější napomenutí nebral příliš vážně, protože Vilém z Rožmberka se zatím vždy postavil na jeho stranu. Pražský arcibiskup povolal o tři měsíce později před svůj stolec Matěje Kozku, protože zavinil manželskou při jedné prachatické měšťanky a vdovy Voršily Postříhačové. Dále byl obviněn z kacířství a ze zanedbávání pastýřských povinností. Na stranu Matěje Kozky se horlivě připojili Prachatičtí. Ti totiž velmi dobře věděli, že chyby způsobené farářem Kozkou jsou z části také jejich prohřešky, a proto o něm ve svém listu sdělovali pouze ty nejlepší reference. Pozadu nezůstali ani nejmocnější z rožmberského dominia. Vilém i Petr Vok napsali 28. září 1565 pražskému arcibiskupovi přimluvné listy. Vilém stál na Kozkově straně, přestože si dobře uvědomoval nevhodnost Kozkova chování, což také začlenil do svého listu. Z toho je možno soudit, že i tak mocný šlechtic, kterým Vilém z Rožmberka bezesporu byl, neměl neomezené postavení a musel se rozhodnutí arcibiskupa podříditi. Jeho list ale pomohl. Zachránil však Matěje Kozku před nejhorším. Kvůli nedostatku pramenů bohužel nelze s jistotou specifikovat všechny možné následky Kozkova počínání. Je jen jisté, že musel předčasně opustit prachatickou faru. Původně měl setrvat ve funkci správce

---

²¹⁶ Oldřich Šeda, *Matěj Kozka z Rynárce a sekularizace borovanské augustiánské řeholní kanonie v šedesátých letech 16. stol.*, Jihočeský sborník historický 37, 1968, s. 140.

²¹⁷ SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, Velkostatek Prachatice-Volary, inv.č. 392, sign. III K 13, fasc. 25, fol. 311, 312.

fary do svatého Jiří 1566, ale již 1. ledna 1566 žádal Viléma, zda by se mohl odstěhovat do Jílovic na Třeboňsku, předtím než převezme správu chudé fary v Suchdolu. Na tomto posledním působišti také pravděpodobně zemřel.²¹⁸

---

²¹⁸ O. Šeda, *Matěj Kozka*, s. 140-142.

6. Prachatice pod patronátem Petra Voka z Rožmberka

6.1. Náboženské poměry

V době, kdy Petr Vok převzal vladaření nad rožmberským dominiem, působil na prachatické faře stále Jakub Pavlík Mírotický. Ten byl roku 1593 přijat do literátského bratrstva. O šest let později se ovšem tento kněz odstěhoval do Vimperka, odkud přišel do Prachatic Brikcí Flandrini Velešínský. Ten zde působil dokonce ještě v roce 1612.²¹⁹

Kolem roku 1590 se mnoho prachatických měšťanů přiznávalo k evangelickému náboženství a měli vlastního správce Brikcího Flandriniho. Radní vrstva pravděpodobně i přes to byla nakloněna katolické straně. To aspoň dokládala smlouva městské rady uzavřená s hlásnými, která jim dávala za povinnost dostavit se k literátům kvůli figurálním mším.²²⁰

Podrobnější zprávy o náboženských poměrech a úrovni duchovenstva z konce 16. století je možné získat z vizitace jihočeského kněžstva. Tu uskutečnil pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé v červnu roku 1595. Vizitace zjistila, že v jižních Čechách převažovalo katolické vyznání. Záznamy uvádějí, že se zde nacházelo až čtyřicet tisíc vyznavačů této víry. Někteří z nich se ovšem cítili katolíky, přestože přijímali podobojí. Obecně horší situace byla v pohraničních oblastech, ve kterých se nacházeli kněží, kteří byli vysvěceni v zahraničí. Někteří duchovní byli zběhlí řeholníci a jiní zase nebyli ani řádně vysvěceni.²²¹

Z konvokace kněžstva v Prachaticích lze zjistit úroveň jednotlivých kněží, počet příslušníků podobojí a katolíků v jedenácti místech v daném regionu.²²² Z těchto míst se na konvokaci nedostavil utrakvistický farář z Lažiště, který účast odmítl, a katolický farář z Volar, protože nebyl předvolán. Duchovní v Bavorově a Strunkovicích nad Blanicí nebyli vysvěceni vůbec. Jeden z nich byl tkadlec, druhý švec. Kněží, kteří byli vysvěceni v zahraničí, působili ve Zbytinách, Chrobolech, Frantolech a Volarech. V těchto farnostech kromě Zbytin převažovali katolíci. V Záblatí byl počet podobojí a pod jednou v rovnováze. Ze zápisu je možné zjistit, že Prachatice stejně jako Zbytiny byly zcela nekatolické. Ostatních věřících, kteří přijímali pod jednou způsobou, nebylo mnoho. Záznam jich uvedl pouze pět. Tento výsledek považovala vizitace za důsledek nevhodného působení prachatického

---

²¹⁹ M. Holá, *Děkanský úřad*, s. 3-7.

²²⁰ F. J. Sláma, *Obraz*, s. 104.

²²¹ V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 373.

²²² Jednalo se o Bavorov, Frantoly, Husinec, Chroboly, Lažiště, Prachatice, Strunkovice nad Blanicí, Vimperk, Volary, Záblatí, Zbytiny.

katolického faráře. I přes tento závěr ale vizitátoři doufali ve změnu k lepšímu, ovšem pouze za předpokladu, že by majitel panství byl katolík.²²³

V době vizitace působil v Prachaticích farář Jakub Pavlík Mírotický, který byl vysvěcen na kněze v Olomouci. Záznamy uvedly, že dotyčný uzavřel sňatek se svou hospodyní. Oddal je jakýsi Tomáš, farář v Nezamyslicích. Jakub Pavlík Mírotický si ale nebyl vědom, že by se dopustil nějakého prohřešku. Možná také proto, že z daného regionu nebyl jediný. Podle záznamů vizitace zde bylo celkem pět far, na kterých byli kněží oddáni.²²⁴ I Mírotického následovník Brikcí Flandrini Velešínský byl ženatý. Roku 1606 se oženil ve Vodňanech s Lidmilou, dcerou sedláře Michala.²²⁵ Mimoto Jakub Pavlík Mírotický nesevětil svátky, zejména mariánské, a dokonce věřící nezpovídal zvlášť. Avšak i přes tyto prohřešky byl stále u vrchnosti pokládán za katolického kněze.²²⁶ Mírotický zastával svůj úřad do roku 1599. V září stejného roku psal vladař Prachatickým, že jim z důvodu chybějícího duchovního povolil obstarat si nového kněze. Nicméně zdůraznil, že by se mělo jednat o kněze hodného, pořádného, který by vedl příkladnější život než Jakub Pavlík Mírotický. Z tohoto dopisu vyplývá, že Petr Vok i přes své českobratrské smýšlení dohlížel na zlepšení úrovně duchovních na svém dominiu. Je také velmi pravděpodobné, že prohřešky prováděné farářem Mírotickým se i samotnému vladaři přičily.²²⁷

V souvislosti s příjezdem pražského arcibiskupa na konvokaci v červnu roku 1595 mohli Prachaticí arcibiskupa požádat o vysvěcení hřbitova, který byl rozšířen v roce 1587. S prosbou o jeho vysvěcení se na pražského arcibiskupa obrátil i Petr Vok. S jeho plánovaným příjezdem rožmberský vladař Prachatické nabádal, aby se k němu nejen městská rada, ale i ostatní lidé chovali slušně. Pražského arcibiskupa měli řádně pohostit na radnici a jeho čeládku v dobře zaopatřeném hostinci. Pro uctění této církevní osoby dále vladař přikázal zastřelit jedno zvíře v netolické oboře, které mělo být do Prachatic včasné dodáno.²²⁸

Na přelomu 16. a 17. století byla v Prachaticích stále aktuální otázka německy mluvícího kaplana. V roce 1598 byl proto na prachatickou faru povolán německý kaplan

---

²²³ V. Bůžek a kol., *Světy*, s. 373; V. Starý, *Konvokace*, s. 48-49.

²²⁴ Frantoly, Chroboly, Prachatice, Záblatí, Zbytiny.

²²⁵ M. Holá, *Děkanský úřad*, s. 7.

²²⁶ Z. Winter, *Život*, s. 207-208.

²²⁷ SOkA Prachatice, AM Prachatice, inv. č. 632, sign. III-F-1, kart. 9, fol. 11.

²²⁸ Tamtéž, fol. 4; V. Starý, *Konvokace*, s. 48-49.

Wolfgang. Plat za jeho služby činil 7 kop a 30 grošů za čtvrtletí, za rok si tedy vydělal dohromady 30 kop grošů.²²⁹

6.2. Výdaje prachatických duchovních v letech 1598-1599

Bližší informace o hospodaření na prachatické faře z doby vlády Petra Voka lze vyčíst z kostelních rejstříků příjmu a vydání, které se dochovaly z let 1598 a 1599.²³⁰ Mají formu malého sešitu, ve kterém se nachází soupis přijatých částek a plateb na příslušný rok.

Přestože šlo o po sobě následující roky, výdaje a zejména příjmy nejsou srovnatelné. V roce 1598 činil příjem 23 kop 18 grošů, výdej za stejný rok pak byl 13 kop 45 grošů a 2 denáry. V roce 1599 byl příjem 105 kop 42 grošů a výdej činil 29 kop 2 groše a 5,5 denáru. Důvod, proč došlo k takovému výkyvu, není zcela jasný. Je ale pravděpodobné, že část záznamů na rok 1598 mohla být napsaná jinde. První výdejní položka z roku 1598 pochází totiž až z 1. března 1598. Kdyby se tato domněnka potvrdila, znamenalo by to, že velká část věřících odevzdávala dary faře v úvodních měsících roku.

Nejčastější položkou byly v obou zkoumaných účtech výdaje za víno a lojové svíčky. V roce 1598 duchovní za víno utratili 2 kopy 43 grošů a 1 denár, což činilo 19,76 % ze zaznamenaných výdajů. Víno kněží nejčastěji kupovali po polovině žejdlíku. To vystačilo duchovním zhruba na týden. Nárůst spotřeby vína zaznamenaly účty během oslav významnějších liturgických svátků. Jednalo se o adventní období, vánoční svátky, Letnice, svátek Zvěstování Panny Marie a zejména během velikonočního období. V době kolem Velikonoc si duchovní pořizovali až 6 žejdlíků vína, které jim vystačilo zhruba na tři až čtyři dny. Tyto vyšší nákupy vína naznačují častější účast věřících při přijímání. Prachatická fara víno kupovala od dvou dodavatelů. Od prodejce označovaného v prameni jako „ručníkář“ nakupovali duchovní víno zhruba do začátku června 1598.²³¹ Od června až do konce roku jim víno poskytoval prachatický primas. Cena za toto množství byla během roku relativně stálá a výrazně se neměnila. Ručníkář si zachovával stálou cenu, primasovy ceny kolísaly.²³² Roku 1599 utratila fara za víno 3 kopy 9 grošů a 4,5 denárů, což činilo necelých 11 % z uvedených

---

²²⁹ Z. Winter, *Život*, s. 591.

²³⁰ SOKA Prachatice, AM Prachatice, inv. č. 407, sign. II-396; tamtéž, inv. č. 408, sign. II-397. V české historiografii se tématu zádušních účtů věnoval Pavel B. Kůrka; týž, *Kostelníci*, s. 122-144; týž, *Sonda do předbělohorské utrakvistické praxe. Týdenní zádušní účty, možnosti jejich využití a interpretace*, Folia Historica Bohemica 22, 2006, s. 67-86.

²³¹ V prameni se místy vyskytuje ekvivalent „ručníkářka“.

²³² Cena za půl žejdlíku vína u ručníkáře byla během roku 1598 1 groš a 2 denáry.

výdajů. Tentokrát nejsou v rejstříku obsáhnuty, tak jako v minulém roce, jednotlivé útraty za víno v úvodních měsících roku. Nachází se zde až vyšší suma za koupené víno v hodnotě jedné kopy a 6 grošů, která byla zapsána po svatém Jiří. Větší množství vína potřebovala prachatická fara také na začátku srpna, kdy si vzala na dluh 6 žejdlíků. Během srpna a září utratili kněží za víno celkem 83 grošů a 3 denáry. Roku 1599 duchovní kupovali víno od více dodavatelů než předchozí rok. Přes celý rok sice dominovali prodejci primas a ručníkář, občas ale nakoupili kněží víno také od koželuha Melichara a Václava Strakonického. Vzhledem ke geografické poloze Prachatic nebylo příliš pravděpodobné, že by fara získávala víno jiným způsobem než obchodem. Prachatice se nenacházejí ve vinařské oblasti a víno ze zádušních vinic fara jistě neměla.

Další významnou výdejní položkou představovaly lojové svíčky. V roce 1598 za ně duchovní utratili 62 grošů a o rok později 74 grošů a 2 denáry. Oba účty prokázaly, že svíčky byly potřeba zejména od konce října a jejich poptávka trvala až do února a března následujícího roku. Ve zbývajícím období se lojové svíčky prakticky vůbec nekupovaly. Prachatická fara také často kupovala vosk. V roce 1598 výdej za vosk činil 6 kop a 36 grošů. Kněží vosk většinou kupovali v množství tři až čtyř liber, jednou ho dokonce koupili osm liber, tedy zhruba 4 kilogramy. Cena jedné libry se pohybovala mezi 15 a 16 groši. Následující rok duchovní za vosk utratili celkem 8 kop a 39 grošů. Cena jedné libry se oproti předchozímu roku zvýšila a činila 18 až 20 grošů.

Ostatní údaje v rejstříku sice přímo nesouvisely s průběhem bohoslužeb, ale i přesto tvořily nedílnou součást celkového chodu prachatické fary. Mezi tyto položky lze například zařadit praní komží. Vyprání jedné komže v roce 1598 stálo groš, o rok později se cena zvýšila o pět denárů. V rejstříku z roku 1599 se vyskytuje i položka za nákup 17 látek plátina na komži v Netolicích. Cena jednoho kusu byla 13 grošů, celková suma tedy činila 3 kopy a 41 grošů. Ve stejném rejstříku se také nachází položka za ušití ministrantského oděvu, jehož cena byla 50 grošů. Kvůli častému používání bylo nezbytné komže občas zašít či jiným způsobem opravit. Za takové služby prachatická fara v roce 1599 zaplatila pět grošů.

Další častou položkou mezi výdaji byly částky spojené s opravou kostelních zvonů. Během obou let lze zaznamenat jejich drobné opravy. Jednalo se například o pořízení nového řemene a přezky k srdci, což stálo dva groše. Výměna provazu ke zvonu potom stála 50 grošů. Dále šlo o blíže nespecifikované opravy, jejichž cena se pohybovala mezi dvěma až deseti groši. Při těchto opravách dominoval „šturmovní“ zvon, který se nejčastěji používal při zvonění na poplach. Tyto pravidelné renovace mohou dokládat jeho časté používání. Mezi další opravy kostela patřily například výměny klíčků k malým dveřím, úprava jednoho pantu

k velikým dveřím, nová okenice u velikého zvonu, přibíjení „klaniče“ či opravy malé pokladnice.

Mezi položkami se nacházely rovněž výdeje za opravy, které nebyly tak četné a které pravděpodobně byly pro faru finančně náročné. V roce 1598 došlo k opravě varhan. Kupoval se nový zámek na dva klíče, dvě kůže a cvočky k varhanám. Opravy stály faru 37 grošů. O rok později prachatická fara pořizovala osm nových már. Cena jedné činila 30 grošů, celková suma tedy byla čtyři kopy. Ve stejný den, kdy se pořizovaly nové máry, došlo k opravám těch starých. Duchovní za tuto opravu dali truhláři osm grošů. Mezi další nepříliš časté výdaje patřilo svázání misálu za 50 grošů, ke kterému došlo na počátku roku 1600.

Další výdaje se v rejstříku vyskytovaly spíše v podobě jednotlivin. Jednou za rok fara dávala blíže neznámému Humpolci šest grošů za hlídání hrobů. Dále od zamykání („zatahování“) zaplatila dvěma mužům čtyři groše, popravčímu za uklízení („prázdňení“) věže dala 20 grošů, za novou lucernu zvoníkovi fara zaplatila pět grošů. Jednou si fara koupila libru mýdla, která stála šest denárů. Rejstřík na rok 1599 také obsahuje tři zápisy za zakoupení tuku za pět grošů.

V obou účtech se vyskytuje položka „mlynáři dáno na spropitie“ či „mlynáři dáno na pivo“, která v obou případech činila 2 groše 4 denáry. Je pravděpodobné, že mlynář nějakým způsobem pomáhal při chodu prachatické fary. Mohl jim poskytovat mouku, pomáhat při žních, sklízet jejich obilí či orat farní pole. Fara pak mlynáři na oplátku věnovala tuto odměnu. Mohlo se ale také jednat o spropitné, které mlynář dostal za dovoz desátku přímo na faru.²³³

Na základě studie rejstříků je patrné, že nejčastěji fara nakupovala věci nezbytné pro její každodenní chod a pro činnosti spojené s liturgickým provozem. Zajímavějšími jsou položky méně časté, například opravy šatstva, zvonů či már. Tyto záznamy jsou odrazem opotřebení daných materiálů a lze tak nepřímým odvozovat například jejich časté používání. Ojedinělým je jistě zápis z opravy varhan, který pravděpodobně neprobíhal v pravidelnějších intervalech. Rovněž vázání misálu, liturgické knihy katolické církve obsahující modlitby a pokyny pro sloužení mše, nemuselo být pravidelné. Navíc toto konání může poukazovat na převažující sympatie ke katolické církvi.

---

²³³ Podle Pavla Pumpra duchovní zpravidla musel sedlákům přispět právě spropitným, P. Pumpr, *Beneficia*, s. 216.

7. Prachatice pod patronátem české komory

Závěrečná kapitola přináší stručný vhled do náboženské situace na Prachaticku v době, kdy město získalo novou vrchnost. Prachatice byly pod správou rodu Habsburků od roku 1601 do roku 1622, kdy císař Ferdinand II. daroval českokrumlovské panství i s Prachaticemi Janu Oldřichovi z Eggenberka.²³⁴

V době, kdy se novou vrchností pro Prachatice stala česká komora, působil na prachatické faře stále Brikcí Flandrini Velešínský, který zde byl duchovním do roku 1614, kdy se stal farářem v Mirovicích. Ve stejném roce pražská dolní konsistoř potvrdila za nového prachatického faráře Zachariáše Bruncvíka Novopražského.²³⁵ S tímto duchovním jsou o rok později vedeny spory a v červnu 1615 byl vyzván knězem Zimundem Crinitiem, aby předstoupil před konsistoř k jednání s kolátory.²³⁶ O rok později v Prachaticích působil Jonáš Victorini Klatovský, který roku 1616 odešel působit do Bílsku u Vodňan. Odtud naopak přišel duchovní Pavel Roubíček Novopražský, který se ve městě nacházel i v roce 1617. Roku 1621 se na prachatické faře vyskytoval kněz Daniel Castalius Litomyšlský, který se o šest let později stal děkanem v Mladé Boleslavi.²³⁷ I v období těsně před Bílou Horou byla pro Prachatické důležitá přítomnost německého duchovního. Například v roce 1619 zmíněnou funkci ve městě vykonával Daniel Hostimen, který pravděpodobně pocházel z Hostimic u Litoměřic.²³⁸

Od roku 1609 pod prachatickou městskou radu spadaly také Strunkovice nad Blanicí. Prachatičtí měli právo vybírat duchovní na tamní farnost. Je známo, že se v roce 1616 na strunkovické faře vyskytoval Martin Rotarius Prachatický a o rok později zde působil Daniel Ambosius Pacovský. V témže roce Prachatičtí prosili Petra ze Švamberka, aby opět připojil k jejich strunkovické farnosti okolní vesnice, které k ní náležely „od pradávna“. O jaké vesnice se přesně jednalo, ovšem nelze s jistotou zjistit.²³⁹

Náboženské poměry se nezlepšily ani s příchodem nové vrchnosti. Přelom 16. a 17. století je možné brát za jakýsi zlom, kdy nekatolictví v jihočeském městě prudce přibývalo a postupně zde začínalo převládat. To se projevilo hned v několika případech. Jedním z nich může být změna bydliště nekatolického kněze. Od roku 1606 totiž začal pobývat nekatolický

²³⁴ L. Pilát, *Prachatice*, s. 12-13.

²³⁵ M. Holá, *Děkanský úřad*, s. 3.

²³⁶ František Tischer (ed.), *Dopisy konsistoře pod obojí z let 1609-1619*, Praha 1917, s. 291-294.

²³⁷ M. Holá, *Děkanský úřad*, s. 3.

²³⁸ F. Tischer (ed.), *Dopisy*, s. 557.

²³⁹ Tamtéž, s. 362-436.

duchovní poprvé v Horní ulici. Není zcela jasné, v jakých místech města evangeličtí kněží dříve bydleli, je ovšem pravděpodobné, že jejich nové bydliště pro ně muselo mít jistý strategický význam, například v blízkosti kostela svatého Jakuba. Druhá změna, která dokazovala jasnou převahu nekatolického obyvatelstva, se již týkala samotných katolíků ve městě. Katolických věřících totiž ubylo na počátku 17. století natolik, že jim v roce 1619 k božím službám stačila pouze kaple svaté Barbory, původně známá jako kaple svatého Kříže. Ta se nachází v kostele svatého Jakuba při jižní straně.²⁴⁰

S celou situací nesouhlasil ani pražský arcibiskup. Lze soudit, že dle něho za zhoršené náboženské poměry mohl i úředník a hejtman českokrumlovského panství Zikmund Turnovský z Turnštejna. Ten byl 17. června 1614 kvůli podacímu právu v Prachaticích předvolán před pražského arcibiskupa. Tomu se nelíbilo, že českokrumlovský hejtman v době, kdy byly Prachatice jmenovány do třetího stavu, nežádal, aby podací právo kostela zůstalo císaři. Pokud by tak učinil, nekatoličtí duchovní by nemohli v městském kostele působit.²⁴¹

Jistý závěr náboženským poměrům na Prachaticku může být stížnost kněze Jana Drymona, který působil v Bavorově.²⁴² Stížnost pochází z roku 1612 a byla adresovaná purkmistrovi a radním města Prachatice. Výše uvedenému duchovnímu se nelíbily jeho příjmy, které měl od začátku působení v Bavorově dostávat. Prachatictí mu slíbili, že dostane stejné množství příjmů jako německý kněz, který rovněž působil v této vesnici. Z listu je ovšem patrné, že jeho německý kolega bral znatelně více. Jednalo se zejména o 120 žejdlíků másla a díl sýra, který německý duchovní získával každý rok. Kněz Jan za dobu tří let, kdy na faře působil, nic z toho nedostal. Žádal proto, aby obdržel zmíněný příjem v roce 1612 a aby mu tyto příjmy darovali zpětně za uplynulé roky odsloužené v Bavorově. Dále požadoval hrách a oves k setí, které si minulý rok nevzal. Stěžoval si také na polovinu sudu piva, kterou obdržel. Dle něho pivo nebylo kvalitní, protože mu polovina zkysala. Potom také prosil o postoupení loučky, malého klína a dědiny za kněžským sadem. Pozitivně se kněz Jan nevyjadřoval ani o okolních vesnicích Blanici, Hájku a Dvorci, do kterých jezdil kázat, ale nedostal za to žádný oběd, dokonce ani kus chleba. Neubráníl se také vzpomínání na vesnice Chelčice a jiné, které ho na kázání nechali přivést a odvést.

---

²⁴⁰ Zmiňovaná kaple svaté Barbory je dnes kaplí svatého Jana N. Neumanna; F. J. Sláma, *Obraz*, s. 104; F. Mareš – J. Sedláček, *Soupis XXXVIII*, s. 221.

²⁴¹ F. J. Sláma, *Obraz*, s. 86-87.

²⁴² SOkA Prachatice, AM Prachatice, inv. č. 632, sign. III-F-1, kart. 9, fol. 15.

Kněz Jan Drymon doufal, že mu prachatičtí radní vyjdou vstříc, protože z platu musel živit také manželku, děti, čeládku a za služby rektorovi odevzdával ročně čtyři kopy grošů míšeňských. Sám byl prý navíc velmi často nemocný a na zdraví „nedostačující“. Zároveň také odkazoval na svatbu v Bavorově, při které byli přítomni i radní z Prachatic, kteří si mohli povšimnout, že duchovní Jan zastával svůj úřad velmi svědomitě.

Kněz Jan žádal navrácení příjmů také proto, že údajně pracoval mnohem více než německý duchovní, nevynechal žádnou neděli, sváteční ani všední den. Jeho rozhořčení muselo být veliké, protože svoji práci přirovnal k výkonu vola, kterému se pak nedá ani najíst.²⁴³ V textu kněz Jan také v časté míře odkazoval na svůj dřívější dopis. Z tohoto může vyplývat, že kněz Jan Drymon se opakovaně pokoušel kontaktovat radní z Prachatic, kteří ovšem na jeho prosby pravděpodobně vůbec nereagovali. Není tak jisté, jak druhá stížnost dopadla, ovšem dnes může list přinést alespoň vzhled do problematiky duchovních příjmů. Přestože existovaly smlouvy s nově nastoupenými kněžími či dokonce instrukce v otázkách příjmů, nelze brát jako samozřejmost, že byly dodržovány, a to jak z hlediska duchovních, tak samotných patronů, jak to také mimo jiné doložila citovaná stížnost.

---

²⁴³ „[J]a víceji v slovu Božím pracujice, nic nevypouštěje, jak dnům nedělních, tak svátečním a všedních, a na to jsem od Vaší Milosti přijat volu mlátícimu, oust zavirati a chlebu pozdvyhovati neráčíte“; tamtéž.

8. Závěr

Tématem předkládané bakalářské práce se stal patronát posledních Rožmberků na příkladu jihočeského města Prachatic. V první části se mi podařilo na základě literatury popsat náboženskou situaci ve čtyřech městech rožmberského dominia. Výzkum prokázal, že situace byla vesměs obdobná na všech zkoumaných místech. Konkrétně se jednalo o nevhodné chování duchovních, jejich nedostatky a náboženské spory. Výjimku netvořila ani sídelní města Rožmberků, kde by se díky přítomnosti vladaře daly očekávat lepší náboženské poměry. Naopak založení evangelické školy v Českém Krumlově Petrem Vokem z Rožmberka pravděpodobně vedlo ke zhoršení náboženských poměrů, zejména k dlouhým konfesním sporům s jezuitskou kolejí.

Ve druhé části jsem se pokusila přiblížit náboženské poměry v Prachaticích a přilehlém okolí. Pro lepší přehlednost jsem z důvodu rozdílné konfesionality vladařů oddělila období jejich panování a vytvořila podle nich jednotlivé kapitoly. Pozornost jsem nevěnovala pouze patronátu v době vlády posledních Rožmberků, ale poskytla jsem také rychlý exkurz do náboženské situace v době, kdy Prachatice získaly novou vrchnost - Habsburky. Průzkum prokázal, že v lokálních nábožensky motivovaných sporech nehrála vrchnost prakticky žádnou roli, a to i přesto, že u Viléma z Rožmberka je viditelnější snaha o zlepšení této situace. Příkladem takového jednání by mohlo být obnovení literátského bratrstva. Ovšem ani u Petra Voka nelze říct, že by mu byly náboženské poměry lhostejné. To může dokládat zorganizovaná konvokace z roku 1595 či list, ve kterém nabádal prachatické měšťany, aby se k pražskému arcibiskupovi chovali s úctou a dobře jej pohostili. Přes snahy obou vladařů je viditelná jistá degradace katolictví ve prospěch evangelíků. Je jen otázka, zda bylo vůbec reálné zabránit ústupu katolictví. Pohraniční poloha města a především pak obchodování s německými zeměmi totiž jistě měly značný vliv na náboženské smýšlení obyvatel Prachatic a jejich okolí. Je možné, že ani razantnější zásah vrchnosti by nedokázal pozici katolictví zachránit.

V práci jsem se také zaměřila na nábožensky podmíněné konflikty. Zde průzkum prokázal, že důvody vzniku náboženských rozepří byly velmi variabilní. Konflikty vznikaly mezi jednotlivými českými duchovními nebo mezi českým a německým duchovním, byl-li momentálně v městě přítomen. Výjimku netvořily ani rozepře mezi kněžími a měšťany města. Příčinou dalších konfliktů byly příjmy duchovních, naopak některým náboženským rozepřím nebyl duchovní vůbec přítomen.

V souvislosti s konflikty ohledně duchovních příjmů se objevila otázka týkající se farního hospodaření. Ve dvou kapitolách jsem se na základě pramenů pokusila představit

příjmy i výdaje prachatické fary. Přiznání příjmů z roku 1558, které mimo jiné obsahuje též instrukci pro prachatického duchovního o konání pohřbů, může přinést vhled do problematiky smrti a přiblížit průběh přechodového pohřebního rituálu, který se značně lišil podle zámožnosti pozůstalých. Dále jsem se v souvislosti s hospodařením věnovala farním výdajům z let 1598 a 1599. Výzkum ukázal, jakým způsobem se duchovní starali o chod prachatické fary v průběhu celého roku. Nejčastěji nakupovaným zbožím byly položky nezbytné pro řádný průběh bohoslužeb. Jednalo se zejména o víno, vosk a lojové svíčky. V obou dvou zkoumaných letech je ovšem viditelná snaha vložit větší finanční prostředky do dlouhodobějších investic, například do oprav varhan či már. Velmi zajímavou byla také položka o novém vázání misálu, která může dokládat přetrvávající vykonávání katolické liturgie.

Použité prameny a literatura

Prameny nevydané

SOkA Prachatice, AM Prachatice, inv. č. 333, sign. II-322. (Tzv. rapiář městského písaře Jeronýma Strachotínského I.)

SOkA Prachatice, AM Prachatice, inv. č. 407, sign. II-396. (Kostelní rejstřík příjmu a vydání z roku 1598)

SOkA Prachatice, AM Prachatice, inv. č. 408, sign. II-397. (Kostelní rejstřík příjmu a vydání z roku 1599)

SOkA Prachatice, AM Prachatice, inv. č. 632, sign. II-F-1, kart. 9. (Duchovní správa v Prachaticích 1595-1729)

SOkA Prachatice, Církevní správa: římskokatolické vikariátní, děkanské a farní úřady, inv. č. 145, sign. II. 1, kart. 1. (Přiznání příjmů)

SOA Třeboň, oddělení Český Krumlov, Velkostatek Prachatice-Volary, inv.č. 392, sign. III K ∞ 13, fasc. 25. (Zrušení náboženských bratrstev, dispozice se jměním těchto bratrstev. Ustanovení, instalace a úmrtí duchovních 1558-1802)

Prameny vydané

Čelakovský, Jaromír – Friedrich, Gustav (edd.), *Privilegia královských měst venkovských v království Českém z let 1420-1526 III*, Praha 1948.

Just, Jiří (ed.), „*Hned jsem k Vám dnes naschválí poslíka svého vypravil*“. *Kněžská korespondence Jednoty bratrské z českých diecézí z let 1610-1618*, Praha 2011.

Kollmann, Hynek (ed.), *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda Fide res gestas Bohemicas illustrantia: Tomus I-II, Prodromus, 1622-1623*, Praha 1923, 1939, 1954.

Menčík, Ferdinand (ed.), *Řehoře Smrčky letopisy města Soběslavě*, Musejní sborník 4, 1901, s. 21-71.

Pánek, Jaroslav (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha 1985.

Růčková, Markéta (ed.), *Poslušenství synovské vzkazují Vám, můj nejmilejší pane otče. Studium a korespondence kněžského dorostu Jednoty bratrské v letech 1610-1618*, Praha 2014.

Tischer, František (ed.), *Dopisy konsistoře pod obojí z let 1609-1619 I-III*, Praha 1917.

Archivní pomůcky

Holá, Marie, *Děkanský úřad Prachatice 1630-1950. Archivní inventář*, Prachatice 2010.

Starý, Václav, *Archiv města Prachatice 1373–1945. Archivní inventář*, Prachatice 1967.

Literatura

- Antl, Theodor, *Město Třeboň. Stručné dějiny a průvodce*, Třeboň 1902.
- Antl, Theodor, *Dějiny města Netolic*, Netolice 1903.
- Bahlcke, Joachim – Bobková-Valentová, Kateřina – Mikulec, Jiří (edd.), *Religious Violence, Confessional Conflicts and Models for Violence Prevention in Central Europe (15th-18th Centuries)*, Praha-Stuttgart 2017.
- Bílek, Tomáš Václav, *Reformace katolická neboli obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské*, Praha 1892.
- Bílek, Tomáš Václav, *Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova a působení jeho vůbec a v zemích království Českého zvláště*, Praha 1896.
- Bobková-Valentová, Kateřina, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006.
- Brčák, Marek, *Kroniky českých a moravských kapucínských řeholních domů ze 17. a 18. století*, Folia Historica Bohemica 29, 2014, s. 383-407.
- Bůžek, Václav – Hrdlička, Josef a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.
- Bůžek, Václav a kol., *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.
- Černušák, Tomáš – Prokop, Augustin – Němec, Damián, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001.
- Čornejová, Ivana, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995.
- Čornejová, Ivana (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci: sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4. -5. 6. 2003*, Praha 2003.
- David, Zdeněk V., *Utraquism as a Commons' Church*, The Bohemian Reformation and Religious Practice 8, 2011, s. 160-189.
- David, Zdeněk V., *Nalezení střední cesty: liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*, Praha 2012.
- Denis, Ernest, *Konec samostatnosti české I-II*, Praha 1909.
- Elbel, Martina, *Bohemia Franciscana: františkánský řád a jeho působení v českých zemích 17. a 18. století*, Olomouc 2001.
- Elbel, Martin, *Město a klášter: františkánský konvent v raně novověké Olomouci*, Praha 2017.
- Fencel, Pavel, *Prachatice*, Prachatice 2005.
- Gindely, Antonín, *Geschichte der böhmischen Brüder I-II*, Praha 1857-1858.
- Gindely, Antonín, *Geschichte der Gegenreformation in Böhmen*, Leipzig 1894.

- Grulich, Josef – Zeitlhofer, Hermann, *Migrace Jihočeského obyvatelstva v období před třicetiletou válkou a po jejím ukončení*, Historická demografie 22, 1998, s. 79-105.
- Hanzal, Josef, *Rekatolizace v Čechách – její historický smysl a význam*, Sborník historický 37, 1990, s. 37-91.
- Hilmera, Jiří, *Prachatice – městská rezervace památkové správy*, Praha 1950.
- Hledíková, Zdeňka, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské*, Praha 1971.
- Hledíková, Zdeňka, *Svět české středověké církve*, Praha 2010.
- Hledíková, Zdeňka – Janák, Jan – Dobeš, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007.
- Holý, Martin, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010.
- Holý, Martin – Mikulec Jiří (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007.
- Hrdlička, Josef, *Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590 - 1630)*, České Budějovice 2013.
- Hrejsa, Ferdinand, *Česká konfesse, její vznik, podstata a dějiny*, Praha 1912.
- Hrejsa, Ferdinand, *Česká reformace*, Praha 1914.
- Hrejsa, Ferdinand, *U Salvatora. Z dějin evangelické církve v Praze (1609-1632)*, Praha 1930.
- Hrejsa, Ferdinand, *Luterství, kalvinismus a podobojí na Moravě před Bílou horou*, Český časopis historický 44, 1938, s. 296-326, 474-485.
- Hrejsa, Ferdinand, *Sborové Jednoty bratrské*, Praha 1939.
- Hrubý, František, *Luterství a kalvinismus na Moravě před Bílou horou*, Český časopis historický 40, 1934, s. 265-309; 41, 1935, s. 1-40, 237-268.
- Jakubec, Ondřej, *Kulturní prostředí a mecenát olomouckých biskupů potridentské doby*, Olomouc 2003.
- Janák, Jan – Hledíková, Zdeňka, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989.
- Just, Jiří – Nešpor, Zdeněk R. – Matějka, Ondřej (edd.), *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*, Praha 2009.
- Kavka, František, *Zlatý věk růží. Kus české historie 16. století*, České Budějovice 1966.
- Kavka, František – Skýbová, Anna, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncepce habsburské rekatolizace Čech*, Praha 1969.
- Konrád, Karel, *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev II*, Praha 1893.

- Krčálová, Jarmila, *Renesanční stavby B. Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986.
- Krofta, Kamil, *Boj o konsistoř pod obojí v letech 1562-1579 a jeho historický základ*, Český časopis historický 17, 1911, s. 28-57, 178-190, 282-304, 282-420.
- Krofta, Kamil, *O bratrském dějepisectví*, Praha 1946.
- Kubíková, Anna, *Evangelická škola v Českém Krumlově*, Výběr 31, 1994, č. 1, s. 40.
- Kubíková, Anna, *Českokrumlovský špitál a kostel sv. Jošta*, Jihočeský sborník historický 66-67, 1997-1998, s. 104-110.
- Kubíková, Anna, *Protestanté v Českém Krumlově*, in: V. Bůžek (ed.), *Zlatý věk Českokrumlovska 1550-1620*, Český Krumlov 2002, s. 22-42.
- Kuča, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV*, Praha 2000.
- Kuchařová, Hedvika, *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze: alternativy univerzitního vzdělání v 17. a 18. století*, Praha 2011.
- Kůrka, Pavel B., *Sonda do předbělohorské utrakvistické praxe. Týdenní zádušní účty, možnosti jejich využití a interpretace*, Folia Historica Bohemica 22, 2006, s. 67-86.
- Kůrka, Pavel B., *Kostelníci, úředníci, měšťané. Samospráva farnosti v utrakvismu*, Praha 2010.
- Lintner, Jan, *Pětsetpadesát let města Soběslavě*, Soběslav 1941.
- Lintner, Petr, *Pohledy soběslavské I-II*, Soběslav 2008.
- Lombartová, Veronika, *Počátky jezuitské koleje v Českém Krumlově*, in: Martin Gaži (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010, s. 691-712.
- Macek, Petr, *Huldrych Zwingli, Karl Barth a odkaz původního reformačního radikalismu: mezigenerační ekomenicko-teologický rozhovor*, Praha 2011.
- Mareš, František – Sedláček, Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do polovice XIX. století. XXXVIII Politický okres Prachatický*, Praha 1913.
- Mašek, Josef, *Paměti o školách a učitelích na Prachaticku*, Prachatice 1968.
- Matouš, František, *Třeboň*, Praha 1972.
- Matoušek, Josef, *Kurie a boj o konsistoř pod obojí za administrátora Rezka*, Český časopis historický 37, 1931, s. 16-41, 252-292.
- Mihola, Jiří (ed.), *Na cestě do nebeského Jeruzaléma. Poutnictví v českých zemích ve střeoevropském kontextu*, Brno 2010.
- Mikulec, Jiří, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.
- Mikulec, Jiří, *31. 7. 1627 Rekatolizace šlechty v Čechách: či je to země, toho je i náboženství*, Praha 2005.

- Mikulec, Jiří, *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013.
- Mikulec, Jiří, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Praha 2013.
- Molnár, Amadeo, *Na rozhraní věků. Cesty reformace*, České Budějovice 2007.
- Novozámková, Martina, *Prachatické panství roku 1585: sociální skladba a věková struktura obyvatel*, Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea 6, 1999, s. 323-346.
- Pánek, Jaroslav, *Poslední Rožmberk: životní příběh Petra Voka*, Praha 1996.
- Pánek, Jaroslav, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 1998.
- Pánek, Jaroslav, *Poslední Rožmberkové: velmoži české renesance*, Praha 1989.
- Pánek, Jaroslav (ed.), *Rožmberkové: rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011.
- Petráň, Josef, *Pohyb poddanského obyvatelstva a jeho osobní právní vztahy v Čechách v době předbělohorské*, Československý časopis historický 5, 1957, s. 26-58, 399-447.
- Petráň, Josef, *Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války*, Praha 1964.
- Pilát, Ladislav, *Prachatice: město české historie*, Prachatice 1948.
- Placht, Otto, *Lidnatost a společenská skladba českého státu v 16. - 18. století*, Praha 1597.
- Pumpr, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách: Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.
- Rak, Jiří, *Vývoj utrakvistické správní organizace v době předbělohorské*, Sborník archivních prací 31, 1981, s. 179-200.
- Rezek, Antonín, *Dějiny prostonárodního hnutí náboženského v Čechách od vydání tolerančního patentu až po naše časy I*, Praha 1887.
- Royt, Jan, *K charakteru poutních komplexů v Čechách*, in: Pavla Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 83-92.
- Řepová, Eliška, *Představitelé městské správy v Prachaticích v 17. století*, Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea 23/1, 2016, s. 11-147.
- Ryantová, Marie, *Církevní patronát Eggenberků a Schwarzenberků na přelomu 17. a 18. století (1694 – 1730)*, Opera historica 5, 1996, s. 617 – 637.
- Rypáček, František J., *Msgr. Vladimír Šťastný: Továryšstvo Ježíšovo: několik kapitol z dějin církevních=Továryšstvo Ježíšovo (Přít.)*, Brno 1910.
- Sahula, Jiří, *Z husitství do protestantismu I, Historicko-náboženská úvaha, srovnání husitství s luterstvím; Počátky luterství v Čechách až do pádu vlády Hlavsovy roku 1524*, Praha 1903.

Schindling, Anton, *Utváření konfesí, konfesionalizme a multikonfesionalita jako základní problém evropských dějin v 16. a 17. století. Nová německá literatura k problematice*, Český časopis historický 106, 2008, s. 80-108.

Sláma, František Josef, *Obraz minulosti starožitného města Prachatic*, Praha 1838.

Starý, Václav, *Konvokace kněžstva v Prachaticích v r. 1595*, Jihočeský sborník historický 40, 1971, s. 48-49.

Starý, Václav, *Soupis obyvatel města Prachatic v roce 1585*, Archivum Trebonense 6, 1986, s. 70-109.

Starý, Václav, *Ze života v Prachaticích v 16. století*, Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea 5, 1998, s. 293-296.

Starý, Václav, *Kněz Havel Hozlinger. Příspěvek k náboženským poměrům v Prachaticích v druhé polovině 16. století*, Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea 7, 2000, s. 267-276.

Starý, Václav, *Přehled vývoje městské správy v Prachaticích v 16. století*, Vlastivědní sborník Muzea Šumavy 8, č. 4, 2001, s. 50-59.

Starý, Václav, *Literátská škola v Prachaticích, mýtus a skutečnost*, Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea 11, 2004, s. 15-26.

Starý, Václav, *Dva prachatičtí pojezdni v 17. století*, Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea 12-13, 2005-2006, s. 315-318.

Stuchlá, Pavla, *Prachatický vikariát 1676 – 1750. Vybrané otázky církevní správy*, Praha 2004.

Stuchlá, Pavla, *Nástupní podmínky pro fary eggenberského patronátu na přelomu 17. a 18. století*, Archivum Trebonense 12, 2011, s. 269-282.

Šeda, Oldřich, *Matěj Kozka z Rynárce a sekularizace borovanské augustiniánské řeholní kanonie v šedesátých letech 16. stol.*, Jihočeský sborník historický 37, 1968, s. 133-143.

Šimková, Táňa, *Luterství v horních městech českého Krušnohoří – stručný nástin problematiky*, in: Barbara Balážová (ed.), *Ars Montana: umělecký a kulturní transfer v otevřeném prostoru česko-saského Krušnohoří na prahu raného novověku*, Praha 2016, s. 241-250.

Štěříková, Edita, *Z nouze o spasení. Česká emigrace v 18. století do Pruského Slezska*, Praha 1992.

Šťovíček, Ivan, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. -20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

Veselý, František, *Prachatice a okolí: všeobecný popis, dějiny a turistický rádce*, Prachatice 1924.

Vokolková, Daniela, *Prachatice*, Praha 1992.

Wernisch, Martin (ed.), *Unitas Fratrum 1457-2007. Jednota bratrská jako kulturní a duchovní fenomén*, Jihlava 2009.

Winter, Zikmund, *Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století I-II*, Praha 1895-1896.

Winter, Zikmund, *Popis Prachatic r. 1585*, Zvon 7, 1907, s. 64.

Záloha, Jiří, *Stručné dějiny Českokrumlovska*, Český Krumlov 1983.

Zilynská, Blanka, *Husitské synody v Čechách 1418-1440: (příspěvek k úloze univerzitních mistrů v husitské církvi a revoluci)*, Praha 1985.

Zilynská, Blanka, *Záduší*, in: Ivan Hlaváček (ed.) *Facta probant homines: sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. Dr. Zdeňky Hledíkové*, Praha 1998, s. 535-548.

Zilynská, Blanka, *Utravvistická církevní správa a možnosti jejího studia*, Acta Universitatis Carolinae: Philosophica et historica 2, 1999, s. 39-53.

Zuber, Rudolf, *Osudy moravské církve v 18. století 1695-1777 I*, Praha 1987.

Internetové zdroje

<http://matouskonecny.jbcr.cz/>

<http://vokabular.ujc.cas.cz>

<https://www.princeton.edu/~graphicarts/2013/03/vavaldi.html>

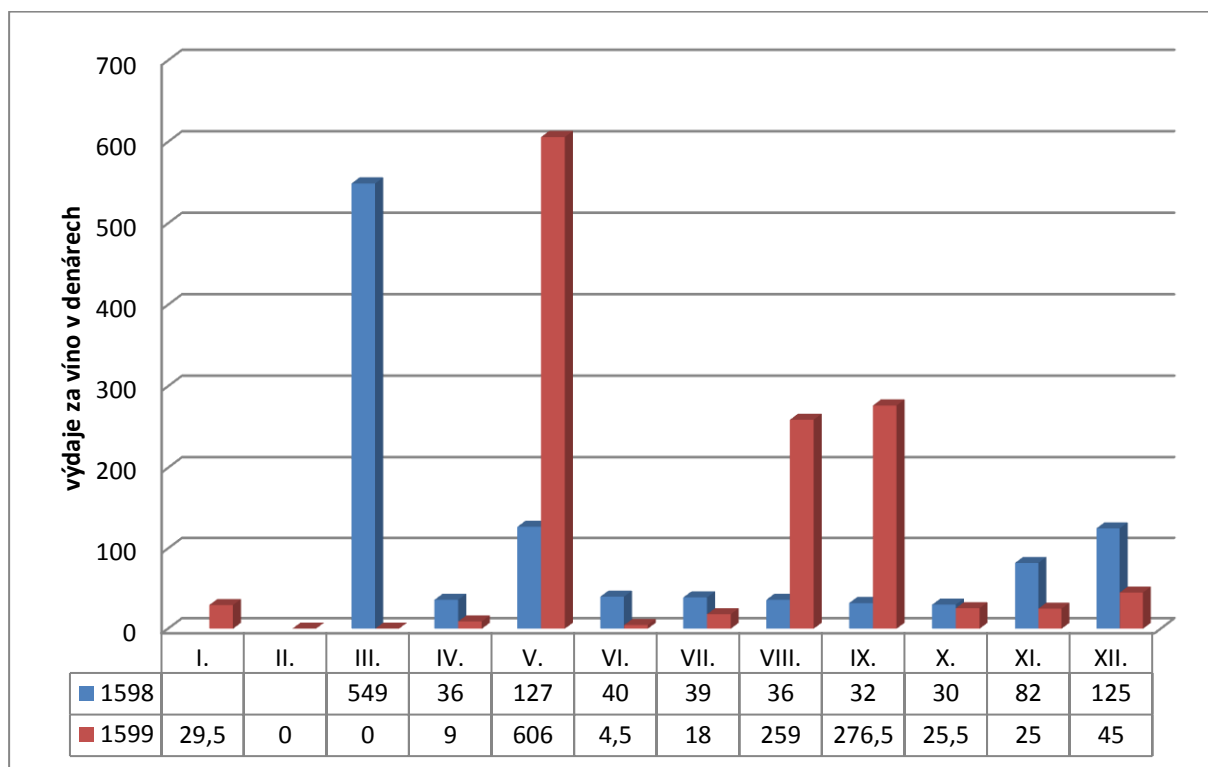

Seznam příloh

Příloha č. 1 – graf: Výdaje za víno v denárech za rok 1598 a 1599

Příloha č. 2 – Edice Přiznání příjmů z roku 1558

Příloha č. 1 – graf: Výdaje za víno v denárech za rok 1598 a 1599

Příloha č. 2 – Edice Přiznání příjmů z roku 1558

Přiznání příjmů z roku 1558 jsou uloženy v opise z 18. století ve Státním okresním archivu Prachatice ve fondu Církevní správy – římskokatolické, vikariátní, děkanské a farní úřady.²⁴⁴

Ediční poznámka

Edice zpřístupňuje instrukci pro prachatického faráře z roku 1558. Zásady, které byly použity pro vznik této edice, vycházely z obvyklých pravidel zpřístupňování novodobých česky psaných textů.²⁴⁵ Pro edici pramene byla použita transkripce.

Pramen obsahuje nedůslednou interpunkci, která byla upravena podle zásad současných pravidel pravopisu. Podržené části, které se v prameni vyskytovaly, edice zachovala. Informace, které se v prameni uváděly v závorkách, edice ponechala v kulatých závorkách (). V případě, že se v prameni vyskytovaly zkratky, edice je rozepsala v hranaté závorce []. Jestliže se v prameni vyskytl nečitelný text, v edici byl použit symbol [?]. Pokud se jednalo o nečitelný text v důsledku neobvyklého tvaru slova nebo o chybu autora byl označen symbolem [!]. Symbol {} pak znázorňuje poznámky autora pramene do textu.

Nejvíce úprav v edici se týkalo změn hlásek. Jednalo se zejména o modernizaci souhlásek s/z u předložek či předpon, dále se měnily hlásky j/g (gsem → jsem) či v → u aj. podle významu slov. Podle současných pravidel pravopisu bylo opraveno psaní y, i či nezachycená délka samohlásek. Modernizovány nebyly tvary sloves (sou, sa). Jednotlivé spřežky a skupiny samohlásek se měnily podle významu slova, např. spřežka cz na c, ě (czasy → časy), ss → š (Mikolass → Mikoláš), ie → ě (kniez → kněz), au → ou (ourok) aj. Modernizovány byly také zdvojené hlásky, které byly zjednodušeny či skupina hlásek lh (lheta → léta). Jazyková úprava pak přihlíží k dobovým zvyklostem, jedná se zejména o skloňování a časování.

Latinsky psané termíny či dnes již neznámé výrazy jsem se pokusila zachovat v nezměněné podobě. Velká písmena byla ponechána u vlastních jmen, zeměpisných názvů a u oslovení. Arabské číslice i římské číslice u cen byly v edici ponechány ve stejné podobě. Ty římské pravděpodobně sloužily pouze jako poznámka autora textu. Minuskulní římské číslice jsem zároveň nahradila majuskulními.

---

²⁴⁴ SOkA Prachatice, Církevní správa - římskokatolické vikariátní, děkanské a farní úřady, inv. č. 145, sign. II. 1, kart. 1, fol. 45.

²⁴⁵ Ivan Šťoviček, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. -20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

Poznamenání platu stálého a jiných případností aneb accidenti pana faráře prachatického

Domini voluntas fiat.²⁴⁶

Pořad neboližto obyčejův pohřbu jest takový za kněze Mikoláše byl.²⁴⁷ Když jsem byl povolán léta LC^MXXXVIII^o před pana purkmistra a pány, tento v dole poznamenaný způsob dal jsem jim pro budoucí paměť a časy.

Když kněz jde do příbytku nemocného z [toho] dává se	2 groše {II groše míšeňské}
Item když jde s posvátnými oleji	2 groše {II groše}
Item když kněz conduct ²⁴⁸ říká nemocnému, se dává	4 groše {IV groše}
Item od zvonění prostředních zvonů dává se rektorovi	2 groše {II groše}
Item od zvonění zvonů velikého	4 groše {IV groše}
A jestli se nese tělo umrlý do kostela, ²⁴⁹ rektorovi se dá	2 groše {II groše}
Pakli se nenese, tehdy	1 groš {I groš}
Item od půl vigilií když se zpívá	6 grošů {VI grošů}
A když se celý vigilií zpívá, tehdy	12 groše {XII grošů}
Item od žaltáře žákům	1 kopa grošů
Item od requiem VI grošů, a když kaplan faráři posluhuje	8 {VIII} grošů {24 krejcarů}
Item od conductu, který se zpívá podle hrobu	XII grošů {36 krejcarů}
Od pohřbu u svatého Jakuba ²⁵⁰ jedna libra vosku, jestli pak mladá osoba, půl libry.	

Item to, co se svrchu píše, aby mohlo lépe vyrozumíno býti.

Item mrtvé tělo když se kropí neb nekropí u svatého Jakuba neb u svatého Petra, dává se III groše míšeňských {9 krejcarů}

Faráři, kaplanovi a rectorovi každému 1 groš

po vši faře, však vynímají se tři sedláci, kteří faráři dávají desátky ve snopech, ti sou a budou svobodný se vši čeládkou svou.

Item od mrtvého těla, kterému se vyzvoní prostředními zvony, VI grošů {6 grošů}. Rectorovi 3, faráři a kaplanovi 3 groše.

²⁴⁶ Staň se vůle Páně.

²⁴⁷ Jedná se pravděpodobně o kněze Mikuláše Mráze, který se v Prachaticích vyskytoval v roce 1535.

²⁴⁸ Modlitba za umírající.

²⁴⁹ Pravděpodobně se nejedná o konkrétní kostel. V případě, že chtěl autor odlišit kostel svatého Jakuba od kostela svatého Petra a Pavla, používal dále v textu konkrétní označení.

²⁵⁰ Děkanský kostel svatého Jakuba Staršího.

Od mrtvého těla, kterému se vyzvoní velkým zvonem, i s jinými VIII grošů {8 grošů}.

Rectorovi 4 groše, faráři XVIII {18} denárů a kaplanovi X {10} denárů.

Item když se zpívá v domě polovice vigilií, rectorovi 2 groše, kaplanovi 2 groše. Faráři, když sám přítomný jest, 4 groše, to pro to provázení i procesí.

Itemod celý vigilií v domu, když se zpívá, totiž třetí lecti [?] žalměmy, kterýmž latině říkají laudes.²⁵¹ Kaplanovi 3 groše, rectorovi 3 groše, faráři 6 grošů. A to pro provázení.

Když se zpívá requiem v kostele podle umrlého 6 grošů

A jestli je caplan ministruje 8 grošů

náleží faráři 3 groše, caplanovi 3 groše, rectorovi 2 groše. A jestliže u přítomností zpívá se slavně, to jest latině, rectorovi III groše,²⁵² a faráři s kaplanem jakž nahoře psáno stojí.

Od conductu podle hrobu kaplanovi III groše,²⁵³ rectorovi 3 groše, faráři 6 grošů, a to proto, nebo faráři větší práci má.

Také se časem zpívá salve²⁵⁴ s collectou²⁵⁵ nad hrobem po 3 dnech dává se 1 kopa grošů.

Faráři 20 grošů, kaplanovi 20 grošů, rectorovi též s cantorem 20 grošů.

Jestli pak mrtvé tělo provázeno bude až k svatému Petru,²⁵⁶ dává se 6 grošů, každému 2 groše, než bude-li farář sám, má se jemu dáti 4 groše.

Od requiem když se zpívá u svatého Petra, dává se, jakž nahoře psáno stojí.

Od většího conductu dává se, jakž nahoře psáno stojí.

Od menšího conductu, totiž když se zpívá a salve, každému 1 groš.

Item jestliže pak kaplan vyjde sám kropiti mrtvé tělo, dává se 4 groše. Faráři 2 groše, kaplanovi 2 groše.

Jestli pak kaplan s žáky vyjde a mrtvé tělo prve za městem bude, dává se faráři 3 groše, kaplanovi 3 groše.

Pakli bude ve městě zvoníno, dává se od zvonění rectorovi, jakž napřed psáno stojí, však to má váženo býti. Jestliže chudého mrtvé tělo bude tu za městem neboližto v městě postaveno, a nemá z čeho zaplatiti, darmo se jemu posloužití má podle jich chudoby uznání.

Jestliže by pak při requiem a při mrtvým tělu peníze se vydávaly v ofěře,²⁵⁷ nebudou povinni

---

²⁵¹ Chvalozpěvy, modlitby konané ve stanovené hodiny.

²⁵² Pod římskou číslicí III se nachází arabská číslice 3.

²⁵³ Pod římskou číslicí III se nachází arabská číslice 3.

²⁵⁴ Závěrečná část mše zaměřená k uctění Panny Marie.

²⁵⁵ Mešní modlitba, zvl. předcházející čtení epištoly; souhrnná, hromadná modlitba.

²⁵⁶ Kostel svatého Petra a Pavla se nachází na městském hřbitově mezi Prachaticemi a Starými Prachaticemi.

faráři platiti. Jestliže by pak toho nebylo, tehdy se dává, když se zpívá requiem prostřední 4 groše, ale když se slavně zpívá, dá se 10 grošů za vosteru.²⁵⁸

Také když se requiem prostřední zpívá u svatého Petra, dávají 6 grošů. Každému 2 groše a od prosby za duše 1 groš.

Item což pan farář platbu stojícího neb stálého vyzdvihnouti, a na to kaplana, rectora, cantora, varhaníka, když bude jim stravu dávatí.

Nejprve pan purkmistr a páni z rathausu peněz hotových každého roku vydávají 80 kop grošů míšeňských.²⁵⁹ Však rozdílně každého kvartálu po 20 kopách grošů a k tomu týž také farář má *accidentalia hominum* [?].

Úrok, co sedláci dávají, kteří sou pod jinou farou, však k městu náležející.

Ves Chlístov²⁶⁰

Matěj Rychtář	XVIII grošů IV denáry	{18 grošů 4 denáry}	} při každým svatým Havle, tudíž i svatým Jiří
Vávra	XXIII grošů	{24 grošů}	
Cehlyk [!]	VII grošů IV denáry	{7 grošů 4 denáry}	
Dobiš Mlynář	XXVII grošů VI denárů	{27 grošů 6 denárů}	
Bartoš Mlynář	V grošů		
Marek ze Lhotky	XVII grošů, týž při svatým Jiří i svatým Havle, však při svatým Havle k tomu má dáti 2 slepice.		

Item desátky, kteří platí panu faráři.

Přední [a] Zadní Lhotka²⁶¹ dává desátky ve snopech faráři od žita, pšenice, ječmene, ovsu a k tomu také dávají faráři při svatém Jiří i při svatém Havle úrok.

Petr Perolk	V grošů IV denáry	{5 grošů 4 denáry}
Jan Marků	VI grošů IV denáry	{6 grošů 4 denáry}
Jira Laurenz[?]	VIII grošů	{8 grošů}

Tyto vsi dávají desátek faráři něco sutého obilí i v snopech k tomu hotové peníze.

Feffric[?]²⁶² 28 sousedů dávají 1 kopu a 28 grošů, a to na den svatého Václava.

²⁵⁷ Oběť, obětní dar odevzdávaný bohu, zvl. obětovaný podle rituálních ustanovení.

²⁵⁸ Pravděpodobně „*ostěra*“, staročesky *opona* či *něco zahalujícího*.

²⁵⁹ Nad arabskou číslovkou 80 je suma vyjádřena římskými číslicemi.

²⁶⁰ Obec se nachází 6 kilometrů západně od Prachatic.

²⁶¹ S největší pravděpodobností se jedná o dnešní Městskou Lhotku, vzdálenou 1,5 km severně od Starých Prachatic.

V Rohanově²⁶³ dávají [na] den svatého Jakuba 30 grošů.

Zdeničtí²⁶⁴ dávají 12 sousedů [na] den svatého Martina 1 kopu a 4 groše.

Z Bělče a týž Lhotky²⁶⁵ dají 18 grošů [na] den svatého Martina.

Těšovští²⁶⁶ dávají ve snopech žita, ovsu podle uznání a svědomí jich dva vozy.

Verovští[?]²⁶⁷ dávají ve snopech žita, ovsu podle jich uznání jeden vůz, než farář sám fůru má zjednati hned jak seznou.

Nebahovští²⁶⁸ dávají půl prachatických žita a půl prachatických ovsu na den Mlád'átek.²⁶⁹

Žernovští²⁷⁰ dávají půl prachatických žita a půl prachatických ovsu [na] den Mlád'átek.

Formanovi farář dá spropitné od fůry.

Fumales, utvocant, dant.²⁷¹

Kahovští²⁷² 7 sousedů dají 5 grošů III denáry²⁷³

Podolští²⁷⁴ 4 sousedé dají 2 groše 3 denáry

Jelemští²⁷⁵ 11 sousedů dají 7 grošů 5 denárů

Bolešlogk²⁷⁶ 5 sousedů dá každý 6 denárů

Perlovští²⁷⁷ 10 sousedů dá každý 6 denárů

Leptáčtí²⁷⁸ 8 sousedů dá každý 6 denárů

---

²⁶² Bývalé Fefry (něm. Pfefferschlag), dnešní Libínské Sedlo, které se nachází 4 kilometry jižně od města Prachatic.

²⁶³ Vesnice Rohanov leží 5 km jihovýchodně od Prachatic.

²⁶⁴ Zdenice, obec vzdálená 2,5 km východně od Prachatic.

²⁶⁵ Jedná se o obce Bělče a Bělečská Lhotka ležící severně od Prachatic.

²⁶⁶ Obyvatelé Těšovic, které se nachází mezi Prachaticemi a Strunkovicemi nad Blanicí.

²⁶⁷ Jedná se pravděpodobně o vesnici Výrov nedaleko Husince.

²⁶⁸ Nebahovy se nachází 4,5 km východně od centra Prachatic.

²⁶⁹ Svátek Mlád'átek či Neviňátek připadá v západní liturgii na 28. prosince.

²⁷⁰ Žernovice, ves vzdálená 3,5 km od Prachatic severovýchodním směrem.

²⁷¹ Podýmné dávají, jak říkají.

²⁷² Obec Kahov leží 2 km severozápadně od Prachatic.

²⁷³ Pod římskou číslicí III se nachází arabská číslice 3.

²⁷⁴ Obec Podolí se nachází 2,5 km západně od Prachatic.

²⁷⁵ Obec Jelemek leží 6,5 km jihozápadně od Prachatic.

²⁷⁶ Pravděpodobně se zde jedná o zkomolení německého Wolletschlag (Volovice). Obec se nachází 2 km jihozápadně od Prachatic.

²⁷⁷ Obec Perlovice se nachází 3,5 km jihozápadně od Prachatic.

Kreplovští	4 sousedé dá každý	6 denárů
Kozlovští ²⁷⁹	2 sousedé dá každý	6 denárů
Z Humlperku ²⁸⁰	2 sousedé dá každý	6 denárů
Czepaur [!]		6 denárů

A to mají všichni v postě dáti, každého postu k tomu také farář na louku a nivu, sad, stodolu a zahradu, k tomu fara dobře vystavena.

Letníky se faráři dávají v městě, v předměstí i ve Starých Prachaticích.

Rytus ecclesiasticus, který se od starodávna Páně zachovává se Vám potomně ukáže a vydá. Co se doby če [?] sousedův, kteří zvykli podle rozkazů podobojí způsobu tělo a krev Krista Pána přijímati, ti od toho způsobu od správců aby nebyli utiskáni, ani na potopu buď kázáním anebo čím jinším se jim má co díti. Ani též druhé straně protimyslného nitc nečiníc, ani správcům, než souce v dobré křesťanské lásce, svornosti i společně se snášejíc do chrámu Páně se scházejíc. Chvály boží obětují Panu nebeskému, ráno cantileny²⁸¹ český v chrámě božím zpívajíc přede mší, jakž spolu sousedé jsou zvyklí. Item v neděli u svatého Petra ráno tolikéž zpívajíc. Též po svatým Evangelium na kázání i po epištole cantilena česká se zpívá i na nešpoře i po kázání ten způsob nerozdílný vykonávají. Stal se tento výťah v pondělí den svatého Štěpána, léta od narození Krista Pána XC^V LVIII [!]²⁸² v městě Prachaticích.

---

²⁷⁸ Leptáč, ves ležící jihovýchodně mezi Prachaticemi a Chroboly.

²⁷⁹ Pravděpodobně se jedná o dosud nezmapovanou zaniklou vesnici na úpatí vrchu Kozlov 7 km severně od Prachatic.

²⁸⁰ Dnešní samota Třemšín ležící 3 km západně od Prachatic.

²⁸¹ Básnická skladba k melodické recitaci nebo čtení liturgického textu před oltářem ve způsobu hudební recitace na jednom tónu.

²⁸² V pramenu je uveden s největší pravděpodobností rok 1559. Svátek svatého Štěpána ovšem vycházel v roce 1559 na úterý, nikoliv na pondělí.